

Tiedotus
Report

265

MARJA MÄKINEN

OUNASJOEN ALUEEN ELINKEINOT JA NIIDEN KEHITTÄMINEN

OUNASJOEN LUONNONTALOUDELLINEN KEHITTÄMINEN, OSASELVITYS

HELSINKI 1985

Tekijä on vastuussa julkaisun sisällöstä, eikä siihen voida vedota Ounasjoen luonnontaloudellisen kehittämissuunnittelun johtoryhmän kannanottona eikä vesihallituksen virallisena kannanottona.

VESIHALLITUKSEN TIEDOTUKSIA koskevat tilaukset: Valtion painatuskeskus, PL 516, 00101 Helsinki,
puh. (90)539 011/julkaisutilaukset.

ISBN 951-46-9151-2
ISSN 0355-0745

OUNASJOKIALUEEN ELINKEINOT JA NIIDEN KEHITTÄMINEN

S I S Ä L T Ö	Sivu
TAULUKKO- JA KUVALUETTELO	7
ALKUSANAT	10
1. JOHDANTO	13
2. ELINKEINOTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	16
2.1 Luonnonvarat	16
2.11 Metsät	16
2.12 Suot	17
2.13 Pellot	18
2.14 Vedet	18
2.15 Maankamaran ainekset	19
2.2 Työvoima ja työllisyys	20
2.3 Koulutusmahdollisuudet	23
2.31 Ammatillinen koulutus	23
2.4 Tekninen huolto	24
2.5 Yhdysverkko ja liikenne	25
2.51 Tieliikenne	25
2.52 Lentoliikenne	26
2.53 Raideliikenne	27
2.54 Vesiliikenne ja veneily	27
2.6 Kuntien harjoittama elinkeinopolitiikka	29
2.61 Kuntien elinkeinopolitiikan tavoitteet	29
2.62 Maatalouden kehittämistoimet	29
2.63 Teollisuuden ja muun pienyritystoiminnan kehittämistoimet	31
2.64 Elinkeinoasioita hoitava henkilöstö	32
2.7 Kunnan ulkopuoliset tukimuodot ja rahoituslähteet	32
2.71 Aluelakien mukainen tuki	32
2.72 Lapin pienyritystoiminnan tukemiskokeilu	33
2.73 Työttömän starttiraha	35
2.74 Työllistämistuki	35
2.75 Yrittäjäkurssit	36
2.76 Maatilalain mukainen rahoitus	36
2.77 Maatalouden hintapoliittiset tuet	37
2.78 Käynnistystuki nuorille viljelijöille	37
2.79 Luotaiselinkeinolaki	37
2.8 Maataloustuotantoa rajoittavat toimenpiteet	38
3. NYKYINEN ELINKEINOTOIMINTA JA SEN ONGELMAT	39
3.1 Suoritettut kyselyt	39
3.2 Porotalous	40
3.21 Porotalouden rakenne	42
3.211 Paliskunnat	42
3.212 Lukuporomäärät ja poronomistajat	42
3.22 Tuotanto ja kauppa	44
3.23 Porotutkimus	44
3.24 Poronhoidon ongelmat	45
3.241 Metsätalouden toimenpiteet	46
3.242 Ravinnonsaanti	47

3.243	Ristiriidat muiden elinkeinojen kanssa	49
3.25	Poronhoidon kehitysnäkymiä	49
3.251	Ehdotus uudeksi poronhoitolaiksi	50
3.3	Maatalous	50
3.31	Maatalouden rakenne	51
3.311	Tilojen lukumäärä, koko ja maankäyttömuodot	51
3.32	Maataloustuotanto	52
3.321	Kotieläintuotanto	52
3.322	Kasvinviljely	53
3.33	Maatilatalouden ongelmat	54
3.331	Toimeentulo-ongelmat	56
3.332	Jatkuvuuden epävarmuus	57
3.333	Sosiaaliturvan puutteet	58
3.334	Tilan varustetason puutteet	58
3.335	Sijaintitekijät	58
3.34	Maataloustuotannon kehitysnäkymät	58
3.341	Peltoalan ja pellonkäytön muutokset	58
3.342	Kotieläinmäärien muutokset	59
3.343	Tilanpidon jatkuvuus	60
3.344	Halukkuus maatalousalan koulutukseen	61
3.345	Metsätiedon tarve	61
3.346	Tilakohtaiset suunnitelmat	62
3.35	Maatilatalouden kuvaus osa-alueittain	63
3.351	Ylä-Kittilä	63
3.352	Kittilän kirkonkylä	63
3.353	Ala-Kittilä	65
3.354	Sodankylän järvikylät	66
3.355	Meltauksen osa-alue	67
3.356	Sinetän osa-alue	68
3.4	Muu yritystoiminta	69
3.41	Yritystoiminnan rakenne	69
3.411	Toimialarakenne	69
3.412	Yrityskoko	72
3.413	Ikärakenne	72
3.42	Yritystoiminnan ongelmat	73
3.421	Rahoitus	73
3.422	Markkinointi	73
3.423	Toimitilat	75
3.424	Laskenta- ja tilitoimi	75
3.425	Tuotekehitys	75
3.426	Työvoiman saatavuus	76
3.427	Kuljetus	76
3.428	Konekanta	76
3.429	Tuotantokapasiteetti	76
3.43	Yritystoiminnan kehitysnäkymät	77
3.431	Muutokset määrässä ja toimialarakenteessa	77
3.432	Koulutushalukkuus	78
3.44	Yritystoiminnan kuvaus osa-alueittain	79
3.441	Enontekiön osa-alue	79
3.442	Ylä-Kittilä	81
3.443	Kittilän kirkonkylä	82
3.444	Ala-Kittilä	83
3.445	Sodankylän järvikylät	84
3.446	Meltauksen osa-alue	84
3.447	Sinetän osa-alue	85

4.	KEHITTÄMISSUOSITUKSET	87
4.1	Yleisten toimintaedellytysten parantaminen	87
4.11	Teknisen huollon kehittäminen	87
4.111	Enontekiön energihuollon järjestäminen	87
4.12	Yhdysverkon parantaminen	87
4.121	Meltaus-Unari	87
4.122	Tepasto-Raattama-Ketomella-Peltovuoma	87
4.123	Kittilän lentoliikenne	88
4.124	Enontekiön lentokenttä ja lentoliikenne	88
4.13	Henkilöresurssien lisääminen elinkeinoasioiden hoidossa	88
4.14	Koulutusmahdollisuuksien kehittäminen	89
4.141	Yrittäjäkoulutus	89
4.142	Maatalouskoulutus	90
4.143	Muu koulutus	91
4.15	Aluepoliittiset toimenpiteet	91
4.16	Tuotanto- ja toimitilat	92
4.2	Maatalouden kehittäminen	92
4.21	Koko jokialuetta koskevat ehdotukset	92
4.211	Sukupolvenvaihdosten edistäminen	92
4.212	Tuotantorajoitusten poistaminen	93
4.213	Rehuomavaraisuuden lisääminen	93
4.214	Maatalousneuvonnan ja tiedottamisen lisääminen	93
4.215	Juuresten viljelyn lisääminen	93
4.216	Metsien kunnostaminen	94
4.22	Osa-alueittaiset ehdotukset	94
4.221	Puikula-projekti (keski- ja alajuoksu)	94
4.222	Lihakarjan kasvatusta (Ylä-Kittilä)	94
4.223	Maatalous-projekti (Sodankylän järvikylät)	94
4.224	Lammas-projekti (Ala-Kittilä)	95
4.225	Pelto-projekti (Meltaus)	95
4.3	Poroelinkeinon kehittäminen	96
4.31	Porotutkimusasema	96
4.32	Poro- ja metsätalouden tarpeiden yhteensovittaminen	96
4.33	Ylilaiduntamisen ehkäiseminen	98
4.34	Teurastamot	98
4.4	Matkailun kehittäminen	98
4.41	Koko jokialuetta koskevat ehdotukset	98
4.411	Liikenneyhteyksien parantaminen ja Ounasjokitie	98
4.412	Markkinointiyhteistyö	99
4.413	Markkinoinnin tehostaminen	99
4.414	Ounasjokiopas	100
4.415	Ohjelmapalvelukoulutus	100
4.416	Veneily- ja vesiretkeilysuunnitelman toteuttaminen	101
4.42	Osa-alueittaiset ehdotukset	101
4.421	Ulkoilureitit Kittilään ja Enontekiölle	101
4.422	Kittilän kirkonkylän ympäristösuunnitelma	101
4.423	Levin alueen kesämatkailun kehittäminen	101

4.424	Porotilamatkailun kehittäminen Ylä-Kittilässä	102
4.425	Raattaman leirikoulukokeilu	102
4.426	Meltauksen ja Sinetän osa-alueiden matkailututkimus	103
4.5	Koti- ja käsiteollisuustuotteiden valmistuksen kehittäminen	103
4.51	Osa-alueittaiset ehdotukset	103
4.511	Turkis- ja lammastuotteiden valmistus	103
4.512	Poromateriaalin käytön lisääminen	103
4.513	Jaspiksen käyttömahdollisuuksien tutkiminen	103
4.514	Käsiteollisuustuotteiden tuote- kehitys- ja markkinointiprojekti	104
4.515	Matkamuistojen valmistaminen	104
4.6	Puusepänteollisuuden kehittäminen	104
4.61	Puusepäntuotteiden tuotekehitys- ja markkinointiprojekti	104
4.7	Turkistarhauksen kehittäminen	105
4.71	Uusien tarhojen perustaminen	105
4.72	Vanhojen tarhojen kehittäminen	105
4.8	Kalatalouden kehittäminen	106
4.81	Kalataloussuunnitelma	106
4.82	Kalatalousneuvonta	106
4.9	Luonnontuotteiden jalostamisen kehittäminen	106
4.10	Elinkeinotoimintojen vesistövaikutusten huomioonottaminen	107

TIIVISTELMÄ 108

LÄHTEET 111

LIITTEET 114

- Liite 1. Kyselylomake - yrittäjät
- Liite 2. Kyselylomake - maatalousyrittäjät
- Liite 3. Kyselylomake - poromiehet
- Liite 4. Kyselylomake - työnhakijat
- Liite 5. Ammatissa toimiva väestö v. 1980
- Liite 6. Arvio Ounasjokialueen riistanhoitoyhdistysten
riistasaaliista
- Liite 7. Ounasjokialueen väestö 1.1.1984
- Liite 8. Kyselyn vastausvilkkaukset
- Liite 9. Maatalouden työllinen ATV v. 1980 ja
Maatilat peltopinta-alan mukaan v. 1981

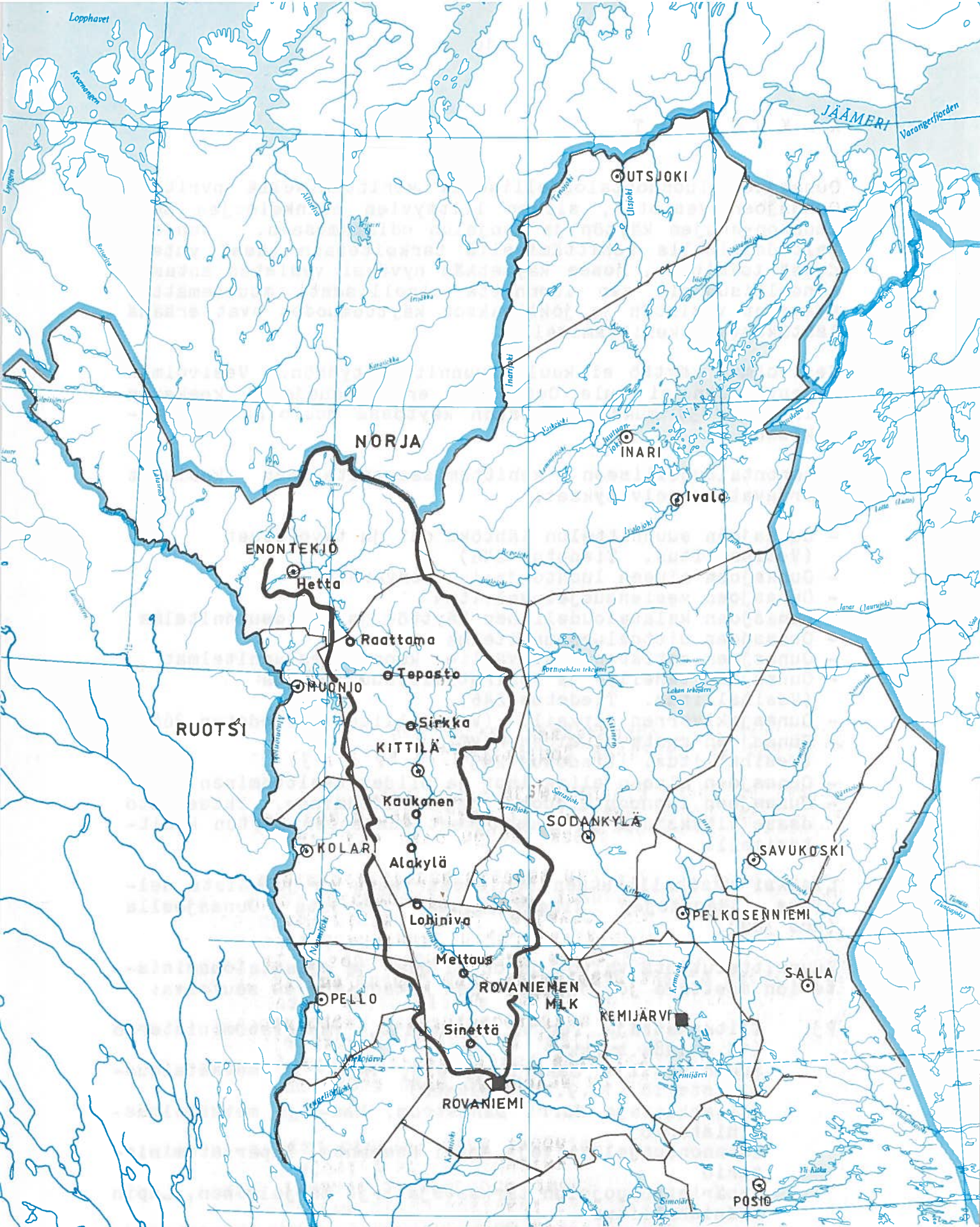
TAULUKKOLUETTELO

- Taulukko 1. Työttömyysaste Ounasjokialueen osa-alueilla helmikuussa 1985
- Taulukko 2. Ounasjokialueella helmikuussa 1985 työnhakijoina olleiden henkilöiden ammattirakenne
- Taulukko 3. Lapin tie- ja vesiraskennuspiirin toimenpideohjelman 1984-1990 mukaiset hankkeet Ounasjokialueella
- Taulukko 4. Ounasjokialueen kuntien osallistuminen tilakohtaisiin suunnittelu- ja toteuttamiskustannuksiin
- Taulukko 5. Maatalouslomittajien määrä ja arvioitu lisätarve Ounasjokialueen kunnissa
- Taulukko 6. Ounasjokialueen kuntien kaavoittamat teollisuusalueet v. 1984
- Taulukko 7. Yritystoiminnan välitön tukeminen kunnittain vv. 1973-1980
- Taulukko 8. Maatila-, yrittäjä-, porotila- sekä työnhakijakyselyiden vastausprosentit kunnanosittain
- Taulukko 9. Tilastotietoja Ounasjokialueen paliskunnista poronhoitovuodelta 1983-84
- Taulukko 10. Ounasjokialueen paliskuntien poronhoidon pahimmat ongelmat
- Taulukko 11. Porojen tärkeimmät talviravintovarot Ounasjokialueen merkkipiireissä
- Taulukko 12. Lisätietoja haluavien poromiesten määrä aiheen mukaan
- Taulukko 13. Tilojen keskimääräinen pinta-ala maankäyttölajeittain Ounasjokialueella v. 1983 sekä Lapin läänissä ja koko maassa vuonna 1981
- Taulukko 14. Arvio maatilojen ja kotieläinten määrästä Ounasjokialueella tuotantosuunnan mukaan
- Taulukko 15. Karjojen keksikoko kyselyyn vastanneilla tiloilla osa-alueittain
- Taulukko 16. Viljellyn pellon ja tilojen määrä sekä keskimääräinen viljelyala Ounasjokialueella v. 1983 osa-alueittain (mukana kaikki yli 1 peltoha:n tilat)
- Taulukko 17. Maatilojen ongelmat Ounasjokialueella
- Taulukko 18. Tilanpidon jatkuvuus viljelijän iän mukaan
- Taulukko 19. Arvio pellonkäytön muutoksista Ounasjokialueella
- Taulukko 20. Lypsylehmien määrän kasvu ja keskilehmäluvun muutokset
- Taulukko 21. Lihanautojen määrän kasvu ja muutokset karjojen keskikoossa
- Taulukko 22. Lisätietoja haluavat viljelijät osa-alueittain
- Taulukko 23. Metsäalan lisätietoja haluavat viljelijät aiheen ja osa-alueen mukaan
- Taulukko 24. Tilakohtaisia suunnitelmia haluavien lukumäärä
- Taulukko 25. Ounasjokialueen yritykset toimialan ja sijainnin mukaan v. 1985.
- Taulukko 26. Ounasjokialueen yritykset sijainnin ja työnteekijöiden mukaan v. 1985
- Taulukko 27. Yrittäjien arvio eri markkinointimenetelmien "hyvyydestä" sekä menetelmien yleisyys
- Taulukko 28. Tuotekehityksen keskimääräistä useammin ongelmakseen maininneet yritykset toimialan mukaan

- Taulukko 29. Ounasjokialueen yritykset osa-alueen ja toiminnan kehityssuunnan mukaan
- Taulukko 30. Uudenlaista toimintaa suunnittelevien yritysten määrä osa-alueittain
- Taulukko 31. KERA:n asiakasyritysten ja muiden yritysten kehityssuunnat
- Taulukko 32. Koulutusta haluavat yrittäjät osa-alueen ja koulutusalan mukaan
- Taulukko 33. Ehdotus maatalouskurssien aiheiksi Ounasjoki-alueella v. 1986-87

KUVALUETTELO

- Kuva 1. Ounasjoen vesistöalue
- Kuva 2. Ounasjokialueen elinkeinorakenne
- Kuva 3. Ounasjokialueen osa-alueet ja keskusten keskusluokat 1983
- Kuva 4. Ounasjokialueen väestö - alueellinen jakauma ja ikärakenne v. 1982
- Kuva 5. Työttömyysaste Ounasjokialueella helmikuussa 1985
- Kuva 6. Lapin läänin ammatillisten oppilaitosten alueellinen jakauma
- Kuva 7. Uittoja Ounasjoella (valokuva Antti Sallinen)
- Kuva 8. KERAn Ounasjokialueen yrityksille vv. 1970-84 myöntämät lainat ja avustukset
- Kuva 9. Vasan merkintää (valokuva Antti Sallinen)
- Kuva 10. Suomen porotalous 1980-luvulla
- Kuva 11. Talvisin porot ruokailevat pelloilla (valokuva Antti Sallinen)
- Kuva 12. Heinätöissä (valokuva Ilkka Koskinen)
- Kuva 13. Lampaista kittiläläisellä tilalla
- Kuva 14. Matkailuesitteitä
- Kuva 15. Enontekiön Hetassa toimii hopeapaja (valokuva Maisa Siirala)
- Kuva 16. Poroaidalla I (valokuva Pertti Tuisku)
- Kuva 17. Poroaidalla II (valokuva Pertti Tuisku)

Ounasjoen luonnontaloudellinen
kehittämissuunnitelma Kuva 1

Ounasjoen vesistöalue

A L K U S A N A T

Ounasjoen luonnontaloudellisella kehittämisellä pyritään Ounasjoen vesistön, siihen liittyvien elinkeinojen sekä luonnonvarojen käytön ja suojelun edistämiseen. Luonnontaloudellisella kehittämisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä toimintaa, jossa käytetään hyväksi vesistön antamia mahdollisuuksia sen luonnetta oleellisesti muuttamatta. Nykyiset vesistön ja jokilaakson käyttömuodot ovat eräänä lähtökohtana kehittämiselle.

Vesivoiman käyttö ei kuulu suunnittelutyöhön. Vesivoiman rakentaminen ei tule Ounasjoen erityissuojelua koskevan lain (703/83) mukaan vesistön käytössä muutoinkaan kysymykseen.

Luonnontaloudelliseen kehittämissuunnitelmaan kuuluvat seuraavat osaselvitykset:

- Ounasjoen suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet (Vesihallitus. Tiedotus 245)
- Ounasjoen alueen luonto ja luonnonvarat
- Ounasjoen vesiensuojeluselvitys
- Ounasjoen kalataloudellinen käyttö- ja hoitosuunnitelma
- Ounasjoen uittoaluesuunnitelma
- Ounasjoen entisten uittoväylien kunnostussuunnitelmat
- Ounasjoen veneily- ja vesiretkeilysuunnitelma (Vesihallitus. Tiedotus 246)
- Ounasjokivarren matkailu (Vesihallitus. Tiedotus 264)
- Ounasjoen ranta-alueiden käyttö (Vesihallitus. Tiedotus 263)
- Ounasjoen alueen elinkeinot ja niiden kehittäminen
- Ounasjoen luonnontaloudellinen kehittäminen. Yhteenvedo osaselvityksistä ja suositukset Ounasjoen käytön kehittämiselle

Lisäksi vesihallituksen monistesarjassa on julkaistu selvitys jääpatojen aiheuttamista tulvista Ounasjoella (nro 309).

Suunnittelutyötä valvoo ja ohjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama johtoryhmä. Sen kokoonpano on seuraava:

- Pj. Ylitarkastaja Terttu Melvasalo, Ympäristöministeriö (14.9.1984 saakka)
 Suunnittelija Sakari Ervola, Maa- ja metsätalousministeriö (14.9.1984 alkaen)
 Ylitarkastaja Harri Dahlström, Maa- ja metsätalousministeriö
 Luonnonsuojeluvalvoja Antti Haapanen, Ympäristöministeriö
 Ympäristönsuojelun tarkastaja Yrjö Karjalainen, Lapin lääninhallitus
 Seutukaavajohtaja Pekka Leinonen, Lapin seutukaavaliitto (22.7.1985 saakka)
 Vt. seutukaavajohtaja Esko Repo, Lapin seutukaavaliitto (22.7.1985 alkaen)

Vesipiirin johtaja Martti Pyyny, Lapin vesipiirin vesitoimisto
 Apulaisprofessori Rauno Ruuhijärvi, Suomen luonnon-
 suojeluliitto
 Ylijohtaja Runo Savisaari, Vesihallitus
 Siht. Vanhempi insinööri Simo Perkkiö, Lapin vesipiirin vesitoimisto

Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi kutsunut seurantaryhmän seuraamaan luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman valmistelua. Sen kokoonpano on seuraava:

Pj. Vesipiirin johtaja Martti Pyyny, Lapin vesipiirin vesitoimisto
 Liikkeenharjoittaja Aukusti Ylitalo, Enontekiön kunta
 Kunnanvaltuuston puheenjohtaja Erkki Toivola, Kittilän kunta
 Elinkeinoasiamies Aaro Lehtoniemi, Rovaniemen maalaiskunta
 Toimistopäällikkö Ahti Silvennoinen, Geologian tutkimuskeskus
 Läänineläinlääkäri Sulo Rahko, Kemijoen kalastuskuntien liitto
 Metsänhoitaja Lauri Hemmi, Kemijoen uittoyhdistys
 Toiminnanjohtaja Marjaleena Nenonen, Kemijoen vesien-
 suojeluyhdistys
 Puheenjohtaja Timo Heiskanen, Lapin kalamiespiiri
 Kalastusbiologi Olli Tuunainen, Lapin kalastuspiirin kalastustoimisto
 Toimistopäällikkö Eero Svanberg, Lapin lääninhallitus
 Metsäinsinööri Pauli Pahtaja, Lapin luonnonsuojelupiiri
 Emäntä Annikki Korva, Lapin Läänin Maatalouskeskus
 Piirimetsänhoitaja Jorma Vierula, Lapin piirimetsälautakunta
 Toimistopäällikkö Heikki Lampela, Matkailun edistämiskeskus
 Ylimetsänhoitaja Hannu Vainio, Metsähallinnon Perä-Pohjolan piirikuntakonttori
 Intendentti Martti Linkola, Museovirasto
 Tutkija Erkki Ikonen, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
 Toimistopäällikkö Matti Raivio, Vesihallitus
 Toiminnanjohtaja Veikko Huttu-Hiltunen, Paliskuntain Yhdistys
 Puheenjohtaja Sulo Paksuniemi, Metallityöväenliitto
 Aluetoimitsija Veijo Törmänen, Valtion Työntekijäin ja Viranhaltijain liitto
 Seutukaavainsinööri Timo Laisi, Lapin seutukaavaliitto (22.7.1985 saakka)
 Vs. suunnittelupäällikkö Ossi Repo, Lapin seutukaavaliitto (22.7.1985 alkaen)
 Poromies Johan Henrik Näkkäläjärvi, Saamelaisvaltuuskunta
 Maanviljelijä Tauno Iivonen, Ounasjokiyhdistys ry
 Siht. Vanhempi insinööri Simo Perkkiö, Lapin vesipiirin vesitoimisto

Vesihallituksen yhdyshenkilönä toimii arkkitehti Maisa Siirala.

Nyt käsillä oleva selvitys Ounasjokialueen elinkeinoista ja niiden kehittämistä on laadittu Lapin seutukaavaliitossa, jossa työtä on ohjannut seutukaavainsinööri Timo Laisi. Työtä ovat valvoneet arkkitehti Maisa Siirala Vesihallituksesta ja vanhempi insinööri Simo Perkkiö Lapin vesipiirin vesitoimistosta.

Työtä laadittaessa on arvokasta apua saatu myös Enontekiön kunnan elinkeinoasiamies Pentti Keskitalolta ja maataloussihteeri Hannu Similältä, Sodankylän kunnan elinkeinoasiamies Pekka Aikiolta, maataloussihteeri Seppo Kaarretkoskelta sekä kyläasiamies Sulevi Marttiinilta, Rovaniemen maalaiskunnan elinkeinoasiamies Aaro Lehtoniemeltä ja Kittilän kunnan elinkeinoasiamies Markku Mäkitalolta ja maataloussihteeri Eero Kähkölältä, Lapin lääninhallituksen suunnittelupäällikkö Timo Korvalta, Lapin Läänin Maatalouskeskuksen suunnitteluagronomi Matti Ylimommolta sekä agronomi Istvan Biorolta Kittilän maatalousoppilaitoksesta.

Lapin seutukaavaliitossa työhön ovat osallistuneet kartanpiirtäjät Tarja Mäkinen ja Laila Surma-aho sekä konekirjoittajat Leena Alaruikka ja Pirjo Salo.

Selvitys on esitetty johtoryhmälle 26.7.1985 ja käsitelty seurantaryhmän kokouksessa 22.10.1985.

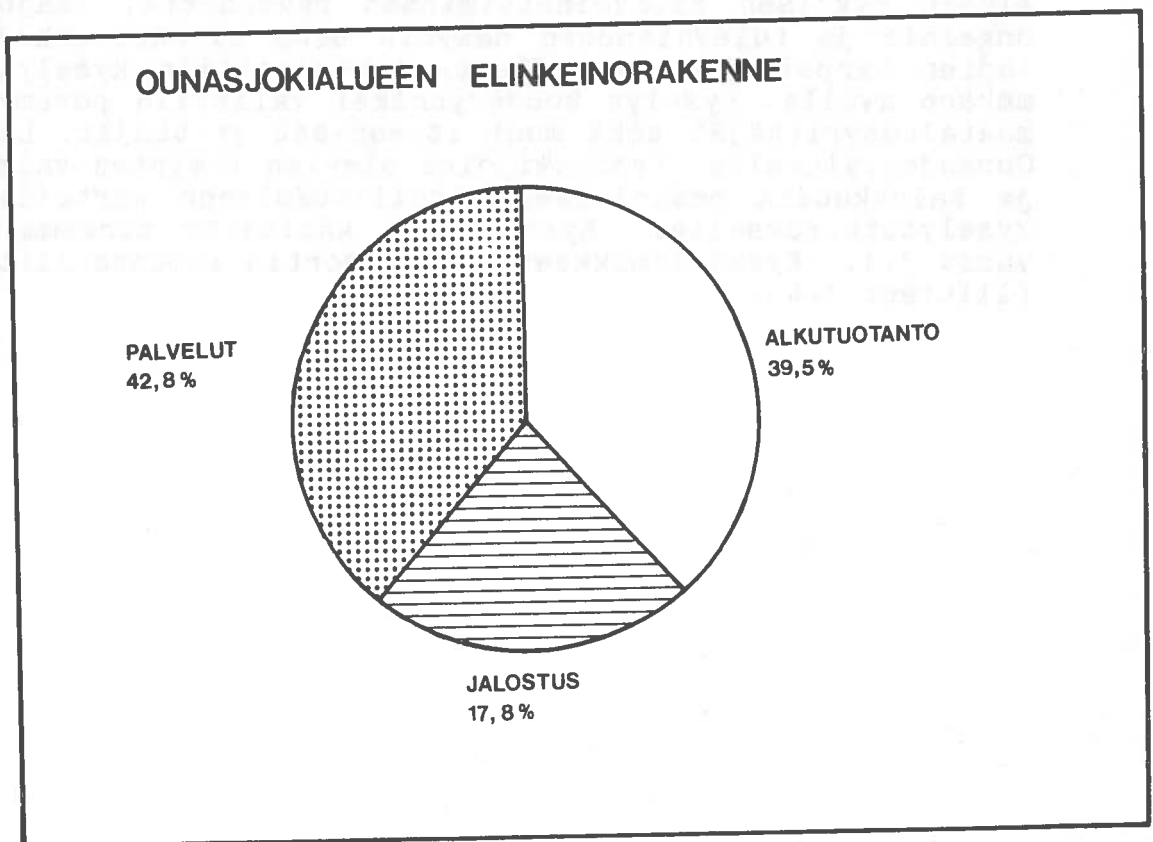
Marja Mäkinen

1. JOHDANTO

Ounasjoen luonnontaloudellinen kehittämissuunnitelma tähtää ennen muuta vesistöä hyväksikäyttävien toimintojen kehittämiseen. Suoranaisesti veteen tai vesistöön liittyvistä toiminnoista - kalatalous, uitto, matkailu sekä vene- ja vesiretkeily - onkin valmistunut omat erillisselvityksensä. Koska alueen muilla elinkeinoilla (maatilatalous, metsätalous, pienyritystoiminta ja porotalous) on edellä mainittuja suurempi vaikutus työllisyyteen ja kunnallistalouteen, on näitä elinkeinoja koskevan suunnitelman laatiminen tässä yhteydessä nähty tarpeelliseksi.

Ounasjokialueen elinkeinorakenne on viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana muuttunut alkutuotantovaltaisesta palveluvaltaisiksi. Nykyisin palveluammattit työllistävät jo yli 40 % alueen työvoimasta (kuva 2). Alueen teollisuustoiminta ei ole kuitenkaan kasvanut yhtä nopeasti kuin eteläisemmässä Suomessa.

Kuva 2.

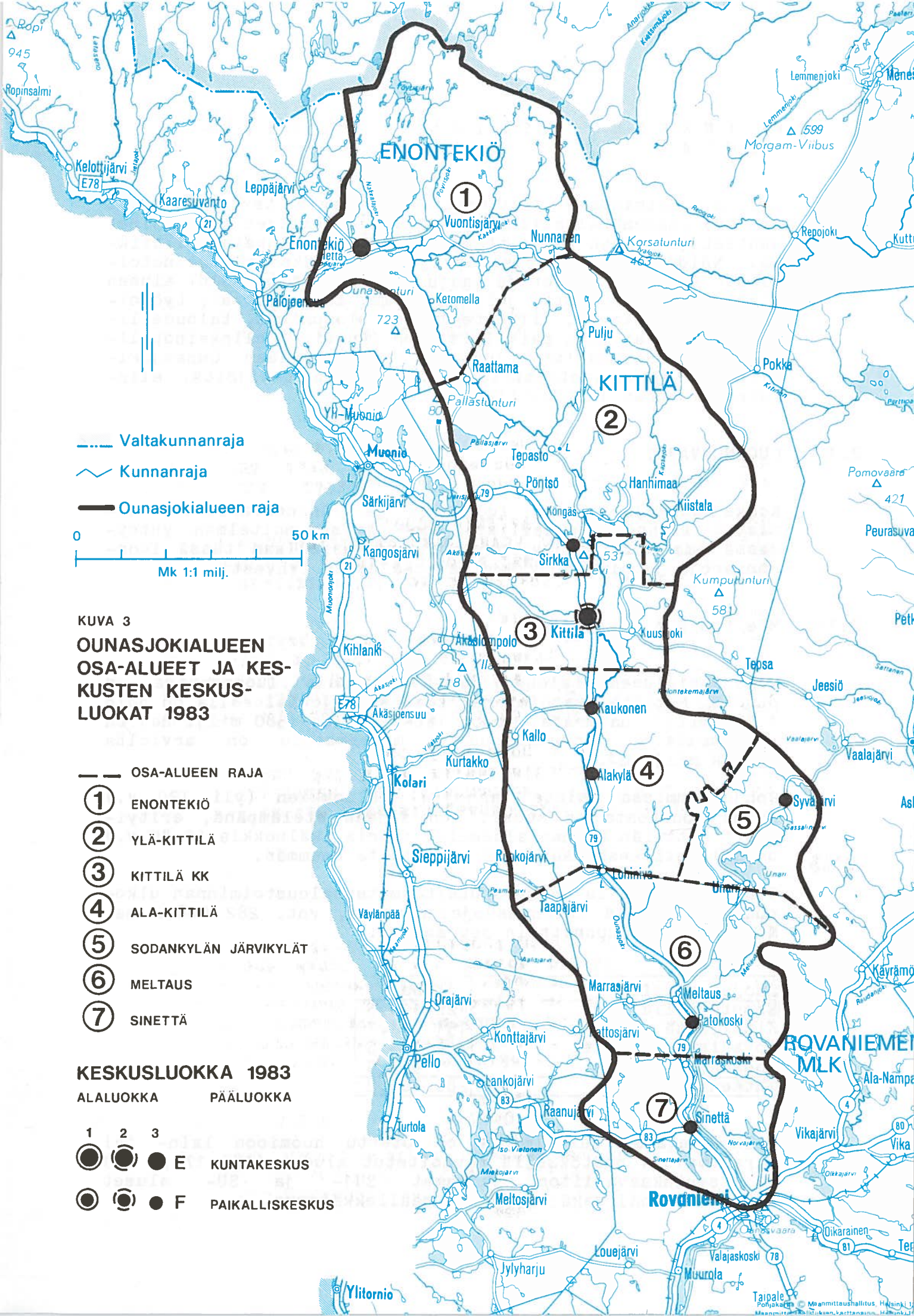
Lähinnä maataloudessa tapahtuneen koneellistumisen ja työvoiman tarpeen pienenemisen seurauksena, on työttömyys jokialueella kasvanut aina viime vuosiin asti. Ounasjokialueella työttömyysprosentti on edelleenkin suurempi kuin Lapissa keskimäärin.

Ounasjokialueen elinkeinojen kehittämissuunnitelman tarkoituksena on ensisijaisesti tuoda esiin alueellisia elinkeinojen kehittämistarpeita. Uusia kehittämissideoita ja toimenpide-ehdotuksia on esitetty siinä määrin kuin alueen väestö ja muut elinkeinotoimintoihin vaikuttavat yhteisöt ovat niitä esittäneet.

Suunnitelmaraportti koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa käsitellään elinkeinotoimintojen lähtökohtia; niitä olosuhteita, joissa elinkeinoja Ounasjokialueella harjoitetaan. Toinen osa koostuu alueen nykyisen elinkeinotoiminnan kuvauksesta ja kolmannessa osassa on esitetty ehdotuksia alueen elinkeinojen kehittämiseksi.

Elinkeinoselvityksessä alueellista tarkastelua varten Ounasjoen vesistöalue on jaettu seitsemään osa-alueeseen siten, että kullakin alueella on vähintään yksi paikallistason keskus (kuva 3). Osa-alueet ovat pohjoisesta etelään luettuna Enontekiön osa-alue, Ylä-Kittilä, Kittilän kirkonkylä, Ala-Kittilä, järvikylät (Sodankylä), Meltauksen osa-alue (Rovaniemen mlk) ja Sinetän osa-alue (Rovaniemen mlk).

Alueen nykyisen elinkeinotoiminnan rakennetta, laajuutta, ongelmia ja tulevaisuuden näkymiä sekä elinkeinonharjoittajien tarpeita ja tavoitteita kartoitettiin kyselytutkimuksen avulla. Kyselyn kohderyhmiksi valittiin poromiehet, maatalousyrittäjät sekä muut itsenäiset yrittäjät. Lisäksi Ounasjokialueella työnhakijoina olevien ihmisten valmiutta ja halukkuutta omatoimiseen työllistämiseen kartoitettiin kyselytutkimuksella. Kyselyjä on käsitelty tarkemmin luvussa 3.1. Kyselylomakkeet ovat raportin lopussa liitteinä (liitteet 1-4).

- - - - Valtakunnanraja
 ~~~~~ Kunnanraja
 ——— Ounasjokialueen raja

0 50 km
Mk 1:1 milj.

KUVA 3
**OUNASJOKIALUEEN
 OSA-ALUEET JA KES-
 KUSTEN KESKUS-
 LUOKAT 1983**

- — — OSA-ALUEEN RAJA
- ① ENONTEKIÖ
  - ② YLÄ-KITTILÄ
  - ③ KITTILÄ KK
  - ④ ALA-KITTILÄ
  - ⑤ SODANKYLÄN JÄRVIKYLÄT
  - ⑥ MELTAUS
  - ⑦ SINETTÄ

- KESKUSLUOKKA 1983**
ALALUOKKA	PÄÄLUOKKA	
1	2	3
●	●	●
E	KUNTAKESKUS	
●	●	●
F	PAIKALLISKESKUS	

2 E L I N K E I N O T O I M I N N A N L Ä H T Ö - K O H D A T

Elinkeinotoimintaan yleisesti vaikuttavia tekijöitä ovat mm. maailmanmarkkinatilanne, valtioiden väliset poliittiset suhteet ja niiden harjoittama talous- ja elinkeinopolitiikka. Näiden nk. ulkoisten tekijöiden lisäksi elinkeinotoiminnan rakenne, muodot ja laajuus riippuvat paljolti alueen sisäisistä tekijöistä, joita ovat mm. luonnonvarat, työvoiman määrä ja laatu, liikenteelliset olosuhteet, taloudelliset voimavarat sekä paikallistason (kuntien) elinkeinopolitiikka. Seuraavissa luvuissa tarkastellaan Ounasjoki-alueelta elinkeinotoimintaan vaikuttavia tekijöitä, elinkeinotoiminnan lähtökohtia.

2.1 LUONNONVARAT

Koska Ounasjokialueen luonnosta ja luonnonvaroista valmistuu luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman yhteydessä oma erillisselvityksensä, tarkastellaan tässä luonnonvaroja ja niiden hyväksikäyttöä hyvin lyhyesti.

2.11 M e t s ä t

Ounasjokialueen taloudellisesti tärkein luonnonvara on puusto. Metsätaloustoiminnan piirissä jokialueella on noin 1 085 milj. ha maata, josta lähes puolet (580 milj. ha) on metsämaata. Kokonaispuusto metsämaalla on arviolta 23 624 milj. m³.

Pohjoisimmissa osissa vanhojen ikäluokkien (yli 120 v.) osuus puustosta on suuri, sen sijaan etelämpänä, erityisesti Kittilän kunnan alueella, nuoria ikäluokkia (0-40 v.) on selvästi keskimääräistä tavoitetta enemmän.

Ounasjokialueella on myös useita metsätaloustoiminnan ulkopuolelle jääviä luonnonsuojelualueita, yht. 282 008,2 ha. Ne jakautuvat kunnittain seuraavasti:

Suojelualueita	ha
Enontekiöllä	122 419,5
Kittilässä	151 891,7
Rovaniemen mlk:ssa	4 183,5
Sodankylässä	1 913,5
Yhteensä	280 408,2

Yllä olevassa laskelmassa on otettu huomioon lain- tai viranomaisen päätöksellä rauhoitetut alueet (182 170,4 ha) ja seutukaavaliiton varaamat SU1- ja SU- alueet (203 980,0 ha) sekä varausten päällekkäisyys.

Maatalouskyselyyn vastanneista tiloista viidenneksellä ei suoritettu omistajan iän, sairauden tai paikkakunnan muuton vuoksi lainkaan hoito- ja korjuutoimenpiteitä. Mikäli tilanne on sama kaikissa jokialueen yksityismetsissä, merkitsee se n. 22 000 metsähehtaarin jäämistä hoito- ja korjuutoimenpiteiden ulkopuolelle.

Puun ohella metsä kasvaa muitakin taloudellisesti hyödynnettävissä olevia luonnonvaroja. Esimerkiksi Rovaniemen maalaiskunnassa 83 % talouksista keräsi vuonna 1983 luonnonmarjoja omaan käyttöön ja/tai myyntiin. Sieniä talouksista keräsi joka kolmas. 1970-luvun puolivälissä Ounasjokivarren talouksien tulonmuodostuksesta luonnontuotteet muodostivat n. 4 % (josta marjat suurimman osan). (Asp & al. 1977). Mitä pohjoisimmasta alueesta on kysymys sitä suurempi taloudellinen merkitys luonnontuotteiden keräilyllä on. Marjatulot olivat Enontekiöllä vuonna 1980 yhteensä 412 500 mk.

Suurin osa Ounasjokialueen marja- ja sienisadosta jää metsiin. Erään arvion mukaan sienisadosta otetaan talteen vain n. 1 %, hillan kokonaissadosta 5-10 % ja puolukan ja mustikan sadosta 2-7 %. (Viitala 1985).

Metsä on luonnonvara myös porotaloudelle. Ounasjokivarressa on runsasti porokarjojen käyttämiä jäkäläalueita.

Myös riistaeläimet ovat elollinen luonnonvara. Vielä 1970-luvun puolivälissä metsäkanalinnut olivat arvokkain osa Ounasjoen vesistöalueen riistaeläimistä. Ne käsittivät lähes puolet koko riistan arvosta. Hirvikannan voimistumisen seurauksena hirven taloudellinen arvo on nykyään selvästi suurempi kuin kanalintujen. Turkiseläinten osuus riistasta on vain parin prosentin luokkaa. Enontekiöllä riekko on edelleen tärkein riistalaji. (Viitala 1985).

Suurin osa nykyisestä metsästyksestä on luonteeltaan virkistymetsästystä, mutta hirvikantojen kasvu on merkinnyt hirvenlihan käytön ja samalla koko kotitarvepyynnin voimasta lisääntymistä. (Saastamoinen 1980). Vesistöalueen pohjoisosissa osa metsästäjistä pyytää riekkoja ammattimaisesti marraskuun alusta maaliskuun loppuun. Vuoden 1981 riekkosaliin (10 500 kappaletta) arvo on vuoden 1984 hintatason mukaan n. 263 000 markkaa (Enontekiön poronhoidon ...1982). Liitteessä 6 on esitetty laskelma jokialueen koko riistasaaliin arvosta.

2.12 S u o t

Turvetta on kautta aikojen käytetty rakennusten lämmitykseen, mutta vasta viime aikoina turvevaroja on alettu hyödyntää suuremmassa mittakaavassa. Nykyinen turvetuotantotekniikka asettaa rajat hyödyntämiskelpoisille turvevaroilte: pientuotantoon soveltuvien alueiden minimikoko on 20 ha ja suurtuotantoon voidaan käyttää vain yli 50 ha:n soita, joissa turvekerroksen paksuus on vähintään 2 metriä.

Ounasjokialueen kunnissa on Geologian tutkimuskeskuksen toimesta tutkittu yli 70 suota. Enontekiöllä tutkittiin 1960- ja 1970-luvuilla 10 suota, jotka eivät sisällä polttoturveteollisuuden kannalta taloudellisesti ja teknisesti kannattavia hyödynnettäviä turvevaroja. (Mäkinen ja Maunu 1984). Parhaillaan Geologian tutkimuskeskus suorittaa Enontekiöllä turvetutkimusta.

Kittilän kunnan Ounasjokialueella on kuusi teolliseen tuotantoon sopivaa polttoturvesuota. Näistä hyväksi on luokiteltu Sokostovuoman länsiosa. Rovaniemen maalaiskunnan Ounasjokialueelta on löydetty kolme teolliseen tuotantoon sopivaa polttoturvesuota: Hongikkovuoma, Paistivuoma ja Kätkävuoma. Näiden soiden yli 2 metriä syvien alueiden pinta-ala on teollisen tuotannon kannattavuuden alarajoilla.

2.13 P e l l o t

Pellot ja niityt ovat Ounasjokialueen elinkeinotoiminnalle yksi tärkeimmistä luonnonvaroista. Maatilatalouden hallinnassa on Ounasjokialueella n. 2 124 km² maata. Tästä peltoa ja niittyä on noin 4 800 ha.

Maalajit on ilmaston ohella tärkeä viljelyn onnistumiseen vaikuttava tekijä. Enontekiön viljelymaat ovat hietaa (hyväksi luokiteltua viljelymaata), Kittilässä sen sijaan noin puolet viljelymaasta on turvetta ja Rovaniemen maalaiskunnassakin noin kolmannes. Loput pellot sijaitsevat pääasiassa moreenimailla.

Peltojen laatuluokituksen ja keskittyneisyyden perusteella Ounasjoen vesistöalueella on laskettu olevan parhaimman luokan peltoa 176 ha Rovaniemen maalaiskunnassa ja 666 ha Kittilän kunnassa. (Viitala 1985).

Pienilmastollisesti edullisia alueita kasvintuotannon kannalta Ounasjoen vesistöalueella ovat mm. Ounasjoen ranta-alueet 100-500 metrin etäisyydellä rantaviivasta.

2.14 V e d e t

Ounasjoen valuma-alueen pinta-ala on 13 698 km². Sen järvisuusprosentti on verraten pieni, 2.7 %. Suurimmat järvet ovat Unari (28.8 km²), Pallasjärvi (17.4 km²) ja Pöyrisjärvi (16.1 km²). (Vesihallitus 1984 a). Ounasjoki itse on pituudeltaan 298 km. Sen putouskorkeus on 214.2 m ja keskivirtaama 155 m³/s. Ounasjoen vesivarojen voimataloudellinen hyödyntäminen on Ounasjokilailla kielletty.

Ounasjoen kalakanta on nykyisin hyvä. Pääuoman kirjanpitolakastajien saaliista oli v. 1980 siian, taimenen ja harjuksen osuus 43 %. Hauen osuus oli 27 %. (Vesihallitus 1984 a).

Vesistöön kuuluu merkittäviä muikku- ja siikajärviä mm. Sinettäjärvi, Norvajärvi, Unari ja Pallasjärvi. Latva-alueella on Pöyrisjärvi ammattikalastuksen tärkein järvi, jonka valtalajina on siika. (Vesihallitus 1984 a).

Ounasjoen vesistöstä myyntiin saatavat kalat ovat siika ja muikku. Tuoreen siian Ounasjokialueen kunnissa tapahtuvasta kokonaismyynnistä noin puolet (3 400 kg) tulee Ounasjoen vesistöissä.

2.15 Maankamaraan ainekset

Ounasjokialueen maankamaraan aineksista merkittävimmät ovat alueen hiekka- ja soravarat. Noin kolmannes (1 840 milj. m³) Lapin soravaroista sijaitsee Ounasjokialueen kunnissa. Kuitenkin rakennustoiminnan käyttämää murskauskelpoista soraa on vain neljännes kaikista alueen soravaroista.

Enontekiön osa-alueen harjumuodostumat ovat suuria ja pääosin hiekkavaltaisia. Murskauskelpoista ja soravaltaista ainesta on niukasti. Soravaltaiset muodostumat sijaitsevat kaukana asutuskeskuksista ja niiden käyttöönotto on sen vuoksi hankalaa ja usein taloudellisesti kannattamatonta. Kittilän kunnan ja Rovaniemen maalaiskunnan pienet muodostumat sisältävät suuren osuuden murskauskelpoista ainesta. (Mäkinen ja Maunu 1981).

Ounasjokialueelta, etupäässä Kittilästä, on löydetty useita malmiesiintymiä (esim. Sirkan uraaniyesiintymä, Porokosken-Pahtavaaran rautamalmiesiintymä, Pomokairan mangaaniyesiintymä, Siitosen kromi-marmoriesiintymä sekä Pahtavaaran ja Saattoporan kupariesiintymät). Alhaisista pitoisuuksista, sijaintitekijöistä ja vallitsevista markkinahinnoista johtuen louhinta ei toistaiseksi ole ollut kannattavaa. (Välitalo 1980).

Kittilän kunnan Ounasjokialueella on myös useita korukiviesiintymiä. Näistä tunnetuin ja runsain on Kittilän punainen jaspiesiintymä. Kiven hyödyntäminen koruissa tai rakennus- ja sisustusmateriaaleina on toistaiseksi ollut melko vähäistä.

2.2 TYÖVOIMA JA TYÖLLISYYS

Vuonna 1984 Ounasjokialueella asui runsaat 12 000 asukasta (liite 7). Suurimmat taajamat ovat Kittilän kirkonkylän ohella Ylikylä, Sinettä, Kaukonen sekä Sirkka (ks. kuva 3). Vuonna 1980 Ounasjokialueella työvoiman osuus oli 42 % koko väestöstä, mikä on runsaan prosenttiyksikön verran vähemmän kuin koko työvoimapiirissä.

Enontekiön kunta on jo pitkään ollut maamme pahimpia työttömyysalueita. Työttömyysprosentti on useina vuosina ollut yli 30. Kunnan vaikeimmat työttömyysalueet ovat kuitenkin varsinaisen käsivarren alueella ja Enontekiön kunnan osaisen Ounasjokialueen, Hetan ympäristön työttömyysprosentit ovat välillä 20-25 %.

Ounasjokialueen vaikeimmat työttömyysalueet löytyvät Kittilän syrjäisimmiltä alueilta, joissa työttömyysprosentti saattaa talvikuukausina nousta jopa lähelle 60 % (taulukko 1 ja kuva 5).

Taulukko 1. Työttömyysaste Ounasjokialueen osa-alueilla helmikuussa 1985

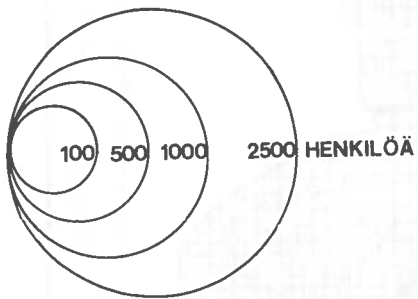
Osa-alue	Työttömyysaste (%)	Työttömiä
Enontekiön osa-alue	23.7	137
Ylä-Kittilän "	28.5	172
Kittilä kk:n "	13.8	171
Ala-Kittilän "	32.7	231
Järvikylän "	34.7	170
Meltauksen "	14.5	180
Sinetän "	10.2	330
Ounasjokialue	18.6	1 391
Koko Lapin lääni	15.3	13 200

Jokivarren työllisyydelle ovat ominaisia selvät kausivaihtelut. Sydäntalvella työttömyysluvut ovat korkeimmillaan. Kesää kohden matkailun ja uiton työllistävän vaikutuksen kasvaessa työttömyysprosentti saattaa laskea 10-15 prosenttiyksikköä. Helmikuussa 1985 Ounasjokialueella oli yhteensä 1 391 työnhakijaa. Heidän ammattirakenteensa käy ilmi taulukosta 2.

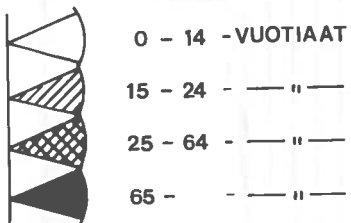
KUVA 4

**OUNASJOKIALUEEN VÄESTÖN
ALUEELLINEN JAKAUMA JA
IKÄRAKENNE VUONNA 1982**

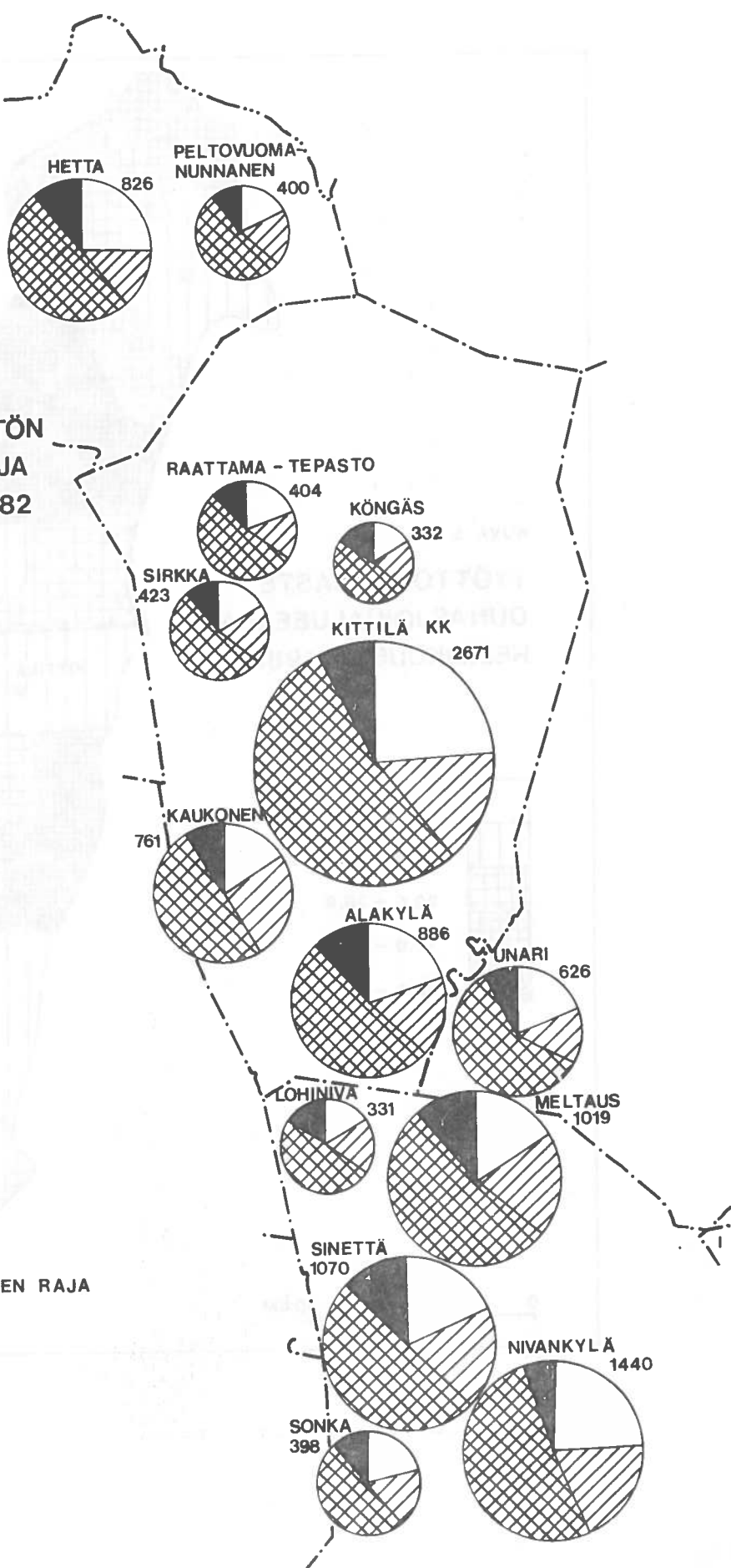
VÄESTÖMÄÄRÄ 11. 11. 1982

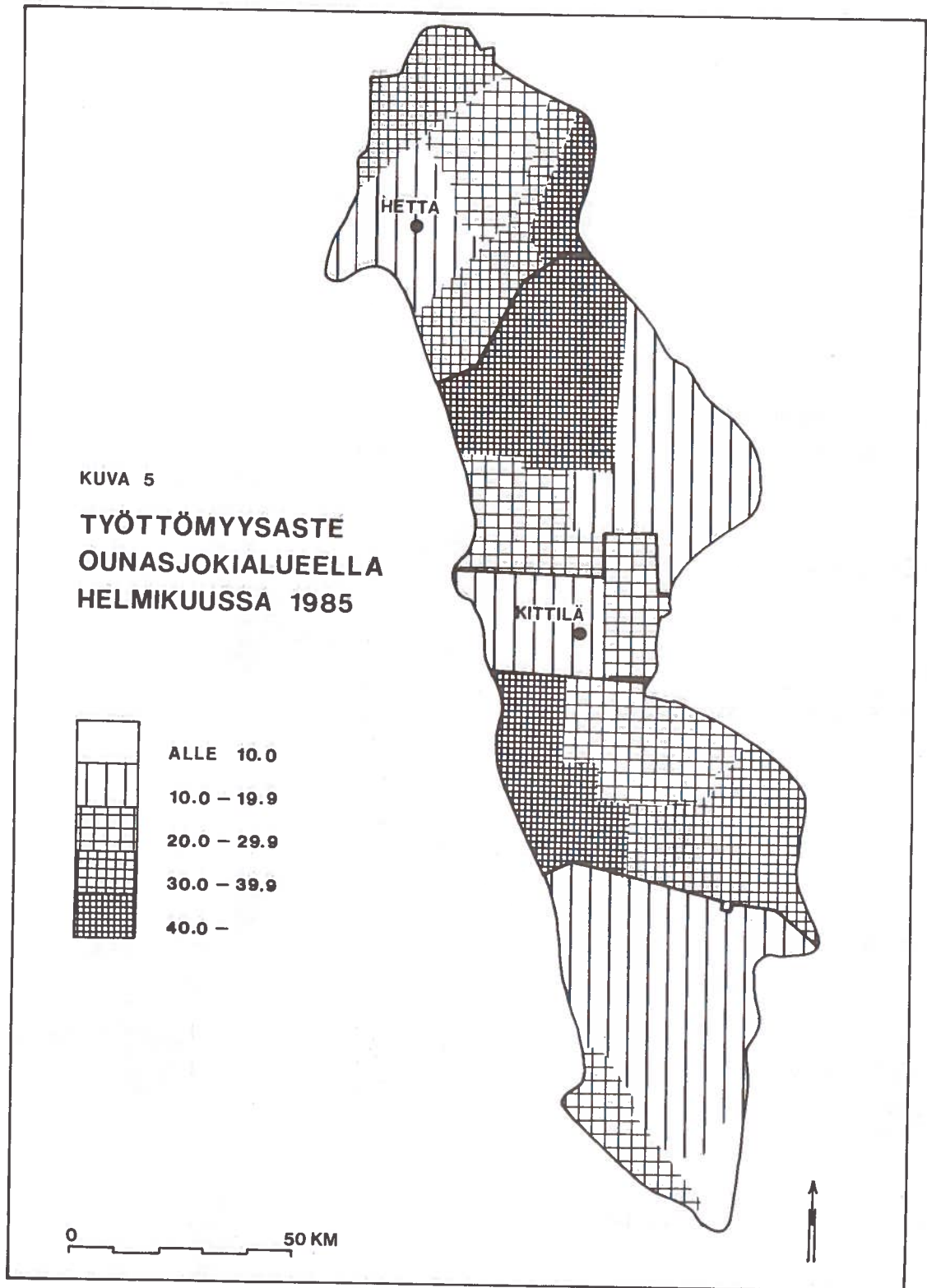

IKÄRAKENNE

--- KUNNANRAJA
— OUNASJOKIALUEEN RAJA

Taulukko 2. Ounasjokialueella helmikuussa 1985 työnhakijoina olleiden henkilöiden ammattirakenne

	henk.	%
Tekninen, luonnontieteellinen sekä yhteiskuntatieteellinen, humanistinen ja taiteellinen työ	53	3.8
Hallinnollinen työ	7	0.5
Tilinpäidollinen ja konttoritekkinen työ	42	3.0
Kaupallinen työ	121	8.7
Maa- ja metsätaloustyö, kalastusala	15	1.1
Rakennustyö	178	12.8
Kuljetus- ja liikennetyö	40	2.9
Teollinen työ, koneenhoito ym.	270	19.4
Palvelutyö	259	18.6
Muut	406	29.2
Yhteensä	1 391	100.0

2.3 KOULUTUSMAHDOLLISUUDET

2.31 Ammatillinen koulutus

Mahdollisuudet saada ammatillista koulutusta Ounasjokialueella ovat vähäiset. Jokialueella toimii vain neljä Lapin läänin 39:stä ammatillisesta oppilaitoksesta ja oppilaitosten sivupisteistä (kuva 6). Kittilässä sijaitsevat Kittilän maatalousoppilaitos, Sodankylän metsäopiston sivupiste ja Kittilän emäntäkoulu. Lisäksi siellä toimii Lapin keskusammattikoulun kirvesmieslinja.

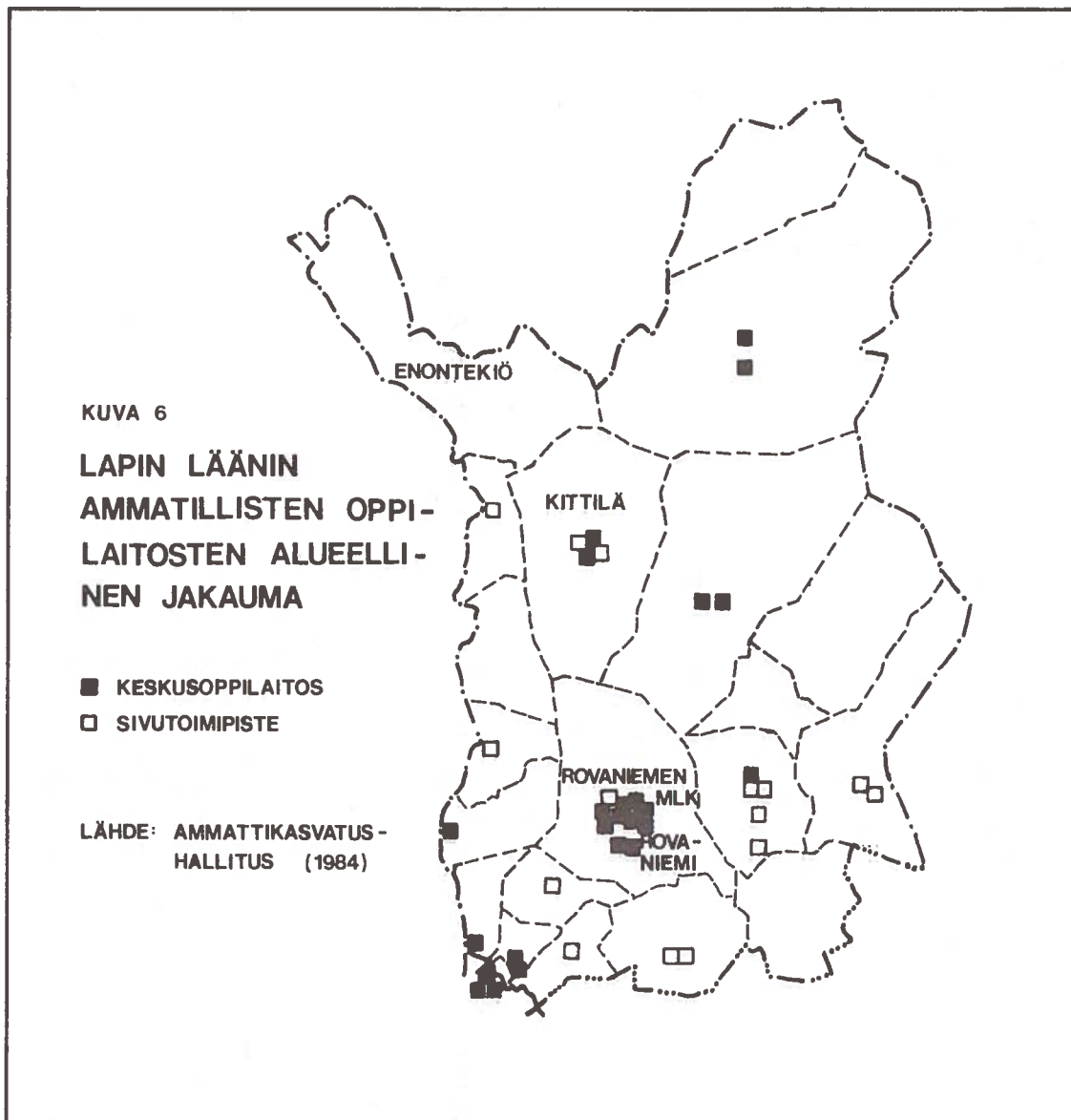
Yleislinjan lisäksi Kittilän maatalousoppilaitoksessa on kolme erikoistumislinjaa: viljelijä-, viljelijä-konekorjaaja- sekä ainoana maassa poronhoitajalinja. Aloituspaiikkoja on 54, vuonna 1984 opiskelunsa aloitti 38 opiskelijaa.

Kittilän emäntäkoulussa on myös kolme erikoistumislinjaa: laitoshuoltaja-, maatilnemäntä- ja ruokataloustyöntekijälinja. Aloituspaiikkoja on 48, vuonna 1984 opiskelunsa aloitti 49 opiskelijaa.

Sodankylän metsäkoulun Kittilän toimipisteessä voi suorittaa metsätalouden peruslinjan. Aloituspaiikkoja on 20. Vuonna 1984 opiskelun aloitti vain 9 oppilasta.

Lapin keskusammattikoulu ylläpitää Kittilässä kirvesmiehen opintolinjaa. Aloituspaiikkoja on 12, vuonna 1984 opintonsa aloitti 9 opiskelijaa.

Yrittäjäkyselyn mukaan ongelmana on kaupallisen ja teknillisen koulutuksen puuttuminen samoin kuin metsätalouteen ja kalatalouteen liittyvän koulutuksen vähäisyys.

2.4 TEKNINEN HUOLTO

Tekninen huolto, energia-, vesi- ja jätehuolto luovat perusedellytykset elinkeinojen harjoittamiselle. Sekä Kittilän että Enontekiön kuntien alueella on vielä useita keskitetyn vesihuollon ulkopuolella olevia kyliä ja yksittäisasumuksia: Tepasto, Raattama, Kinisjärvi, Rauhala, Hanhima, Kiistala, Kuivasalmi, Tepsa, Kallo, Nunnanen, Peltovuoma, Vuontisjärvi, Ketomella ja Ylikyrö. Näissä kylissä on yhteensä noin 1 800 asukasta.

Energiahuolto on ongelmana erityisesti Enontekiön osaluueella ja koko kunnassa. Tällä hetkellä Enontekiö on valtakunnallisen sähkönsaantiverkon ulkopuolella ja ostaa kaiken tarvitsemansa sähkön Ruotsista. Sähkön toimituksessa on kyselyyn vastanneiden mukaan ollut varsin usein häiriöitä ja sähkökatkot ovat haitanneet jatkuvasti yritysten ja kotitalouksien toimintaa.

Energian hinnalla on alueen kotitalouksille huomattava merkitys: lämmitysenergian tarpeen on arvioitu olevan jopa 30 % suuremman kuin Etelä-Suomessa.

Enontekiön sähkölaitos on tehnyt vertailun sähkönhankintakustannuksista. Tuossa vertailussa kilpailukykyisiksi vaihtoehtoiksi osoittautuivat sähkön hankinta Ruotsista tai Inarista, liittyminen valtakunnanverkkoon tai oman vesipienvoimalan rakentaminen. Ounasjokilaki kuitenkin kieltää viimeksi mainitun runsaasti kuntalaisten kannatusta saaneen vaihtoehdon. Valtion teknillinen tutkimuskeskus tekee parhaillaan selvitystä alueen sähkönhankintamahdollisuuksista.

Enontekiön kunnanhallitus on jättänyt valtioneuvostolle muistion Ounasjoen suojelusta aiheutuneiden menetysten korvaamiseksi. Siinä esitetään Ounasjokilakiin sisällytettäväksi säännös, jolla myönnettäisiin poikkeuslupa Enontekiön pienvoimalahankkeen toteuttamiseen. Hankkeen kustannusarvio on 35 miljoonaa markkaa.

2.5 YHDYSVERKKO JA LIIKENNE

2.51 T i e l i i k e n n e

Ounasjokialueen tieverkoston rungon muodostaa Rovaniemeltä Kittilän Sirkan kautta Muonioon johtava kantatie 79. Sirkan kylästä pohjoiseen Tepaston, Puljun ja Nunnasen kautta Hettaan johtaa maantie n:o 956. Tepastoa ja Raattamaa yhdistää sorapintainen paikallistie joka jatkuu polkutienä Raattamasta Ketomellan lossin kautta Peltovuomaan noin 35:n kilometrin matkan.

Sodankylän ja Meltauksen välinen tie on Sodankylän kunnan puolella peruskorjauksen päätyttyä hyväkuntoinen. Rovaniemen maalaiskunnan puolella tie on kapea ja huonossa kunnossa. Meltaus-Unari -tiellä on merkitystä Sodankylän Järvikylien ja koko Sodankylän kunnan elinkeinoelämälle, etenkin matkailun kehittymiselle.

Yhdysverkon eräs pahimmista pullonkauloista on Tepasto-Raattama-Peltovuoma välisen tien huonokuntoisuus. Lisäksi lossiliikenne on keskeytyksissä osan vuorokautta (klo 22.00-6.00). TVL on jo tutkinut useita sillanpaikkoja, mutta vuosien 1984-1990 toimenpideohjelmasta siltahanke kuitenkin puuttuu. Erityisesti matkailuelinkeinoa ajatellen sekä teiden kunnolla että tieverkoston kattavuudella on merkitystä.

Taulukossa 3 on esitetty Lapin tie- ja vesirakennuspiirin vuosille 1984-1990 tehdyn toimenpideohjelman mukaiset Ounasjokialuetta koskevat hankkeet. Meltaus-Unari -tien korjaus ei kuulu ohjelmakaudelle.

Taulukko 3. Lapin tie- ja vesirakennuspiirin toimenpideohjelman 1984-1990 mukaiset hankkeet Ounasjokialueella

Tie nro	hankkeen nimi	toimenpide	km	kustannusarvio (100 000 mk)	toteuttamisvuodet
MT 956	Hetta-Pelto- vuoma	rakenteen parantaminen	24.0	108	-1985
MT 956	Peltovuoma- Nunnanen	rakenteen parantaminen	11.2	17	1985-1986
PO 50010	Ketomella- Peltovuoma	rakenteen parantaminen	16.2	44	1986-1988
MT 956 MT 958	Hetta kk	kevyen liikenteen väylät	4.5	510	1986
MT 955	Nilivaara- Kiistala	suuntauksen parantaminen	18.1	75	1984-1987
KT 79	Kaukosen silta	sillan paran- taminen	2.0	187	1986-1987
MT 9572	Rauhala- Kutuniva	uusi tieyhteys	10.7	44	1987-1988
MT	Kittilä- Ylläsjärvi	uusi tieyhteys	25.4	82	1988-1990
PO 50009	Tepasto- Raattama	sillan paran- taminen	0.3	540	1986
KT 79	Meltaus- Korinttee	rakenteen parantaminen	7.6	43	1986-1988
PT	Tolonen- Lohiniva	rakenteen parantaminen	32.0	1 600	1986

2.52 L e n t o l i i k e n n e

Ounasjokialueella on kaksi lentokenttää: Hetassa ja Kittilän kirkonkylässä. Kittilän lentokenttä on tällä hetkellä hiihtolomakausia lukuunottamatta ainoastaan sotilas- ja pienilmailukäytössä. Pienilmailu on lähinnä charterlento- ja ilmailukerhotoimintaa. Kunnan lentoliikenteen kehittämisen keskeisin tavoite on matkustajaliikenteen aloittaminen Kittilässä. Kentän nykyinen pituus riittää keskikokoisille suihkukoneille.

Myöskin Enontekiön pienlentokenttä on tällä hetkellä charterlento- ja kerhokäytössä. Kevättalvella 1985 ko-
keiltiin Rovaniemen ja Hetan välistä lentoyhteyttä 3- ja

4-paikkaisilla koneilla. Jotta kentälle voisivat laskeutua keskikokoiset 40-50 -paikkaiset matkustajakoneet, tulisi se päällystää ja kiitorata jatkaa 1 500 metrin pituiseksi. Kentän kehittämisen yleissuunnitelma on jätetty ilmailuhallituksen käsiteltäväksi. Syksyllä 1984 Hetan kenttä oli mukana valtion budjettivalmisteluissa mutta putosi siitä myöhemmin pois.

2.53 R a i d e l i i k e n n e

Koko Ounasjokialue on valtakunnallisen rautatieliikenteen ulkopuolella. Kuitenkin kun Kolarin rata aukesi kokeilu- luonteisesti matkustajaliikenteelle keväällä 1985, tuli ajatus radan rakentamisesta Kolarista Ounasjokivarteen esille. Rata palvelisi sekä tavara- että matkustajaliikennettä. Samalla se toisi uudelleen tutkittavaksi Pahta- vaaran (Pomokairassa) rautamalmiesiintymän käyttömahdollisuudet.

Ounasjokivarren rata vaikuttaisi myös Ounasjoen uittoon. Kemijoen kanavointi ja siirtyminen nippu-uittoon nostaisi puun kuljetuskustannuksia, kun se jouduttaisiin kuljetta- maan autoilla Rovaniemelle. (Komiteanmietintö 1984). Sa- malla kantohinta laskisi. Rautatien vaikutuksia puun kuljetuskustannuksiin ei ole vielä riittävästi tutkittu.

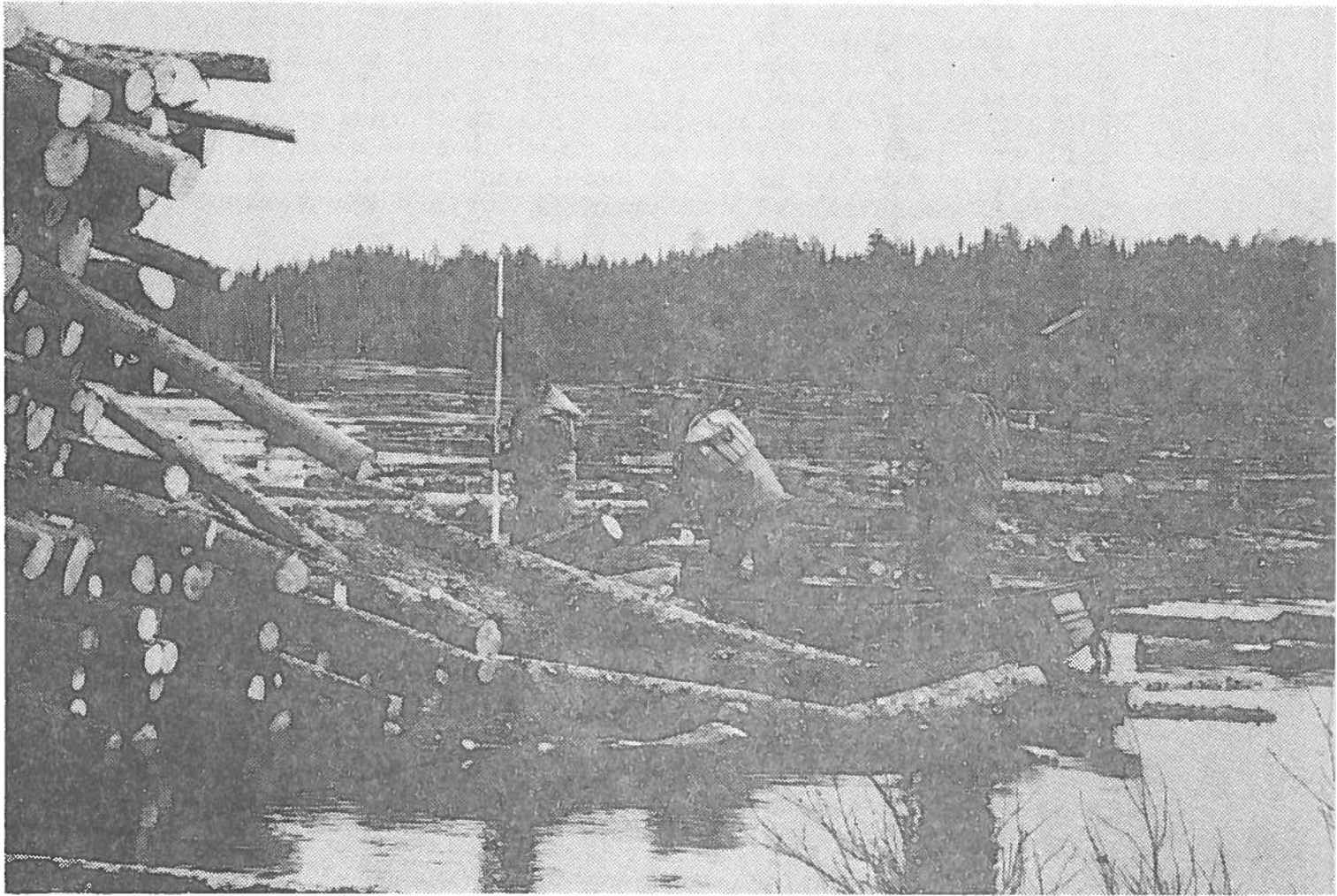
2.54 V e s i l i i k e n n e j a v e n e i l y

Ounasjoen vesiliikenteen muodoista lienee tärkein uitto. Uitto Ounasjoella on irtouittoa, joka tapahtuu yhteisuit- tona. Puuta on uitettu 1980-luvulla keskimäärin 400 000 m³ vuodessa. Koska uitto on lakannut useimmista Ounasjoen sivujoista, on puutavaraa ajettu entistä enemmän itse pääuoman varteen. (Vesihallitus 1984 a ja 1984 b). Ounasjoen uittoalueista ja entisten uittoväylien kunnosta- misesta on luonnontaloudellisessa kehittämissuunnitelmassa valmistunut erilliset selvitykset.

Kesäaikana Ounasjoella liikkuu joukko vene- ja vesiretkei- lijöitä. Kesällä 1983 joen laski noin 200 kanoottikuntaa. Vesiretkeilyn odotetaan lähivuosien aikana kasvattavan suosiotaan, minkä vuoksi Ounasjoen luonnontaloudellinen kehittämissuunnitelma sisältää myös veneily- ja vesiret- keilysuunnitelman. Jokialueen kunnat eivät kuitenkaan ole ryhtyneet toteuttamaan suunnitelmassa annettuja suosituk- sia.

Muu vesillä liikkuminen liittyy kesämökkeilyyn, muuhun lomailuun sekä kotitarvekalastukseen. Sillä ei liene suurempia vesistövaikutuksia.

Kuva 7. Ounasjoen uiton pääasiallinen työvoiman tarve ajoittuu uiton toimittamisen aikaan, jolloin työvoiman huippuvahvuus on 200-300 henkeä. Uitossa käytettävä työvoima on paikallista Ounasjokivarren väestöä.

2.6 KUNTIEN HARJOITTAMA ELINKEINOPOLITIikka

Lapin seutukaavaliitossa on vuonna 1984 valmistunut selvitys Lapin läänin kuntien harjoittamasta elinkeinopolitiikasta. Selvityksessä on tuotu esiin mm. kunta- ja elinkeinosuunnittelun ongelmia Lapin kunnissa sekä esitetty joitakin kehittämissuosituksia.

2.61 Kuntien elinkeinopolitiikan tavoitteet

Ounasjokialueen kuntien kuntasuunnitelmissa, elinkeinojen kehittämisen yleissuunnitelmissa ja toimialakohtaisissa erillissuunnitelmissa on runsaasti elinkeinoja koskevia kehittämistavoitteita. Yleistavoitteena oli mainittu mm. pysyvän työpaikan saannin mahdollisuus (Sodankylä), palvelutason kohottaminen, työllisen tilanteen pysyvä parantuminen ja elinkeinorakenteen monipuolistaminen (Enontekiö), kunnan alueiden tasa-arvoinen kehittäminen (Rovaniemen mlk) ja asukkaiden hyvinvoinnin ja viihtyvyyden lisääminen sekä toimeentulon turvaaminen (Kittilä).

2.62 Maatalouden kehittämistoimet

Maatalous on kullekin Ounasjokialueen kunnalle merkittävä elinkeino. Varsinaisia maatalouden kehittämissuunnitelmia ei kuntiin ole vielä valmistunut, mutta Enontekiöllä ja Kittilässä Lapin Läänin Maatalouskeskus valmistele maatilatalouden kehittämissuunnitelmaa.

Tavallisin tapa, jolla kunnat tukevat alueensa maatilataloutta on osallistuminen maatilakohtaisiin suunnittelu- ja toteuttamiskustannuksiin. Ounasjokialueen kunnissa tilakohtaista suunnittelua tuetaan taulukon 4 mukaisesti.

Kuntien tehtävänä on myös maatalouden lomitustoiminnan organisointi. Taulukossa 5 on esitetty lomittajien määrä ja lisätarve. Sodankylän ja Kittilän kunnat ovat tukeneet lomitustoimintaa myös taloudellisesti.

Taulukko 4. Ounasjokialueen kuntien osallistuminen tila-kohtaisiin suunnittelu- ja toteuttamiskustannuksiin

	Enon- tekiö	Kitti- lä	Sodan- kylä	Rova- niemen mlk
Kannattavuus-, maksu- valm. ja inv. laskelmat	-	X	X	-
Peltojen perusparannus	X	X	-	-
Peltojen salaojitus	X	X	X	X
Peltojen peruskalkitus	-	X	X	-
Peltojen viljavuustut- kimus	X	X	X	X
Kasvinviljelysuunnitel- mat	X	X	X	X
Kotieläintalouden suun- nitelmat	X	X	X	X
Metsätaloussuunnittelu	-	X	X	X
Tiesuunnitelmat	X	X	X	X
Rakennussuunnittelu	X	X	X	X

X = kunta osallistuu

- = kunta ei osallistu

Lähde: Lapin seutukaavaliitto 1984 c.

Taulukko 5. Maatalouslomittajien määrä ja arvioitu lisä-
tarve Ounasjokialueen kunnissa

Kunta	Maatalous- lomittajat	Arvioitu lisätarve ¹⁾
Enontekiö	2	1
Kittilä	18	18
Sodankylä	17	-
Rovaniemen mlk	16	5

¹⁾Tiedot saatu kunnan maataloussihteereiltä tai lomitus-
toiminnasta vastaavalta henkilöltä kesällä 1984.

Lähde: Lapin seutukaavaliitto 1984 c.

2.63 Teollisuuden ja muun pienyritystoiminnan kehittämistoimet

Ounasjokialueen kunnat ovat tukeneet alueidensa yritystoimintaa pääasiassa tarjoamalla yrityksille teollisuustontteja (taulukko 6) ja elinkeinoasiamiehen palveluita sekä antamalla yrittäjille lainoja ja takauksia (taulukko 7). Kunnissa on käynnistetty myös useita toimialakohdaisia kehittämis- ja koulutusprojekteja.

Taulukko 6 . Ounasjokialueen kuntien kaavoittamat teollisuusalueet v. 1984x)

Kunta	Kuntien kaavoittamat teollisuusalueet					
	Lkm	Laajuus ha	Rakennus-oikeus m ²	Kunnallistekninen valmius %	Yritysten lkm	kokonaiskerrosala m ²
Enontekiö	2	10	20 000	0 ja 75	5	1 000
Kittilä	-	-	-	-	10	4 800
Sodankylä	2	35	n. 105 000	75	7	
Rovaniemen mlk	3	16	32 000	85	19	13 100

x) Sodankylän kunnan ja Rovaniemen mlk:n teollisuusalueet sijoittuvat Ounasjokialueen ulkopuolelle.

Lähde: Lapin seutukaavaliitto 1984.

Taulukko 7. Yritystoiminnan välitön tukeminen kunnittain vv. 1973-1980

Kunta	Teollisuustilat	Lainat	Takaukset	Osakkuudet yrityksissä v. 1980	Markkamääräinen tu-ki yht. (teollisuustilat, lainat, takaukset)
Enontekiö	-	-	-	-	ei ollenkaan
Kittilä	X	-	X	X	melko suuri
Sodankylä	X	-	X	-	melko suuri
Rovaniemen mlk	X	-	X	-	pieni

Lähde: Lapin seutukaavaliitto 1984.

2.64 E l i n k e i n o a s i o i t a h o i t a v a h e n k i l ö s t ö

Ounasjokialueen kuntien asukaslukujen suurista eroista huolimatta ei elinkeinoasioita hoitavien henkilöiden lukumäärissä ole juurikaan eroja. Jokaisessa jokialueen kunnassa toimii sekä elinkeinoasiamies että maataloussihteerri. Sodankylän kunnassa ja Kittilässä työskentelee lisäksi kyläasiamies ja Rovaniemen maalaiskunnassa elinkeinoneuvoja. Lisäksi kunnat ovat käyttäneet työllisyysvaroin palkattuja tutkijoita ja suunnittelijoita sekä ulkopuolisia konsultteja.

Lapin seutukaavaliitossa vuonna 1984 tehdyn selvityksen mukaan henkilöstöresurssit koetaan liian vähäisiksi useissa Lapin kunnissa. Ongelmana on sekä virkojen vähäisyys että elinkeinoasioita hoitavien henkilöiden käyttö muihin hallintotohtäviin. Kun elinkeinoasiamiehet joutuvat hoitamaan kunnan yleisiä suunnittelutehtäviä, ei yrityksiä palvelemaan toimintaan jää riittävästi aikaa.

2.7 KUNNAN ULKOPUOLISET TUKIMUODOT JA RAHOITUSLÄHTEET

2.71 A l u e l a k i e n m u k a i n e n t u k i

Valtakunnan alueellista kehitystä on lainsäädännön avulla ohjailtu jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan. Kehitysaluepolitiikka ja valtakunnallinen aluepolitiikka ovat jatkuvasti olleet sekä arvioinnin että tutkiskelun kohteina. Kuitenkin yleisesti ollaan sitä mieltä, että niinkutsuttujen aluepoliittisten lakien mukainen alueellinen rahoitus ja tuki on Lapin läänin elinkeinoelämän tärkein tukimuoto. (Lapin seutukaavaliitto 1984 c).

Aluepoliittisten toimenpiteiden kohteena on pääasiassa tuotantotoiminta. Maatalouteen sellaisenaan tukea ei myönnetä, mutta maaseudulla tapahtuvaan pienyritystoimintaan tukea voidaan kohdistaa seuraavilla toimialoilla: turkistarhaus, kalastus, kalanviljely, kauppapuutarhat, taimitarhat, turvetuotanto, matkailu, työliikkeet, kaivannaistoiminta ja teollisuus.

Aluepoliittisten toimenpiteiden suuntaamista varten maa on jaettu neljään perusvyöhykkeeseen. Ounasjokialueen kunnista Enontekiö, Kittilä ja Sodankylä kuuluvat I perusvyöhykkeeseen ja Rovaniemen maalaiskunta II perusvyöhykkeeseen. Lisäksi Enontekiö ja Kittilä ovat ns. erityisaluekuntia. Nämä kunnat voivat saada elinkeinotoimintojen kehittämiseksi harkinnanvaraista valtionavustusta tarpeellisten tutkimusten ja selvitysten tekemiseen, kokeilutoimintojen ja neuvontatyön toteuttamiseen, tuotannolliseen toimintaan tarkoitettujen alueiden kunnallisteknisiin töihin sekä muihin välttämättömiin ja kiireellisiin hankkeisiin tuotannollisen toiminnan aloittamiseksi.

Aluepoliittisten lakien täytäntöönpano ja yrityksille tulevien etuuksien kohdentuminen tapahtuu pääasiassa kauppa- ja teollisuusministeriön (KTM) ja Kehitysaluerahasto Oy:n (KERA) toimesta. KERA myöntää lainoja ja takauksia kehitysalueella tapahtuvaa investointitoimintaa sekä yritysten toiminnan rahoitusta varten. Se rahoittaa ensisijaisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä sekä suurten yritysten pieniä ja keskisuuria yksiköitä. KERA voi rahoittaa myös kuntia, teollisuuskyliä sekä muita kiinteistöyhtiöitä, kun nämä rakentavat teollisuustiloja. (KERA 1985).

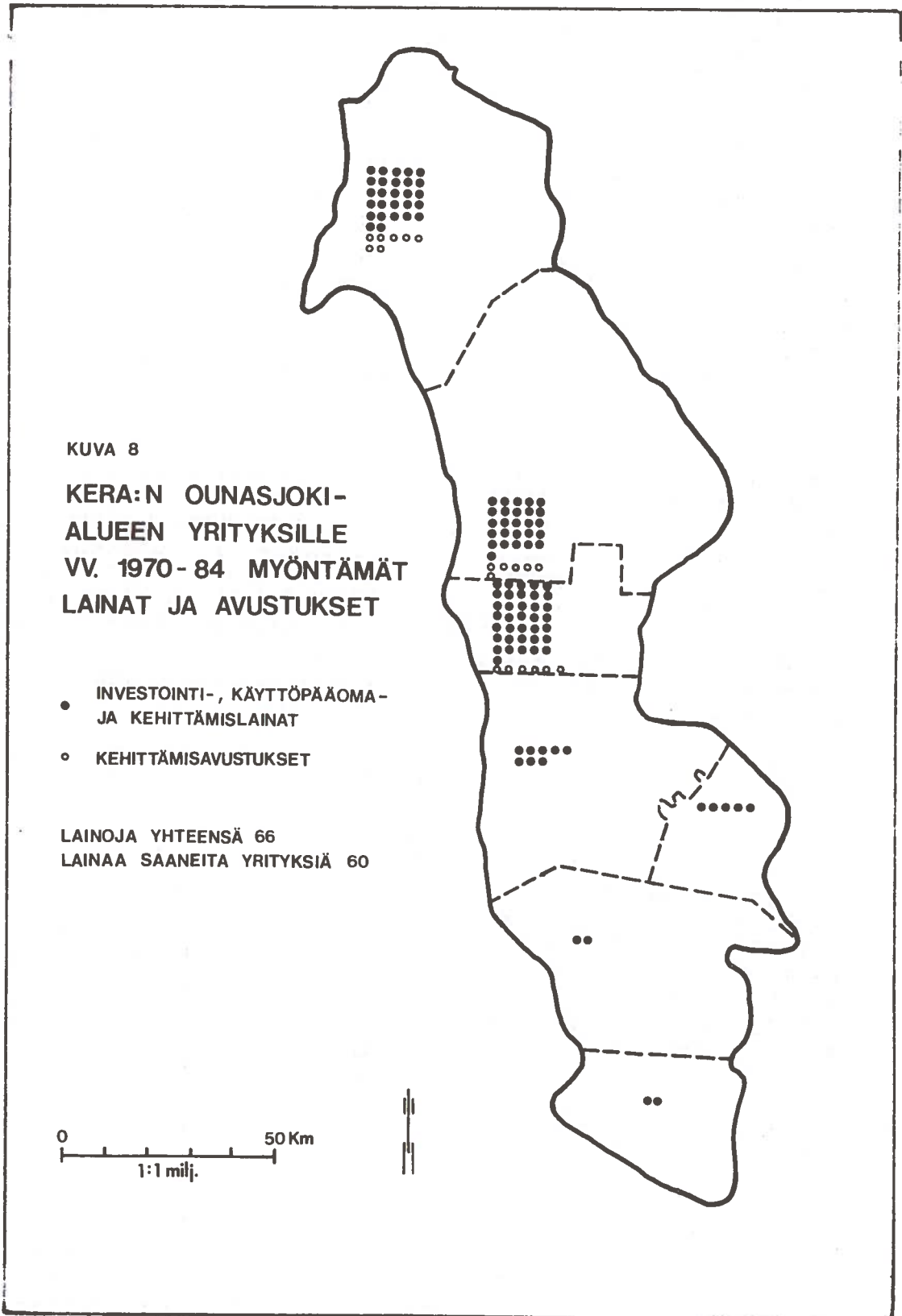
Kauppa- ja teollisuusministeriön aluepoliittisia avustuksia ovat yritysten investointi- ja käynnistämisavustukset. KTM myöntää tukea myös kiinteistöjen omistamista ja ylläpitoa varten sekä samassa tarkoituksessa toteutetuille kunnan hankkeille. (Lapin seutukaavaliitto 1984 c).

Lisäksi sekä KERA että KTM tukevat yritysten kehittämishankkeita. Kehittämisavustusta (KTM) myönnetään lähinnä pienten ja keskisuurten yritysten kehittämishankkeisiin, joiden tarkoituksena on parantaa yritysten johtamista, tuotantoa ja materiaalitöitä, talouden suunnittelua ja valvontaa, markkinointia, tutkimus- ja tuotekehitystyötä sekä uuden tuotantotekniikan hankintaa. KERA:sta yritykset voivat saada sekä lainoja että avustuksia tutkimukseen, tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseen, markkinoinnin edistämiseen, liikkeen johdon koulutukseen, konsultointiin sekä erityis- ja ammattihenkilökunnan hankkimiseen.

Valtaosa Ounasjokialueelle tulleesta aluepoliittisesta tuesta on ollut investointitukea (n. 80 %). Kehittämisavustusta ja -luottoja on toistaiseksi myönnetty varsin vähän (ks. kuva 8). Aluepoliittisen tuen investointipainotteisuus on tehnyt yritysten perustamisen houkuttelevaksi, mutta samalla synnyttänyt jossakin määrin ylikapasiteettia, mikä puolestaan on merkinnyt käyttöasteiden alenemista. Esimerkiksi Lapin läänissä majoitusliikkeiden käyttöaste on pudonnut vuoden 1976 60 %:sta peräti 32 %:iin v. 1983. (Juusela 1985). Ounasjokialueella hotellitason majoituskapasiteetin käyttöaste oli 29 % vuonna 1983. (Ojala 1984).

2.72 Lapin pienyritystoiminnan tukemiskokeilu

Lapin pienyritystoiminnan tukemiskokeilun tarkoituksena on luoda pysyviä työpaikkoja sellaisessa pienimuotoisessa yritystoiminnassa, joka jää muiden aluepoliittisten tukimuotojen ulkopuolelle. Tukea voidaan myöntää investointi- ja käynnistysavustuksena alkutuotantoon liittyvien sivuelinkeinojen, kotiteollisuuden ja muun pienimuotoisen tuotannollisen toiminnan harjoittamiseen sekä tällaisen toiminnan tuotteiden markkinointiin samoin kuin toiminnan

aloittamiseen liittyvien selvitystöiden tekemiseen ja neuvonnan antamiseen. Tuen myöntää hakemuksesta Lapin lääninhallitus.

Lapin pienyritystoiminnan tukikokeilu rahoitetaan valtion budjetissa olevasta 30 milj. mk:n suuruisesta Lapin kehittämismäärärahasta. Tästä määrärahasta rahoitetaan myös erityisalueprojektit. (Lapin lääninhallitus 1984).

2.73 Työttömän starttiraha

Lokakuussa 1984 annettiin asetus (N:o 702) yrittäjäksi ryhtyvän työttömän tukemiskokeilusta. Kokeilun tarkoituksena on helpottaa työttömien omatoimista työllistämistä. Kokeilu kestää vuoden 1985 loppuun.

Tukea voidaan myöntää yrittäjäksi ryhtyvälle työnhakijalle, jolla on yrittäjäkokemusta ja joka on saanut yrittäjätoiminnassa tarvittavan koulutuksen.

Valtionapua voidaan yrittäjäksi ryhtyvälle työnhakijalle maksaa 2 500 mk kuukaudessa niiltä kuukausilta, jona yrittäjä työskentelee yrityksessään. Enintään "starttirahaa" maksetaan kuitenkin 20 kuukauden ajan, joten avustusta voi saada enintään 50 000 mk. Valtion apu on sitä saavalle veronalaista tuloa.

2.74 Työllistämistuki

Kuntien elinkeinopolitiikkaa tukevia toimenpiteitä rahoitetaan myös työvoimaministeriön varoin. Tällaisia avustusmuotoja ovat mm. kunnallinen työllistämistuki ja nuorten työllistämistuki. Kunnan lisäksi työllistämistukea voi saada kuntainliitto sekä julkisoikeudelliset yhteisöt (mm. keskusmetsälautakunnat, piirimetsälautakunnat, metsänhoitoyhdistykset, paliskunnat).

Työllistämistukea maksetaan vartavasten tätä tarkoitusta varten järjestettävien töiden suorittamisesta. Omien töiden lisäksi kunnalle voidaan suorittaa tukea erinäisten ulkopuolisten töiden suorittamisesta silloin, kun työllisyystilanne on erityisen vaikea. Kuntien osuus työllisyyskustannuksista on noin 10-15 %.

Nuorten työllistämistukea voidaan toimi- ja ammattialasta riippumatta myöntää yrityksille. Yrityksenä voi toimia esimerkiksi yhtiö, osuuskunta, yhdistys, säätiö, muu yhteisö tai yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja. Työllistämistukea maksetaan sellaisista henkilöistä, jotka ovat tukeen perustuvan työsuhteen alkaessa alle 25-vuotiaita tai ovat ao. vuoden aikana vapautuneet varusmiespalveluksesta ja täyttävät voimassa olevat edellytykset työttömyyskassa-avustuksen tai työttömyyskorvauksen suhteen.

Valtion työllistämistukea voidaan myöntää myös metsien hoito- ja kunnostustöihin silloin, kun kysymyksessä on maaseudulla asuvan työttömän työllistäminen. Tukea ei myönnetä myyntiin tarkoitettun puun korjuuseen eikä töihin, joihin voi saada muuta valtion tukea.

2.75 Y r i t t ä j ä k u r s s i t

Työvoimaministeriö on rahoittanut myös yliopistojen ja muiden koulutusyksiköiden opetustoimintaa mm. maaseutuelinkeinojen kehittämiseksi kunnissa. Tästä esimerkkinä Lapin korkeakoulun järjestämät yrittäjäkurssit ja kunnissa ideoitavat maaseutuelinkeinojen kehittämisprojektit. (Lapin seutukaavaliitto 1984 c).

2.76 M a a t i l a l a i n m u k a i n e n r a h o i t u s

Varsinaisen maatalouden rahoitus tapahtuu maatilalain mukaisesti. Sen perusteella lainaa voidaan myöntää:

1. maatilalan, lisäalueen ja asuntotilan hankkimista varten (maanostolain);
2. yhden tai useamman määräosan hankkimista varten tilasta, johon lainan hakijalla on osuus (sisarosuuslaina);
3. maatilalla tarpeellisten sekä erikoismaatalouden harjoittamista varten tarvittavien tuotantorakennusten, maatilamatkailua palvelevien lomarakennusten sekä mainittuihin rakennuksiin kuuluvien laitteiden samoin kuin kalanviljelylammikoiden rakentamista, laajentamista ja peruskorjausta varten (rakentamislain);
4. muuta kuin asuntolainsäädännössä tarkoitettua asuinrakennuksen rakentamista, laajentamista ja peruskorjausta varten (asuntolain ja lisälain tai asuntokorkotukilain);
5. pellon kuivattamista ja salaojittamista varten (perusparannuslaina);
6. sellaisen yksityisen tien, jonka tekemiseen ei voida myöntää avustusta yksityisistä teistä annetun lain nojalla, samoin kuin sellaisen tien, jota vain kiinteistön omistajalla tai haltijalla on oikeus käyttää, tekemistä varten (tielain);
7. vedenhankinta- ja viemärintilaitteiden rakentamista varten (vesihuoltolain);
8. maatalousirtaimiston hankkimista varten (irtaimistolain); sekä
9. sähkövirransaantiin oikeuttavien osuus- ja liittymismaksujen suorittamista sekä sähkövirran hankkimista ja jakelua varten tarvittavien laitteiden rakentamista varten (sähköistämislain).

Maatilalain perusteella myönnettävät lainat ovat joko Maatilatalouden kehittämisrahaston varoista maksettavia valtionlainoja tai yksityisten rahalaitosten antamia luottoja, joille valtio maksaa korkotukea.

2.77 Maatalouden hintapolitiittiset tuet

Maatalouden tukemisjärjestelmä sai nykyisessä muodossaan alkunsa viime sotien aikana. Nykyisin on käytössä noin 30 hintapolitiittista ja välitöntä tukemismuotoa.

Osa tukimuodoista on porrastettu alueittain. Tällä pyritään korvaamaan pohjoisten alueiden luonnonolojen aiheuttamia korkeampia tuotantokustannuksia. Tähän ns. aluetukseen luetaan Pohjois-Suomen osalta kuuluviksi

- maidon tuotantoavustus (29-65 p/l),
- lehmäavustus (375-930 p/kg),
- lihan tuotantoavustus (50-1 060 p/kg),
- ostorehujen hinnanalennuskorvaus (3 240-9 000 mk/ha-kija),
- pinta-alalisä (741-822 mk),
- lihankuljetusavustus.

Pinta-alalisällä pyritään kaventamaan myös peltoalaltaan eri kokoisten tilojen välisiä tuloeroja.

Ns. ei-alueittaisia tukia ovat lihan, maidon sekä lampaanvillan tuotantopalkkiot.

Alueellisesti tarkasteltuna tuen merkitys on ollut suurin Oulun ja Lapin lääneissä. Ilman tukea tulot putoaisivat Lapin läänissä kahdella kolmanneksella. Pinta-alalisä puolestaan on suurimmillaan 5-10 peltohehtaarin tiloilla. Kokonaisuutena tukien on havaittu lisäävän tuloeroja Pohjois-Suomessa. (Granberg & al 1982).

2.78 Käynnistystuki nuorille viljelijöille

Nuoren viljelijän käynnistystuki on tarkoitettu alle 35 vuotiaana ensimmäisen maatilansa hankkineille viljelijöille. Tukea voidaan myöntää maatilansa asuin- ja tuotantorakennuksista johtuneiden kalliskorkoisten lainojen takaisinmaksuun, kone- ja laitehankintoihin, viljelemättömän tai siihen verrattavan pellon kunnostukseen, peruskalkitukseen, siementen ja lannoitteiden hankintaan, salaajitustyöhön sekä talous- ja maksuvalmiussuunnitelman laadintaan. Tuen suuruus on yhteensä 50 000 mk/viljelijä.

2.79 Luontaiselinkeinolaki

Luontaiselinkeinolain (610/84) tarkoituksena on luontaiselinkeinoja harjoittavien henkilöiden toimeentulomahdollisuuksien ja elinolosuhteiden parantaminen antamalla maata, osuuksia ja oikeuksia sekä luottoa ja avustuksia asumista

ja elinkeinon kehittämistä varten. Lain soveltamispiiriin kuuluu Ounasjokialueelta Enontekiön kunta sekä Kittilän kunnan pohjoisosat.

Luontaiselinkeinolla tarkoitetaan pienimuotoista maataloutta ja erikoismaataloutta, kalastusta, metsästystä ja porotaloutta samoin kuin marjastusta, sienestystä ja muuta luonnon jatkuvaan tuottokykyyn perustuvien luonnonvarojen hyödyntämistä.

Laki koskee myös luontaiselinkeinon ohella harjoitettavaa kalanviljelyä, käsityönä tai muutoin kotitekoisesti tapahtuvaa luontaiselinkeinosta saatujen tuotteiden kunnostamista ja jatkojalostusta, luontaiselinkeinoissa tarvittavien välineiden ja matkamuuistojen valmistusta sekä matkailijoiden majoittamista ja opastusta.

Luontaiselinkeinolain mukaan voidaan perustaa uusi tila tai antaa lisämaata entiseen niin paljon, että siinä on tonttimaan ohella maata elinkeinotoimintaa varten enintään 30 hehtaaria.

2.8 MAATALOUSTUOTANTOA RAJOITTAVAT TEKIJÄT

Maataloustuotteita tuotetaan Suomessa yli oman kulutuksen. Ylituotanto pyritään myymään ulkomaille. Maataloustuotteiden vienti on kuitenkin yleisesti ottaen kannattamatonta, minkä vuoksi valtio ohjaa ja rajoittaa maataloustuotantoa useilla eri menetelmillä. Näitä keinoja ovat mm. lupajärjestelmä l. kotieläinyritysten laajentamista ja perustamista koskevat rajoitukset, tuotannon vähentämissopimukset, hinta- ja rahoituspoliittiset keinot sekä viimeksi Lapissa paljon vastustusta herättänyt maidon kaksihintajärjestelmä.

Maidon kaksihintajärjestelmän perustana on jokaiselle maidontuottajalle määrätty tuotantokiintiö. Kiintiöt on määritelty vuosien 1981 ja 1982 aikana meijeriin toimitettujen maitomäärien perusteella. Alle 30 000 litraa aikaisemmin tuottaneet tilat ovat voineet lisätä tuotantoa tähän määrään saakka. Tuottajat ovat myös voineet hakea korotuksia kiintiöihinsä.

Valtioneuvosto päättää vuosittain tuotantokiintiöiden korottamisesta sekä perusteista, joilla kiintiöitä voidaan muuttaa tai antaa mahdollisuus uusille yrittäjille. Kiintiöitä korotettaessa etusijalla ovat nuoret viljelijät.

3. NYKYINEN ELINKEINOTOIMINTA JA SEN ONGELMAT

3.1 Suoritetut kyselyt

Tässä luvussa esitetty kuvaus Ounasjokialueen nykyisestä elinkeinotoiminnasta perustuu pääasiassa talvella 1984-85 tehtyyn kyselytutkimukseen, jonka yhteydessä lähetettiin yhteensä 2 034 kysymyslomaketta jokivarren elinkeinonharjoittajille. Maatalouskysely postitettiin alueen kaikille maidonlähettäjäille (Valion rekisteri) sekä pinta-alalisää vuonna 1982 anoneille tiloille, yhteensä 781 lomaketta. Lomakkeita palautettiin 513, joten vastausprosentiksi tuli 63,0 (taulukko 8). Vastauksista 21 jouduttiin puutteellisesti täytettyinä hylkäämään. Koska Lapin Läänin Maatalouskeskus teki Enontekiöllä samanaikaisesti maaatilatalouden kehittämissuunnitelmaa, jätettiin Enontekiön osa-alue maatilakyselyn ulkopuolelle.

Yrittäjäkyselyn lomake postitettiin kaikille ao. kuntien yritysluetteloissa mainituille Ounasjokialueella sijaitseville yrityksille. Koska kuntien luettelot eivät olleet yhteismitallisia, jätettiin kyselyn ulkopuolelle kaikki kioskit, grillit sekä käsityötuotteita sivutoimisesti valmistavat henkilöt. Yritysluetteloissa oli mainittuna yhteensä 365 yritystä, näistä 323 sai lomakkeen, vastauksia saatiin 176, joten vastausprosentiksi tuli 54,5 (taulukko 8).

Poroelinkeinoa kartoittava kysely lähetettiin kaikille jokialueilla asuville porotilalainan saaneille henkilöille. 82 poromiehestä vastasi 49. Vastausprosentiksi tuli 59,8 (taulukko 8).

Taulukko 8. Maatila-, yrittäjä-, porotila- sekä työnhakijakyselyiden vastausprosentit kunnanosittain

	maatilat	yrittäjät	porotilat	työnhakijat	yht.
Enontekiö	1)-	65,2	31,0	17,8	33,0 (230)
Kittilä	57,1	48,7	69,6	13,7	33,3 (1 026)
Sodankylä	58,3	63,0	80,0	26,2	46,2 (420)
Rovaniemen mlk	73,6	51,3	80,0	2) -	69,0 (358)
Yht.	63,0 (781)	54,5 (323)	59,7 (82)	17,0 (848)	42,2 (2 034)

1) Lapin maatalouskeskus teki Enontekiöllä samanaikaisesti maatilatalouden kehittämissuunnitelmaa, minkä vuoksi Enontekiö jäi maatilakyselyn ulkopuolelle.

2) Rovaniemen maalaiskunnassa toteutettiin keväällä 1984 vastaavanlainen työttömille osoitettu kysely, minkä vuoksi Rovaniemen maalaiskunnan osa-alueet jäivät työnhakijakyselyn ulkopuolelle.

Työnhakijakyselyn lomake postitettiin yhteensä 848 työnhakijalle, joista työttömänä oli 658 henkilöä. Vastauksia

saatiin vain 144 kpl, jolloin vastausprosentiksi tuli 17.0. Työttömistä vastasi kuitenkin vajaa neljännes (22.2 %).

Liitteessä 8 on esitetty kunkin kyselyn osalta sekä postitettujen että palautettujen lomakkeiden lukumäärä.

Kyselylomakkeet valmisteltiin yhdessä kuntien elinkeinoasiamiesten ja maataloussihteerien kanssa. Kyselytulosten perusteella valmistellut alustavat kehittämissuositukset esiteltiin kullakin osa-alueella pidetyissä tilaisuuksissa, joista saatu palaute on otettu huomioon lopullista suunnitelmaa muotoiltaessa.

3.2 POROTALOUS

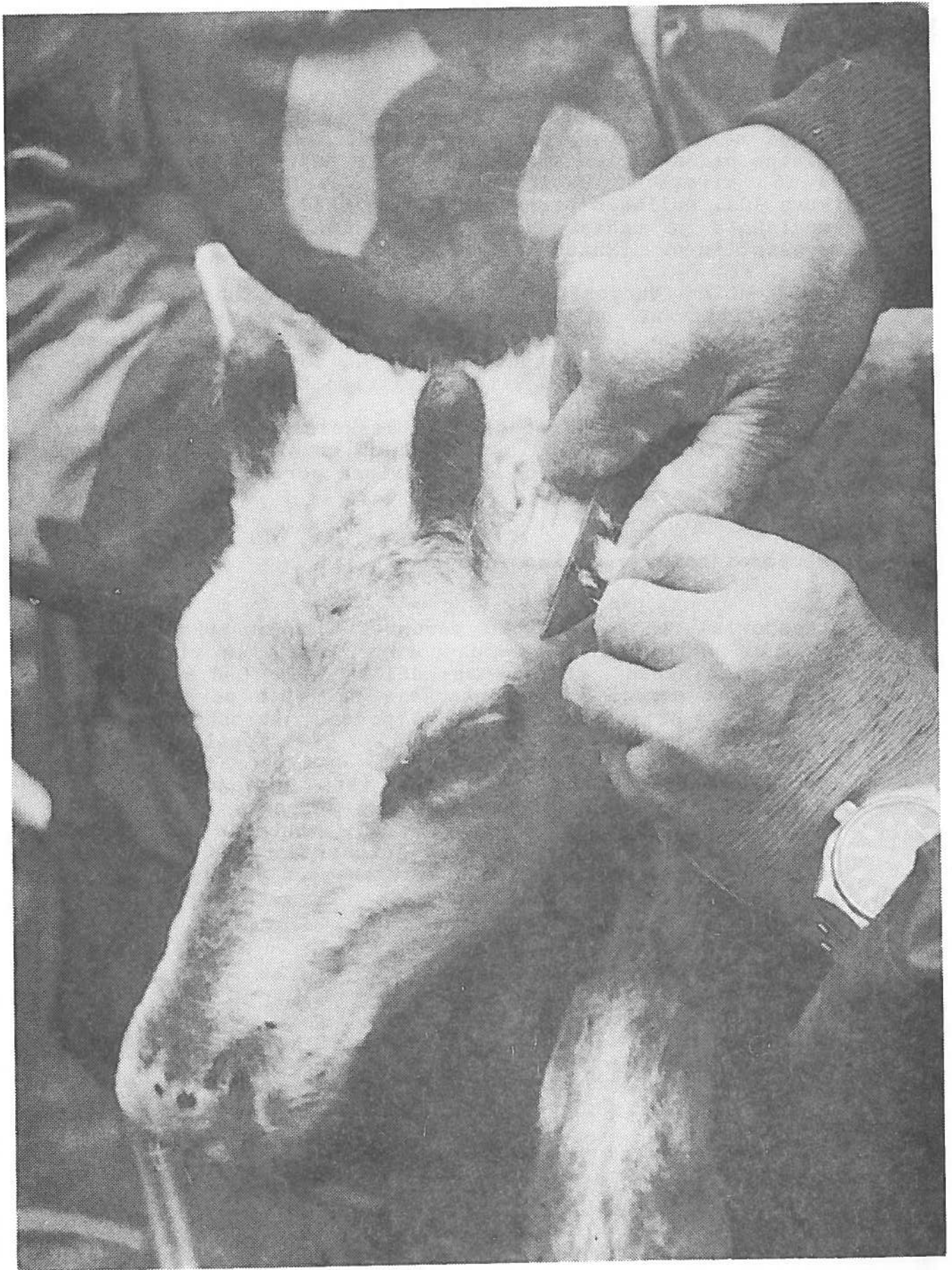
Poronhoito on pohjoisen Suomen ja koko Lapin vanhimpia elinkeinoja. Tämän elinkeinon avulla ihminen voi hyödyntää pohjoisen karua luontoa, käyttää hyväkseen arktisen luonnon suomia luonnonvaroja. Poronhoitoa säätelee vuodelta 1948 oleva poronhoitolaki. Se määrittelee mm. poronhoitoalueen, johon koko Ounasjokialue kuuluu. Poronhoitolaki ja asetus määrittelevät myös poronomistajan oikeudet ja velvollisuudet.

Ounasjokialueen pohjoisimmissa osissa Enontekiöllä ja Kittilän pohjoisosissa poronhoito on luonteeltaan päätoimista. Eteläisimmillä alueilla poronhoitoa harjoitetaan useammin maatalouden ohella. Pohjoisimmissa paliskunnissa tehdään vuodessa keskimäärin 150 työpäivää ruokakuntaa kohti. Etelää kohden poroa kohti laskettu työpanos yleensä kasvaa, mutta pienemmistä karjoista johtuen ruokakunta-kohtainen työpanos jää vähäisemmäksi.

Valtaosassa poronhoitoaluetta hoitotyöt ovat kausiluontoisia, vasanmerkitsemistä kesä-heinäkuussa sekä porojen erottelua ja teurastusta syys-helmikuussa. Kun poronhoito on useimmille ruokakunnille sivuelinkeino, ruokakunnan keskimääräinen vuotuinen työpanos jää 30 työpäivään. (Helte 1984).

Kuva 9. Poronhoito on merkittävä elinkeino Ounasjoki-alueen pohjoisosassa. Vasat merkitään yleensä kesä-heinäkuussa.

3.21 Porotalouden rakenne

3.211 Paliskunnat

Poronhoitolain mukaan poronhoitoalue on jaettu paliskuntiin, joiden tehtävänä on suojella poroeloa, edistää sen hoitoa sekä estää poroja tekemästä vahinkoa ja menemästä toisten paliskuntien alueelle. Tällä hetkellä paliskuntia on 56, niistä 40 Lapin läänissä ja 7 Ounasjokialueella (kuva 10). Kullakin paliskunnalla on hallitus, poroisäntä, varaisäntä ja rahastonhoitaja. Paliskunta on kirjanpitovelvollinen. (Huttu-Hiltunen 1984).

Paliskuntien yhdyssiteenä toimii Paliskuntien Yhdistys, jonka tehtävänä on johtaa Suomen porotaloutta, edistää poronhoitoa ja sen tutkimusta sekä hoitaa porotalouden suhteita muuhun yhteiskuntaan. Varat toimintaansa Paliskuntain Yhdistys saa vuosittain valtion budjetista.

Porotalouden edistämiseen kuuluu keskeisenä osana neuvontatyö. Paliskuntain Yhdistyksessä on neljä porotalousneuvojaa, joilla kullakin on oma piirinsä poronhoitoalueella. (Huttu-Hiltunen 1984).

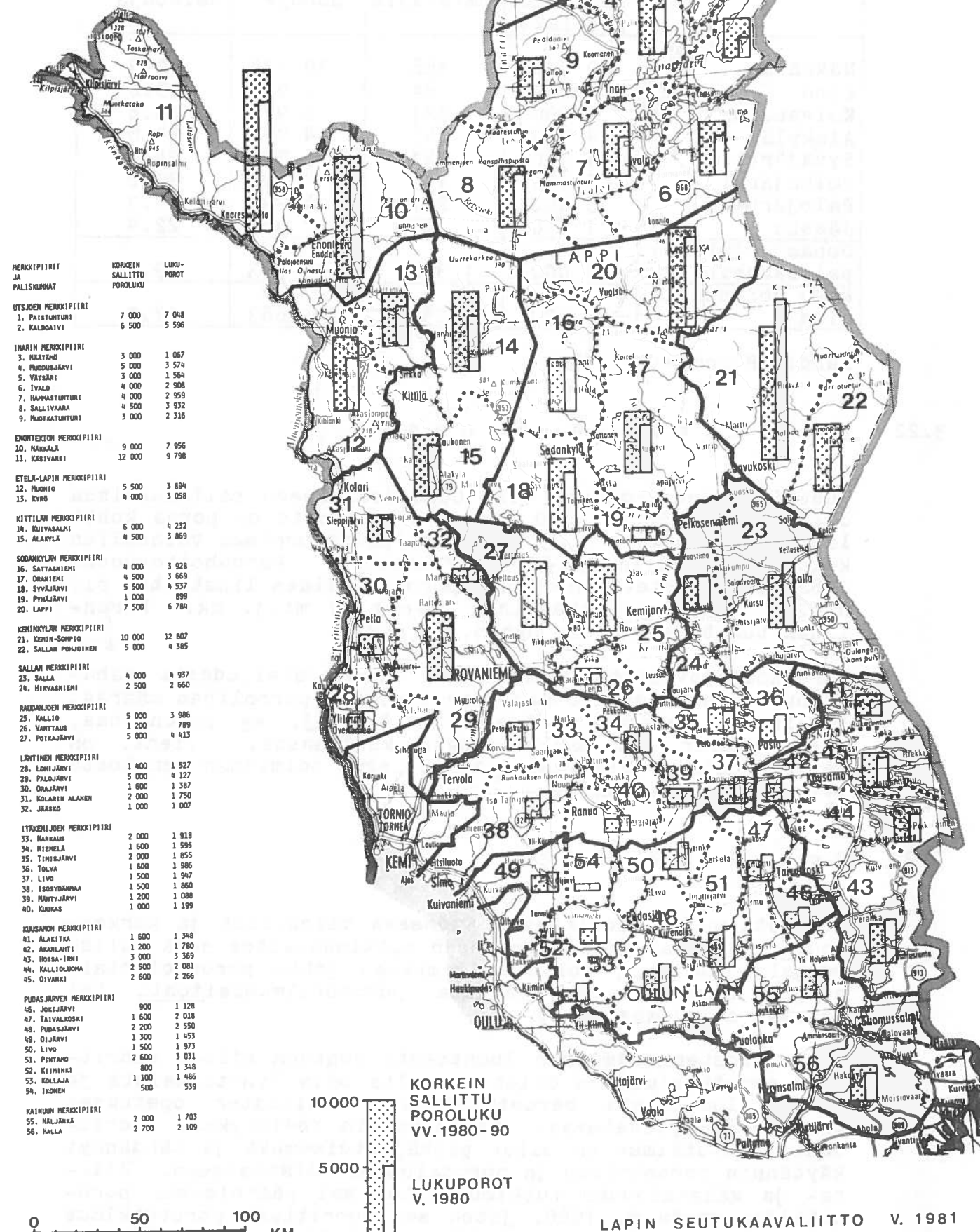
3.212 Lukuporomäärät ja poronomistajat

Ounasjokialueen osuus koko poronhoitoalueen lukuporoista on ollut noin 15-19 %. Lukuporojen määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana vaihdellut 22 000:sta noin 39 000:een poroon. Alueen korkein sallittu poromäärä on kuluvalle vuosikymmenellä 34 500 poroa. Poronhoitovuonna 1983/1984 poroja luettiin yhteensä 38 973 kappaletta.

Koko poronhoitoalueen poronomistajista Ounasjokialueella on noin 15 %. Vuonna 1983 heitä oli yhteensä 1 089. Runsaalla puolella poronomistajista oli vähemmän kuin kymmenen lukuporoa, viidenneksellä lukuporoja oli 11-30 kappaletta ja vajaalla viidenneksellä enemmän kuin 30.

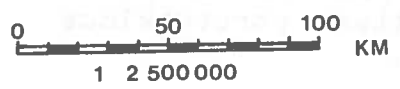
SUOMEN POROTALOUS 1980 - LUVULLA

— MERKKIPIIRIN RAJA
 ..... PALISKUNNAN RAJA

MERKKIPIIRIT JA PALISKUNNAT	KORKEIN SALLITTU POROLUKU	LUKU-POROT
UTSJOEN MERKKIPIIRI		
1. PAITUNTURI	7 000	7 048
2. KALDOAIVI	6 500	5 596
JÄRÄN MERKKIPIIRI		
3. KÄÄTÄMÖ	3 000	1 067
4. PUUDUSJÄRVI	5 000	3 574
5. VÄTÄÄRI	3 000	1 564
6. IVALO	4 000	2 908
7. HAMMASTUNTURI	4 000	2 959
8. SALLIVAARA	4 500	3 932
9. PUOTATUNTURI	3 000	2 316
ENONTEKIJÄN MERKKIPIIRI		
10. NIKAALA	9 000	7 956
11. KASIVARSI	12 000	9 798
ETELÄ-LAPIN MERKKIPIIRI		
12. MUONIO	5 500	3 894
13. KYRÖ	4 000	3 058
KITILÄN MERKKIPIIRI		
14. KUIVASALMI	6 000	4 232
15. ALAKYLÄ	4 500	3 869
SODANKYLÄN MERKKIPIIRI		
16. SATTAMIEKI	4 000	3 928
17. ORANIEKI	4 500	3 669
18. SYVÄJÄRVI	5 500	4 537
19. PYSÄJÄRVI	1 000	899
20. LAPPI	7 500	6 784
KEMINKYLÄN MERKKIPIIRI		
21. KEMIN-SOMPIO	10 000	12 807
22. SALLAN POHJOINEN	5 000	4 385
SALLAN MERKKIPIIRI		
23. SALLA	4 000	4 937
24. HIRVANIEMI	2 500	2 660
RAUMANJOEN MERKKIPIIRI		
25. KALLIO	5 000	3 986
26. VANTTAVA	1 200	789
27. POTKAJÄRVI	5 000	4 413
LÄNTISET MERKKIPIIRIT		
28. LOHIJÄRVI	1 400	1 527
29. PALOJÄRVI	5 000	4 127
30. ORAJÄRVI	1 600	1 387
31. KOLARIN ALAEN	2 000	1 750
32. JÄRVI	1 000	1 007
ITÄKEMINKYLÄN MERKKIPIIRI		
33. NANKAUS	2 000	1 918
34. NIEMELÄ	1 600	1 595
35. TIIMIJÄRVI	2 000	1 855
36. TOLVA	1 600	1 586
37. LIVO	1 500	1 997
38. IISOSYDÄNMAA	1 500	1 860
39. RÄNTYJÄRVI	1 200	1 088
40. KUKAS	1 000	1 199
KUUSAMON MERKKIPIIRI		
41. ALAKITIA	1 600	1 348
42. ANKILAMMI	1 200	1 780
43. HOSSA-JOKI	3 000	3 569
44. KALLIOLOMA	2 500	2 081
45. OIVANKI	2 600	2 266
PUODASJÄRVEN MERKKIPIIRI		
46. JOELJÄRVI	900	1 128
47. TAIVALOSKI	1 600	2 018
48. PUODASJÄRVI	2 200	2 550
49. OIJÄRVI	1 300	1 453
50. LIVO	1 500	1 973
51. PIHTAMO	2 600	3 031
52. KIIMINKI	800	1 348
53. KOLLAJA	1 100	1 486
54. IZONEN	500	539
KÄMINN MERKKIPIIRI		
55. KALLANKÄ	2 000	1 703
56. HALLA	2 700	2 109

KORKEIN SALLITTU POROLUKU VV. 1980-90
 LUKUPOROT V. 1980

LAPIN SEUTUKAAVALIITTO V. 1981
 POHJAKARTTA © MAANMITTAUSHALLITUS

Taulukko 9. Tilastotietoja Ounasjokialueen paliskunnista poronhoitovuodelta 1983-1984

Paliskunta	Korkein sallittu poroluku	Poron-omistajia	Lukuporoja	Lukuporoja/omistaja
Näkkälä	9 000	168	10 134	60.3
Kyrö	4 000	84	2 939	35.0
Kuivasalmi	6 000	231	5 973	25.6
Alakylä	4 500	140	4 761	34.0
Syväjärvi	5 500	241	5 799	24.1
Poikajärvi	5 000	137	4 142	30.2
Palojärvi	5 000	297	4 238	14.3
Jääskö	1 000	44	987	22.4
Ounasjokialueen paliskunnat	40 000	1 342	38 973	29.0
Koko poronhoito-alue	187 000	7 280	201 663	27.7

Lähde: Poromies 2/1985.

3.22 T u o t a n t o j a k a u p p a

Vuotuiset teurasmäärät ovat Ounasjokialueen paliskunnissa olleet n. 10 000-15 000 poroa. Lihantuotto on poroa kohti laskettuna korkein pohjoisimmissa paliskunnissa vaihdellen koko jokialueella 6.0-8.5 kg/lukuporo. Poronhoitovuonna 1982/83 teurastettiin 10 573 poroa. Niiden lihatuotto oli n. 268 500 kg ja rahallinen arvo n. 7 milj. mk. Poronlihan tuottajahinta on nyt n. 27 mk/kg.

Poronhoitajaväestön siirtyminen luontaistaloudesta rahatalouteen on lisännyt kauppaan tuotetun poronlihan määrää. Vuosittain kauppaan tulee 1.2-1.4 milj. kg poronlihaa, josta suurin osa markkinoidaan kotimaassa. Vienti on Paliskuntain Yhdistyksen aktiivisen toiminnan ansiosta voimakkaasti kasvussa.

3.23 P o r o t u t k i m u s

Porotutkimusta suorittavat Suomessa yliopistot ja korkeakoulut, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sekä Paliskuntain yhdistys, jolle tutkimuksen johto poronhoitolain mukaan kuuluu. Varsinaista porotutkimuslaitosta tai -asemaa ei Suomessa ole.

Oppilaitosten toiminnan luonteesta johtuen niiden suorittama porotutkimus on ollut suurelta osin lyhytaikaista ja projektiluonteista perustutkimusta, laitosten opetuksen tavoitteita palvelevaa. Paliskuntain Yhdistyksen suorittama porotutkimus on ollut pitkäjänteisempää ja tähdännyt käytännön poronhoidon ja porotalouden edistämiseen. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sai päätoimisen porotutkijan vasta v. 1980, joten sen suorittama porotutkimus on aluillaan. (Komiteanmietintö 1983:8).

Porotutkimustoimikunnan mielestä suomalainen porotutkimus on vielä paljolti koordinoimatonta, lyhytjänteistä ja käytännön porotalouden kehittämisen ja edistämisen kannalta riittämättömää. Yhtenä parannusehdotuksena toimikunta esittää Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokseen porotutkimusaseman perustamista. Parhaana sijoituspaikkana toimikunta pitää Rovaniemen lähiympäristöä. Aseman perustamiskustannukset ovat n. 7 mmk.

Myös Ounasjokialueen kunnat ovat olleet kiinnostuneita porotutkimusasemasta. Viimeksi vuoden 1984 lopulla kunnat kehoittivat yhtenä Ounasjoen suojelusta aiheutuneiden menetysten korvausesityksenä valtioneuvostoa tekemään periaatepäätöksen porotutkimusaseman perustamisesta Enontekiön tai Kittilän kuntaan.

Enontekiön kunta on perustellut sijoittamishdotustaan seuraavasti:

- porotalouden suhteellinen osuus kunnan elinkeinorakenteesta on valtakunnan korkeimpia,
- luonnonolosuhteet ovat Enontekiöllä monipuoliset,
- kunta tarjoaa laitoksen käyttöön entisen eläinlääkäritalon tilat n. 260 m²,
- sijaintinsa puolesta Enontekiö tarjoaa hyvät mahdollisuudet yhteispohjoismaiseen porotutkimukseen,
- Enontekiöltä puuttuvat kokonaan valtion tai kuntien yhteiset laitokset samoin kuin luontaistalouteen tai muuhun elinkeinotoimintaan liittyvät tutkimuslaitokset.

Kittilän kunta puolestaan on esittänyt seuraavat näkökohdat:

- Kittilä sijaitsee maan tärkeimmän poronhoitoalueen keskellä,
- Kittilän maatalousoppilaitoksessa toimii maan ainoa porotalouden erikoistumislinja,
- Pakatin taimitarhalla on porotutkimusaseman käyttöön soveltuvia tiloja. Pakatissa suoritetaan parhaillaan eri yliopistojen toimesta tutkimustyötä.

3.24 P o r o n h o i d o n o n g e l m a t

Porotalouden ongelmia Ounasjokialueella kartoitettiin avoimella kysymyksellä paliskunnan poronhoidon pahimmista ongelmista. Vastauksina saatiin 72 mainintaa. Maininnat luokiteltiin 5 pääluokkaan: metsätalouden toimenpiteet, ravinnonsaanti, ristiriidat muiden elinkeinojen kanssa, erotus- ja teurastuspaikkojen puutteet sekä muut ongelmat (taulukko 10).

Taulukko 10. Ounasjokialueen paliskuntien poronhoidon pahimmat ongelmat.

Ongelmatyyppi	Mainintoja	
	lkm	%
1. Metsätalouden toimenpiteet	29	40.3
1.1 Suuret hakkuualat	15	
1.2 Auraukset	7	
1.3 Metsäautotiet	4	
1.4 Ojitukset	3	
2. Ravinnonsaanti	21	29.2
2.1 Talvilaitumien riittämättömyys	13	
2.2 Liikaa poroja	8	
3. Ristiriidat muiden elinkeinojen kanssa	11	15.3
3.1 Viljelyvahingot	4	
3.2 Suuret aitakustannukset	4	
3.3 Turismi	3	
4. Erotus- ja teurastuspaikkojen puutteet	3	4.2
4.1 Puutteelliset erotuspaikat	1	
4.2 Puutteelliset teurastuspaikat	2	
5. Muut	8	4.0
5.1 Vieropaliskuntien porot	3	
5.2 Harrastelijamainen poronhoito	3	
5.3 Irti olevat koirat	2	
Yhteensä	72	100.0

3.241 Metsätalouden toimenpiteet

Useimpien kyselyyn vastanneiden poronhoitajien mielestä metsätalouden toimenpiteet ovat poronhoidon pahin ongelma Ounasjokialueella. Avohakkuualueilla lumi kovettuu ja vaikeuttaa porojen jäkälän kaivua. Lisäksi jäkälän kasvu vähenee avoimeksi hakatuilla kuivilla kankailla, kun aurinko ja tuuli pääsevät kuivattamaan aluetta. Poromiehet mainitsivat poroilla olevan aika-ajoin vaikeuksia jopa juomaveden löytämisessä. Jäkälän kasvua hakkuualueilla vähentävät myös maanpintaa peittävät hakkuutähteet.

Yhtä monta mainintaa kuin suuret hakkuualueet saivat metsäauraukset. Auraaminen yleistyi maanmuokkausmenetelmänä Lapissa 1960-luvulla hyvin nopeasti. Sen tarkoituksena on muokata maa siten, että se kääntyy sivuille, osittain sekoittuu, kuohkeutuu ja kivennäismaa paljastuu. Se parantaa maanpinnan vesi- ja lämpöoloja sekä toisaalta helpottaa metsänviljelyä. (Lapin seutukaavaliitto 1980). Poromiesten ja porojen kulkua maastossa auraaminen kuitenkin vaikeuttaa. Yleensä porot kiertävät laajat auratut alueet, mutta Ounasjokialueen poromiehet ovat aurausalueilta löytäneet aurausojiin hukkuneita vassoja. Lisäksi auratuilla alueilla lumiolosuhteet pahenevat ja porojen kaivuu vaikeutuu. (Saastamoinen 1977, Nieminen 1984). Laajat hakkuualueet ja auraukset häiritsevät myös porojen laidunkiertoa.

Poromiehet olivat vastanneet myös soiden ojituksen olevan eräs poronhoidon pahimmista ongelmista. Korpien kuivatus vähentääkin luppoo ja naavaa. (Saastamoinen 1977). Lisäksi ojat vaikeuttavat sekä porojen että poromiesten liikkuamista ja porojen juomaveden saantia.

Metsäautoteiden rakentaminen kuuluu metsätalouden perusrannuksiin. Tiet rakennetaan palvelemaan metsätalouden tarpeita, mutta niillä on merkitystä myös muille toiminoille kuten poronhoidolle ja luonnontuotteiden keräilylle. Metsäautotieverkosto on kuitenkin tällä hetkellä osissa Ounasjokialuetta niin tiheä, että poromiehet ovat kokeneet sen haitaksi. Maininnat metsäautoteiden haitallisuudesta tulivat Enontekiön osa-alueelta.

3.242 Ravinnonsaanti

Kolmannes ongelmia koskevista maininnoista käsitteli porojen ravinnonsaantia. Etenkin Ounasjokialueen eteläisimmässä paliskunnissa, Syväjärven ja Poikajärven paliskunnissa, lupon saanti kevättalvella oli erityisen ongelmallista. Tämä johtuu osittain edellisestä ongelmakohdasta eli siitä, että luppometsiä on näillä alueilla runsaasti hakattu. Porojen tarhaus olikin näillä alueilla kaikkein yleisintä. Poroja oli tarhausessa keskimäärin 30 poronomistajaa kohti ja tarhaus aika vaihteli kahdesta viiteen kuukauteen.

Sen lisäksi että talvilaitumet ovat määrällisesti vähentyneet on niiden kulutus jatkuvasti poroluvun kasvaessa lisääntynyt. Taulukossa 11 on esitetty porojen tärkeimmät talviravintovarot Ounasjokialueen merkkipiireissä.

Taulukko 11. Porojen tärkeimmät talviravintovarot Ounasjokialueen merkkipiireissä

Merkkipiiri	Jäkälää tn/ lukuporo	Metsälauhaa tn/ lukuporo	Luppometsiä ha/ lukuporo
Enontekiö (Näkkälä)	12.0	4.0	0.4
Etelä-Lappi (Kyrö)	5.0	0.9	8.6
Kittilä (Alakylä, Kuivasalmi)	3.4	4.5	8.2
Läntinen (Jääskö, Palojärvi)	2.3	2.1	5.4
Raudanjoki (Poikajärvi)	4.2	2.6	4.0

Lähde: Lapin seutukaavaliitto 1982.

Kuva 11. Talvisaikaan porot etsiytyvät pelloille ja niityille ravintoa etsimään

3.243 Ristiriidat muiden elinkeinojen kanssa

Edellä käsiteltiin jo metsä- ja porotalouden välisiä ristiriitoja. Tässä kappaleessa käsitellään lyhyesti maa- ja porotalouden sekä matkailuelinkeinon välisiä ristiriitoja.

Maa- ja porotalouden välillä on aina esiintynyt ongelmia. Porot tahtovat etsiä pelloille talvisaikaan ravintoa kaivamaan. Lain määräysten mukaan paliskunnan tehtävä on vartioida poroja niin, että ne pysyvät omilla alueillaan eivätkä tee vahinkoa. Jos porot kuitenkin tekevät vahinkoa viljelyksille, on kulujen maksajaksi yleensä määrätty paliskunta. (Huttu-Hiltunen 1984).

Vaikka paliskunnat ovat aidanneet aika paljon porolaitumien keskellä olevia peltolohkoja, on Ounasjokialueella vieläkin sellaisia peltoalueita, joiden ympärille tulisi poromiesten mielestä saada suoja-aidat. Aitausten rakentamista ovat kuitenkin hidastaneet korkeat kustannukset. Valtioneuvosto on tehnyt maaliskuussa 1985 päätöksen jonka nojalla valtionapua voidaan myöntää paliskuntien toimesta suoritettavien esteaitojen, erotuspaikkojen, teurastamoiden sekä muiden näihin verrattavien poronhoidon kehittämiseksi tarpeellisten rakennustöiden tukemiseen. Valtionapu voi yhdessä hankkeeseen tulevan muun valtionavun kanssa olla enintään 80 % hankkeen kustannusarviosta.

Erityisesti enontekiöläisporomiehet pitivät lisääntyneitä turismia yhtenä poronhoidon pahimmista ongelmista. Kevät-talvella moottorikelkoilla maastossa liikkuvat matkailijat häiritsevät porojen vasontaa ja liikkumista. Nykyisin moottorikelkalla ei saa vapaasti liikkua ilman maanomistajan lupaa. Parhaillaan valmistellaan uutta maastoliikennelakia. Ympäristöministeriön asettamassa toimikunnassa porotaloutta edustaa yksi poromies.

3.25 Porotalouden kehitysnäkymiä

Maatalousyrittäjiin verrattuna kyselyyn vastanneiden poromiesten keski-ikä oli n. 10 vuotta alhaisempi (43 vuotta). Vain kaksi heistä ilmoitti luopuvansa poronhoidosta lähimmän viiden vuoden aikana.

Kokonaisporomäärä ei Ounasjokialueen paliskunnissa voi nykyisestään kasvaa, koska se eräissä paliskunnissa jo nyt ylittää korkeimman sallitun. Poromiehet toivoivat kuitenkin, että porolukujen kasvattaminen sallittaisiin porotaloudesta pääasiallisen toimeentulonsa saaville ja sivutoimista poronhoitoa rajoitettaisiin.

Kyselyyn vastanneet poromiehet eivät olleet juurikaan kiinnostuneita porotalouden liitännäiselinkeinoista. Koulutushalukkuutta kartoitettaessa lammastalous, kalanviljely ja porotilamatkailu saivat kukin kuusi mainintaa. Porotalouteen liittyvät aiheet sensijaan saivat selvästi enemmän mainintoja (taulukko 12).

Taulukko 12: Lisätietoja haluavien poromiesten määrä aiheen mukaan

Aihe	lisätietoja haluavia
porojen ruokinta	19
porojen sairaudet	15
poronhoidon tekniset apuvälineet	13
poron jalostus	13
porovahinkojen korvaukset	10

Vastanneista 26 halusi tiedon kurssimuodossa.

Porotaloudella näyttää olevan vankka asema ainakin jokialueen pohjoisosan elinkeinoelämässä. Poromiesten ammattitaitoa tulisikin jatkuvasti kehittää.

3.251 Ehdotus uudeksi poronhoitolaiksi

Ehdotus uudeksi poronhoitolaiksi on vielä eduskuntakäsittelyä vaille. Vanhaan lakiin verrattuna uusi laki sisältää mm. seuraavat uudistukset:

- paliskuntien kokoukset saisivat oikeuden päättää poroluvun äkillisestä laskemisesta,
- lääninhallitus päättäisi aitojen rakentamisesta,
- lain säännösten yleinen valvonta kuuluisi Lapin lääninhallitukselle,
- lääninhallitus saisi oikeuden käyttää uhkasakkoa,
- poronhoitoa varten voitaisiin valtion maista muodostaa alueita,
- muutoksia tulisi myös vahinkojen ehkäisemistä ja korvaamista koskeviin säännöksiin.

3.3 MAATALOUS

Maaseudun kehitys Ounasjokialueella on ollut samansuuntaista kuin koko Lapin haja-asutusalueiden kehitys yleensä. Tiloja on autioitunut nuorten muuttaessa maakunnan taajamiin, Etelä-Suomeen tai Ruotsiin ansiotyöhön, kyläkauppoja on suljettu ja kouluja lopetettu. Ounasjokialueella tämä koskee erityisesti sivujokien ja latvajärvien maatalouskylä. Pääväylän varrella sijaitsevat suuremmat kylät (Sinettä, Meltaus, Kaukonen, Kittilän kirkonkylä sekä pohjoisemmat porotalouskylät) ovat muuttotappioistaan huolimatta selviytyneet elinvoimaisina.

Maataloustyöpaikkojen voimakas vähentyminen on seurausta maatalojen töiden koneistamisesta sekä kotieläinten ja viljelykasvien jalostuksen ja lannoituksen kehittymisestä. Samanaikaisesti kun sato- ja tuotostaso ovat lisääntyneet, on tuotantoyksikköä kohden tarvittava työmäärä vähentynyt. Näin yhä pienemmällä työmäärällä on saatu suureneva tuo-

tos. Kun kysyntä ei ole samaan tahtiin kasvanut, on koko maan laajuisesti jouduttu ylituotanto-ongelmiin erityisesti karjataloustuotteiden osalta.

Maatiloilla tehtävää työtä on vähentänyt myös tilojen toimintojen yksipuolistuminen. Maataloustuotteiden jalostus (voin ja juuston valmistaminen, jauhaminen, leipominen, teurastaminen jne.) on siirtynyt maatiloilta keskus-ten suurempiin yksiköihin. Monet maatilat ostavat kauppoista niitä tuotteita, joiden raaka-aineita ne itse ovat tuottaneet. Kuljetuselinkeino on eniten hyötynyt tästä alueiden välisestä työnjaosta. (Alarinta 1984).

Ounasjokialueella toimintojen siirtyminen muualle on kärjistynyt: alueella ei toimi yhtään tuotantopanoksia valmistavaa laitosta ja maataloustuotteiden jalostaminen alueen kahdessa leipomossa tapahtuu sekin pääasiassa eteläsuomalaisen viljaraaka-aineen turvin.

Taloudellisten ja rakenteellisten tekijöiden ohella ilmastolliset tekijät tuovat epävarmuutta Lapin maatalouteen. Kasvukausi on lyhyt ja tehoisan lämpötilan summa muuhun Suomeen verrattuna pieni. Lisäksi halla on lähes jokavuotinen ilmiö. Epäedullisten ilmasto-olojen vuoksi korostuu jokialueen maatalouden tuotantorakenteen kehittämässä pienilmastollisten tekijöiden huomioonottaminen.

Tänä päivänä Ounasjokialueella harjoitetaan maataloutta aina Enontekiölle saakka. Vuonna 1980 lähes 18 % alueen työllisestä väestöstä sai toimeentulonsa maa- tai porotaloudesta (liite 9).

3.31 M a a t a l o u d e n r a k e n n e

3.311 Tilojen lukumäärä, koko ja maankäyttömuodot

Viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana tilojen lukumäärä on Ounasjokialueella jatkuvasti vähentynyt. Samanaikaisesti viljelyksessä olevan pellon määrä on kasvanut ja tilojen lukumäärä suuremmissa tilakokoluokissa on lisääntynyt. Maatilarekisterin mukaan Ounasjokialueella oli vuonna 1983 yhteensä 1 200 maatilaa.

Koko Ounasjoen vesistöalueen maapinta-alasta (13 968 km²) maatilatalouden hallinnassa on n. 15 % (2 120 km²). Tästä kokonaispinta-alasta jouto- ja kitumaata on peräti puolet. Kasvullista metsämaata on n. 46 % ja viljeltyä peltoa 3 %. Jos Ounasjokialueen maatilojen maankäyttöä verrataan koko Lapin tilojen maankäyttöön, voidaan todeta, että keskimääräinen peltopinta-ala on sama, tilakohtainen metsäala huomattavasti suurempi ja keskimääräinen tilakoko jonkin verran suurempi kuin koko läänissä (taulukko 13).

Taulukko 13. Tilojen keskimääräinen pinta-ala maankäyttölajeittain Ounasjokialueella vuonna 1983 sekä Lapin läänissä ja koko maassa vuonna 1981

Alue	Maankäyttölaji			
	Peltoa ¹⁾	Metsää	Muuta maata	Maata yhteensä
	Ha/tila			
Enontekiön osa-alue	3.0	80	93	177
Ylä-Kittilä	4.4	67	98	166
Kittilän kk	3.9	65	83	154
Ala-Kittilä	5.0	89	103	204
Järvikylät	4.5	106	134	249
Meltauksen osa-alue	5.6	87	63	156
Sinetän osa-alue	5.4	80	49	131
Ounasjokialue	4.8	89	88	190
Lapin lääni	4.7	79	59	140
Koko maa	10.5	35	13	58

1) Viljelyksessä oleva pelto

Lähteet: Maatilarekisteri 1981
Maatilarekisteri 1983

3.32 Maataloustuotanto

3.321 Kotieläintuotanto

Maataloustuotanto on Ounasjokialueella pääasiassa maidontuotantoa. Kyselyyn vastanneista aktiivituloista 80 % oli maidontuottajia.

Suomessa naudanlihan tuotanto on tapahtunut aina 1970-luvulle saakka maidon sivutuotantona lypsykarjan uusintamisesta. (Lapin seutukaavaliitto 1984 b). 1970-luvulta lähtien on Lapissa, niin kuin muuallakin Suomessa, myös erikoistuttu varsinaiseen lihakarjan kasvattamiseen. Kyselyyn vastanneista tiloista 13 % sai toimeentulonsa pelkäänsä naudanlihatuotannosta.

Lammastalous on Ounasjokivarren kotieläintalouden tuotantosuunnista tällä hetkellä voimakkaasti elpymässä. Kyselyyn vastanneista aktiivituloista 9 ilmoitti saavansa pääsiallisen toimeentulonsa lampaiden kasvattamisesta.

Varmoja tietoja Ounasjokialueen maatalojen kotieläinmäärästä ei ole saatavissa, mutta taulukossa 14 on esitetty kyselyyn perustuva arvio. Kohderyhmän valintatavasta johtuen arvio on ilmeisesti suurempi kuin todellinen tilanne. Liitetaulukossa 22 on esitetty kotieläinmäärät Ounasjokialueen kunnissa v. 1980.

Taulukko 14. Arvio mautilojen ja kotieläinten määristä Ounasjokialueella tuotantosuunnan mukaan

Tuotantosuunta	Tiloja	Eläimiä
Maidontuotanto	550	3 900
Naudanlihantuotanto	30	270
Lammastalous	100	1 700

Ounasjokialueella lypsylehmiä oli kyselyn mukaan keskimäärin 7.2 tilaa kohti. Tämä vastaa koko läänin keskiarvoa v. 1981. Karjojen koossa on kuitenkin selviä alueellisia eroja (taulukko 15). Rovaniemen maalaiskunnan Meltauksessa oli keskimääräinen lypsylehmäluku kaksinkertainen verrattuna Enontekiön vastaavaan lukuun.

Keskimääräinen lihakarjan koko puolestaan oli 9.1 nautaa tilaa kohti. Myös lihakarjojen keskikoot vaihtelevat alueittain: pienimmät karjat ovat Sodankylän järvikylissä (4.7 nautaa/tila), suurimmat Sinetän osa-alueella (11.4 nautaa/tila).

Lammaskatraiden koot vaihtelivat riippuen siitä, harjoitettiinko lammastaloutta sivu- vai päätoimisesti. Katraan keskikoko oli melko pieni: 16.6 lammasta/tila. Suurimmat katraat olivat Ylä-Kittilässä, pienimmät järvikylissä.

Taulukko 15. Karjojen keskikoko kyselyyn vastanneilla tiloilla osa-alueittain

Osa-alue	Eläimiä/tila		
	Lypsy- lehmiä ¹⁾	Liha- nautoja	Lampaita
Ylä-Kittilä	6.9	8.2	47.6
Kittilän kk	8.8	8.1	36.3
Ala-Kittilä	7.6	8.8	12.4
Järvikylät	6.3	4.7	9.7
Meltauksen osa-alue	7.9	10.6	16.3
Sinetän osa-alue	7.4	11.4	10.0
Ounasjokialue	7.2	9.1	16.6

¹⁾maatilarekisterin mukaan Enontekiöllä 3.9 vuonna 1983

3.322 Kasvinviljely

Vuoden 1981 lopussa Ounasjokialueen kunnissa oli viljeltyä peltoa runsaat 2 ha lehmää kohti. (Lapin Läänin Maatalouskeskus 1982). Kyselyyn vastanneilla tiloilla peltoa oli ainoastaan hehtaarin verran lehmää kohti.

Ounasjokialueen kasvinviljelytuotanto on 95-prosenttisesti karjatalouteen liittyvää rehuntuotantoa. Rehuntuotanto perustuu lähes yksinomaan nurmiviljelyyn. Viljelyssä olevasta peltoalasta 95 % oli nurmella ja loppuosa rehuviljalla, perunalla tai puutarhamaana.

Taulukko 16. Viljellyn pellon ja tilojen määrä sekä keskimääräinen viljelyala Ounasjokialueella v. 1983 osa-alueittain (mukana kaikki yli 1 peltoha:n tilat

Osa-alue	Peltoa viljelyksessä		Tiloja lkm		
	ha/tila	Yht. ha	Viljeltyjä	Viljellemättömiä	Yht.
Enontekiön osa-alue	3.0	248.3	71	13	84
Ylä-Kittilä	4.4	737.1	168	30	198
Kittilän kk	3.9	287.5	74	36	110
Ala-Kittilä	5.0	930.6	88	39	227
Järvikylät	4.5	711.5	157	11	168
Meltauksen osa-alue	5.6	976.1	176	30	206
Sinetän osa-alue	5.4	902.9	167	40	207
Ounasjokialue	4.8	4 794.0	1 001	199	1 200

Lähde: Maatilarrekisteri 1983

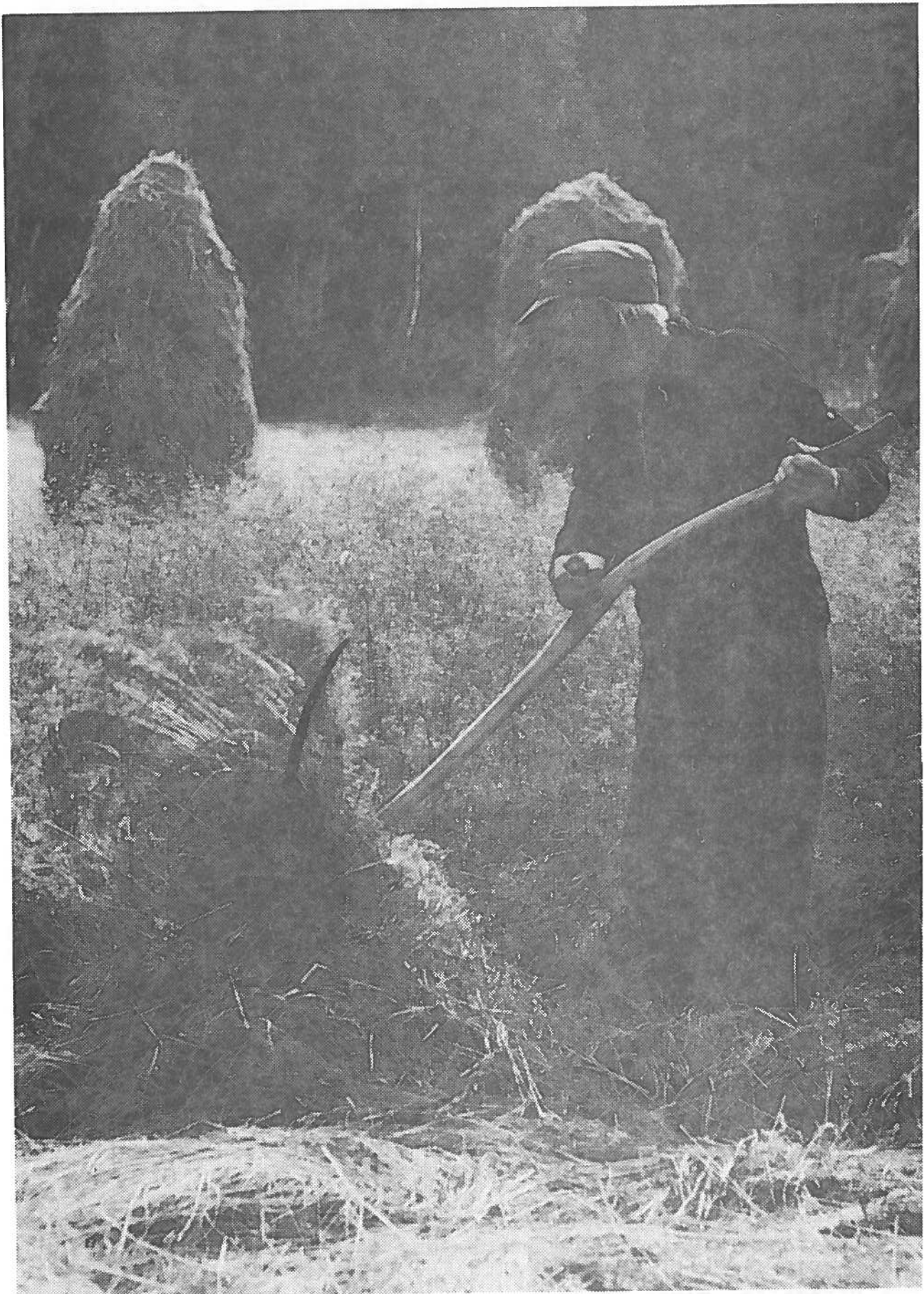
Viime vuosien aikana Ounasjokialueen kylissä on virinnyt runsaasti mielenkiintoa puikulaperunan, Lapin mantelin, viljelyä kohtaan. Ounasjokivarren yrittäjäkurssiin liittyi puikulaprojekti, jonka tuloksena perustettiin Ounasjokivarren Viljelijät -yhdistys. Sen tavoitteena on puikulaperunan viljelyn tehostaminen ja markkinoinnin järjestäminen.

3.33 M a a t i l a t a l o u d e n o n g e l m a t

Maatilojen ongelmia Ounasjokialueella kartoitettiin avoimella kysymyksellä ts. pyydettiin viljelijöitä vapaamuotoisesti kertomaan tilansa ongelmista. Ilmeisesti juuri kysymyksen muodon vuoksi peräti 14 % lomakkeen palauttaneista jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Helpompaa olisi ollut valita annetuista vaihtoehdoista sopivat. Kysymys jätettiin kuitenkin avoimeksi, koska haluttiin nähdä, mitä tekijöitä viljelijät itse omasta aloitteestaan ottavat esille.

Seuraavassa käsittelyssä ongelmat on jaettu viiteen ryhmään (taulukko 16): toimeentulo-ongelmat, jatkuvuuden epävarmuus, sosiaaliturvan puutteet, tilojen varustetason puutteet ja sijaintitekijät. Ryhmittely ei ole täysin kategorinen, vaan mainitut tekijät ovat osittain toistensa syitä ja seurauksia. Esimerkiksi jatkajan puuttuminen saattaa olla seurausta kaikkien muiden ryhmien tekijöistä,

Kuva 12. Viljelijöiden keski-ikä on Ounasjokialueella korkea. Jatkajan puuttuminen heijastuu myös tuotantotoiminnan kehittämiseen

varustetason puutteet puolestaan johtuvat usein toimeentulo-ongelmista ja toisaalta toimeentulo-ongelmat johtuvat osittain esim. konekannan puutteesta jne. Ryhmittely antaa kuitenkin kehikon ongelmien tarkastelulle.

Taulukko 17. Maatilojen ongelmat Ounasjokialueella

	Mainintoja %	
1. Toimeentulo-ongelmat	234	45.0
1.1. Pieni tuotantoala/pieni karja	65	
1.2. Velkaantuneisuus	57	
1.3. Putoaminen tukijärjestelmän ulkopuolelle	31	
1.4. Tuotantorajoitukset (kaksihintajärjestelmä)	31	
1.5. Huonolaatuiset pellot	14	
1.6. Raskas verotus	9	
1.7. Erittelemätön	27	
2. Jatkuvuuden epävarmuus	119	22.9
2.1. Ammatin heikko arvostus	30	
2.2. Lyhytjänteinen maatalouspolitiikka	13	
2.3. Emännättömyys	5	
2.4. Omistussuhteet	5	
2.5. Jatkajan puuttuminen (erittelemätön)	66	
3. Sosiaaliturvan puutteet	70	13.5
3.1. Lomituksen ongelmat (viikkovapaat, vuosilomat, äitiyslomat)	27	
3.2. Sukupolvenvaihdokseen liittyvät ongelmat	17	
3.3. Erittelemätön	26	
4. Tilan varustetason puutteet	65	12.5
4.1. Huonokuntoiset tuotantorakennukset	44	
4.2. Puutteellinen koneistus	10	
4.3. Asuinrakennuksen puutteet	10	
4.4. Erittelemätön	1	
5. Sijaintitekijät	32	6.1
5.1. Peltopalstojen hajanaisuus	16	
5.2. Syrjäinen sijainti	9	
5.3. Liikkumisen ongelmat, palveluiden saavutettavuus	7	
	Yhteensä	520
	Vastaaajia	(413)
		100.0

- ei ongelmia 9

- vastaamatta jätti 70 (14 %)

3.331 Toimeentulo-ongelmat

Kaikista mainituista ongelmista 45 % luokiteltiin toimeentulo-ongelmiksi. Toimeentulo-ongelmat olivat tavallisin ongelma kaikilla osa-alueilla Kittilän kirkonkylää lukuunottamatta, missä jatkajan puuttuminen oli mainittu useimmiten.

Kolmannes toimeentulo-ongelmista johtui tilan pienestä tuotosta: useimmilla tiloilla peltopinta-ala olikin erittäin pieni, alle 3 ha. Näillä tiloilla rehuomavaraisuus oli alhainen. Osalla pellot olivat huonokuntoisia; märkiä tai kivisiä, minkä vuoksi tuotto ja samalla rehuomavaraisuus olivat jääneet alhaisiksi.

Toimeentulo-ongelmiensa syynä 31 vastaajaa piti maatalouden tukitoimenpiteiden ulkopuolelle jäämistä. Yhtä monta vastaajaa näki tuotantorajoitukset (28 maidon kaksihintajärjestelmän mainiten) tilansa toimeentulo-ongelmien aiheuttajiksi. Maidon kaksihintajärjestelmän maininneet viljelijät olivat kaikki alle 40-vuotiaita. He olivat ilmeisesti viljelijöitä, jotka olivat investoineet äskettäin navettaan, mutta eivät olleet saaneet parsilukua täyteen ennen maitokiintiön asettamista. Näillä maidontuotajilla on kuitenkin vielä mahdollisuus saada korotusta maitokiintiönsä.

Vastaajista 27 ei ollut eritellyt syitä toimeentulo-ongelmiinsa. Heistä 18 oli jo eläkeiässä, eikä tilalla tapahunut enää maataloustuotantoa.

3.332 Jatkuvuuden epävarmuus

Jatkuvuuden epävarmuus oli joka viidennen tilan pahin ongelma. Vain vajaa puolet (119) jatkuvuuden ongelman maininneista oli eritellyt syitä jatkajan puuttumiselle. Ammatin heikon arvostuksen oli maininnut 30 ja lyhytjänteen ja heittelevän maatalouspolitiikan 13 vastaajaa. Emännättömyys ja tilan omistussuhteet oli mainittu yhteensä 10 kertaa.

Jatkuvuuden epävarmuus ei voi olla heijastumatta tilan tuotantotoimintaan. Mikäli tilalla ei jatkajaa ole tiedossa, ei vanha isäntä/emäntä halua investoida laitteisiin, rakennuksiin tai suunnitelmiin. Näillä tiloilla oli myös vähiten kiinnostusta maatalouden koulutukseen. Taulukossa 18 on esitetty tilanpidon jatkuvuus sellaisilla tiloilla, joilla viljelijä on jo täyttänyt 50 vuotta.

Taulukko 18. Tilanpidon jatkuvuus viljelijän iän mukaan

Viljelijän ikä vuotta	Jatkaja tiedossa		Asia ei ajan- kohtainen		Ei jatkajaa		Yht. lkm
	tiloja		tiloja		tiloja		
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	
50-64x)	105	51.0	26	12.6	75	36.4	206
yli 64xx)	40	45.5	12	13.6	36	40.9	88
Kaikki yli 49	145	49.3	38	12.9	111	37.8	294

x) vastaamatta jätti 4

xx) " " 3

Kaikkiaan n. 170 aktiivitilaa tulee lopettamaan maatalous-toiminnan vuoteen 1990 mennessä jatkajan puuttumisen tai jonkun muun syyn vuoksi.

3.333 Sosiaaliturvan puutteet

Sosiaaliturvan puutteisiin oli kiinnittänyt huomiota 70 vastaajaa. Nämä vastaajat olivat etupäässä nuoria viljelijöitä. Useiden vastaajien mielestä nuorten vähäinen mielenkiinto maatalousammatteja kohtaan johtuu juuri sosiaaliturvan puutteista, esim. ongelmista viikkovapaan ja vuosiloman sekä äitiysloman järjestämisessä.

3.334 Tilan varustetason puutteet

Lähes yhtä monta kertaa kuin sosiaaliturvan puutteet mainittiin tilan pahimmaksi ongelmaksi varustetasoon liittyvät puutteet (12.5 % maininnoista). Useimmiten ongelmana olivat huonokuntoiset ja vanhat tuotantorakennukset tai heikkokuntoinen asuinrakennus. Koneiden vähäisyys tai vanhanaikaisuus vaivasi vain 10 tilaa. Huonokuntoisia tuotantorakennuksia oli selvästi eniten järvikylissä ja Meltauksen osa-alueella.

3.335 Sijaintitekijät

Sijaintitekijöiksi luokiteltiin maininnat palveluiden heikosta saavutettavuudesta tai syrjäisestä sijainnista sekä heikoista kulkuyhteyksistä. Tähän ryhmään kuuluvat myös maininnat kaukana tai hajallaan olevista peltopalstoista.

Syrjäinen sijainti ja hajallaan olevat peltopalstat olivat pääasiassa Ala-Kittilän ja Sodankylän järvikylien ongelmia. Yli puolet maininnoista tuli näistä kylistä. Syrjäinen sijainti aiheutti tiloille lisäkustannuksia, esim. lannoitteiden hankinnoissa, maidon kuljettamisessa sekä muussa asiainnissa. Hajallaan olevat peltopalstat puolestaan olivat esteenä niiden rationaliselle hyödyntämiselle.

3.34 M a a t a l o u s t u o t a n n o n k e h i t y s - n ä k y m ä t

3.341 Peltoalan ja pellonkäytön muutokset

Seuraavassa esitetyt arviot Ounasjokialueen peltopinta-alan muutoksista on saatu siten, että maatilarekisterin mukaisessa peltopinta-alassa tapahtuvat muutokset on oletettu prosentuaalisesti yhtä suuriksi kuin kyselyyn vastanneilla tiloilla tapahtuvat muutokset. Kun eri pellonkäyttömuotoja koskevat pinta-alatiedot ovat nekin arvioita, ovat muuttuneiksi esitetyt pinta-alat vain suuntaa

antavia. Muutoksen suunnasta ja suuruusluokasta kertovat kyselyn mukaiset muutosprosenttiluvut (taulukko 19).

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista tiloista pellonkäyttö tulee jatkumaan entisenlaisena lähitulevaisuudessa. Joka neljäs vastaaja ilmoitti joko vähentävänsä tai lisäävänsä peltopinta-alaansa. Arviolta peltopinta-ala tulee lisääntymään runsaat 300 ha (6.2 %). Lisäys on voimakkainta Sinetän ja Meltauksen osa-alueilla. Sodankylän järvikylien peltopinta-alassa ei tule tapahtumaan juurikaan kasvua.

Taulukko 19. Arvio pellonkäytön muutoksista Ounasjoki-alueella

Pellonkäyttömuoto	Arvioitu pinta-ala ha	Kyselyn mukainen muutos-%	Muuttunut pinta-ala ha
Rehuvilja	150	+ 12.4	170
Kuivaheinä	3 190	+ 8.2	3 450
Säilörehunurmi	1 070	+ 3.1	1 100
Laidunnurmi	450	+ 6.1	480
Peruna	100	+ 5.5	105
Vihannekset	4	+ 7.4	5
Koko peltoala	5 000	+ 6.2	5 310

3.342 Kotieläinmäärien muutokset

Ounasjokialueen maataloilla on runsaasti halukkuutta lisätä lypsylehmien määrää. Lehmälukuaan lisääviä tiloja kaikista vastanneista maidontuottajataloista oli yli 40 %. Lehmäluku tulee vähenemään vain 7 %:lla tiloista. Mikäli suunnitellut lypsylehmien määrien lisäykset tulevat toteutumaan, tulee lehmäluku Ounasjokialueella kasvamaan jopa 30 % (taulukko 20). Tällöin tilakohtainen lehmäluku kasvaisi nykyisestä 7.2 lehmästä 9.5 lehmään.

Taulukko 20. Lypsylehmien määrän kasvu ja keskilehmäluvun muutokset

Osa-alue	Lehmäluvun kasvu-%	Kehityssuunta		Keskilehmäluvun muutos	
		Vähentää % tiloista	Lisää % tiloista	Nykyinen	Uusi
Ylä-Kittilä	24.9	13.5	37.8	6.9	8.6
Kittilän kk	28.3	16.7	33.3	8.8	11.3
Ala-Kittilä	39.3	-	62.5	7.6	10.6
Järvikylät	22.9	5.2	44.8	6.3	7.8
Meltauksen osa-alue	18.1	10.1	44.0	7.9	9.3
Sinetän osa-alue	34.8	4.7	48.8	7.4	10.3
Ounasjokialue	30.5	6.8	41.9	7.2	9.5

Lihanautojen lukumäärä tulee Ounasjokialueella kasvamaan neljänneksellä (taulukko 21). Suhteellisesti lisäys on voimakkainta Kittilän kirkonkylässä, Ala-Kittilässä sekä

Sodankylän järvikylissä. Jokialueen eteläosan osa-alueilla karjat ovat nykyisin jo niin suuria, ettei karjakoon kasvattamisen tarvetta ole siinä määrin kuin muilla alueilla.

Taulukko 21. Lihanautojen määrän kasvu ja muutokset karjojen keskikoossa

Osa-alue	Nautaluvun kasvu-%	Vähentää % tiloista	Lisää	Keskikarjakoon muutos	
				Nykyinen	Uusi
Ylä-Kittilä	10.0	9.5	14.3	8.2	9.0
Kittilän kk	112.2	-	50.0	8.1	17.3
Ala-Kittilä	47.8	-	33.3	8.8	13.1
Järvikylät	43.9	7.1	25.0	4.7	6.7
Meltauksen osa-alue	23.0	4.0	20.0	10.6	12.6
Sinetän osa-alue	14.2	2.9	23.5	11.4	12.5
Ounasjokialue	25.6	5.1	23.5	9.1	11.4

Päinvastoin kuin maitotilojen kohdalla tapahtuu lihakarjakoon kasvu nimenomaan pienillä tiloilla, niillä tiloilla, joiden nykyinen karjan koko on alle keskiarvon. Myös karjanpidon lopettamista tapahtuu kaikkein eniten tiloilla, joilla on vähän karjaa.

Lampaiden lukumäärä tulee Ounasjokialueella kaksinkertaisuumaan lähitulevaisuudessa. Uusia lampoloita perustetaan jonkin verran, mutta lampaiden lisäys tulee tapahtumaan etupäässä jo olemassa olevien keskikokoisten kattraiden puitteissa. Voimakkaimmin lammastalous tulee kehittymään Ylä-Kittilässä ja Rovaniemen Meltauksessa.

3.343 Tilanpidon jatkuvuus

Tilanpidon jatkuvuus kysymystä on käsitelty jo aiemmin luvussa 2.2 Jatkuvuuden epävarmuus, s. 58. Niistä tiloista, joilla viljelijä on jo täyttänyt 50 vuotta, on jatkaja tiedossa vain puolella ts. noin 80 tilaa on vailla jatkajaa. Näyttää todennäköiseltä, että tilanpito lakkaa näillä tiloilla viljelijän tultua eläkeikänsä ja että tilat jäävät asumattomiksi nykyisen viljelijän kuoltua.

Kyselyaineiston mukaan lähes neljännes alueen aktiivituloista lopettaa maataloustuotannon viiden vuoden sisällä. Tämä merkitsee sitä, että vuonna 1990 aktiivituloja on enää noin 550 kappaletta (nyt n. 720).

Jatkajan puuttuminen oli ongelmana kaikkein eniten niillä tiloilla, joilla ei enää ollut minkäänlaista maataloustuotantoa ja joilla asui pelkästään eläkettä nauttiva vanha viljelijäpariskunta. Tuotantosuunnista eniten perinteinen maidontuotanto kärsi jatkajapulaa. Näin tilanpidon jatkuvuus näyttää epävarmimmalta Ylä-Kittilässä, missä viljelijäväestön keski-ikä on selvästi korkeampi kuin muilla

alueilla sekä järvikylissä, missä maidontuotanto on pääasiallisena ja ainoana tuotantosuuntana useimmilla tiloilla. Rovaniemen maalaiskunnan osa-alueilla sekä Kittilän kirkonkylässä maatalous näyttäisi voimistuvan nuorten viljelijöiden suunnitellessa uusia tuotantomuotoja. Näillä alueilla on tiloilla yleensä muitakin toimeentulolähteitä kuin maatalous.

3.344 Halukkuus maatalousalan koulutukseen

Viljelijöiltä tiedusteltiin halukkuutta saada opetusta tai lisätietoja eräiltä maatalouden aloilta. Lisätietojen tarve oli yllättävän suuri. Aiheista halutuimmat olivat nykyistä tuotantotoimintaa tukevat opetusalat: lypsykarjatalous, lihakarjankasvatus sekä nurmiviljely (taulukko 22).

Taulukko 22. Lisätietoja haluavat viljelijät osa-alueittain

	Ylä-Kit-tilä	Kit-ti-länkk	Ala-Kit-tilä	Jär-vi-ky-lät	Mel-tauk-sen osa-alue	Sine-tän osa-alue	Yht.
Lypsykarjatalous	13	3	14	32	26	17	99
Lihakarjankasvatus	14	5	13	20	19	14	86
Nurmiviljely	12	4	13	16	16	14	75
Sukupolvenvaihdos	12	5	13	18	15	10	73
Rakentaminen	11	4	12	14	17	9	67
Taloussuunnittelu	7	4	12	10	18	12	63
Kone- ja työtalous	7	5	10	15	15	10	62
Perunanviljely	9	3	13	16	16	14	58
Lammastalous	8	4	17	6	13	9	57
Marjan- ja vihannesten viljely	9	3	10	4	9	9	44
Maatilamatkailu	11	3	3	8	9	7	41
Kasvihuoneviljely	7	3	7	4	6	11	38

Sukupolvenvaihdos, taloussuunnittelu sekä perunanviljely olivat aiheita, joista lisätietoja haluttiin mieluummin muutoin kuin kurssimuodossa (esim. esitelmätilaisuuksissa, oppaista, esitteistä tai henkilökohtaisesti maatalous-sihteeriltä).

3.345 Metsätiedon tarve

Joka toinen vastaavista halusi lisätietoa joltakin metsänhoitoon tai -käyttöön liittyvältä alalta. Kaikkein eniten vastaajia kiinnostivat taimikonhoito sekä metsäverotus. Seuraavaksi eniten toivottiin tietoa puutavaran mittaamisesta sekä metsänparannuslaeista. Taulukossa 23 on esitetty metsäalan lisätietoja haluavien määrä osa-alueittain.

Taulukko 23. Metsäalan lisätietoja haluavat viljelijät aiheen ja osa-alueen mukaan

Aihepiiri	Ylä-Kit-tilä	Kit-tilän kk	Ala-Kit-tilä	Jär-viky-lät	Mel-tauk-sen osa-alue	Sine-tän osa-alue	Yht.
Taimikonhoito	14	3	16	27	11	14	85
Metsäverotus	12	3	21	21	10	11	78
Metsänparannuslait	9	5	13	17	10	12	66
Puutavaran mittaus	7	2	10	18	13	15	65
Metsätalouden suunnittelu	6	4	5	18	13	7	53
Metsänviljely	12	4	7	8	8	8	48
Metsänlannoitus	6	1	7	19	9	3	45
Hakkuutavat	7	2	10	10	5	10	44
Puukauppa	5	2	7	10	11	8	43
Puun energiakäyttö	4	3	10	9	9	5	40
Metsänojitus	6	3	12	10	5	3	39
Metsäyhteistyö	2	1	6	10	8	3	30
Metsätalouden järjestöt	0	1	2	2	4	2	11

3.346 Tilakohtaiset suunnitelmat

Viljelijöiltä tiedusteltiin myös kiinnostusta tilakohtaisiin suunnitelmiin. Maatalouskeskus laatii näitä suunnitelmia ja ne ovat viljelijälle maksullisia. Tutkimusalueen kunnat osallistuvat kuitenkin kaikki kaavakkeessa mainittujen suunnitelmien kustannuksiin (ks. taulukko 4). Taulukossa 24 on esitetty suunnitelman haluavien määrä sekä niiden tilojen määrä, joille suunnitelma on jo tehty.

Luetteloon lisättiin "maatalouden kokonaissuunnitelma", joka ei ole mikään olemassa oleva suunnitelmamuoto. Tätä suunnitelmaa vastaajat toivoivat kuitenkin kaikkein eniten. Ilmeisesti viljelijöiden on vaikea määritellä oman tilansa suunnittelutarvetta ja tiloilla kaivattaisiin kokonaisvaltaisempaa suunnittelua, ainakin kartoitusta siitä, mitkä suunnitelmat kullekin tilalle olisivat tarpeellisia. Mikäli kaikki toivotut suunnitelmat Ounasjokialueella tehtäisiin, tulisi niitä tehtäväksi yhteensä 250 kpl.

Taulukko 24. Tilakohtaisia suunnitelmia haluavien lukumäärä

	haluaa	on tehty
Maatalouden kokonaissuunnitelma	51	-
Metsätaloussuunnitelma	49	98
Lannoitusuunnitelma	40	71
Viljavuustutkimus	38	130
Taloussuunnitelma	24	25
Perusruokintasuunnitelma	17	75
Viljelyskartta	16	92
Karjanjalostussuunnitelma	15	49
	250	540

3.35 Maatilat talouden kuvaus osa- alueittain

Tässä luvussa esitetyt Ounasjokialueen osa-alueittaiset kuvaukset perustuvat talvella 1984-85 tehtyyn kyselyyn. Tämän vuoksi Enontekiön osa-alue on tässä jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

3.351 Ylä-Kittilä

Ylä-Kittilän maatalous on pääasiassa perinteistä maidontuotantoa ja siihen liittyvää lihantuotantoa. Sivuansioita yläkittiläläisillä maataloilla on suhteellisen vähän. Karjat ovat pieniä ja viljelijäväestö keskimääräistä vanhempaa.

Ylä-Kittilän maatalouden erikoispiirre on lammastalous. Alueelta löytyy kymmenkunta suurta lampolaa. Lammastilojen ongelmana on lampaanlihan hinnan jälkeenjääneisyys ja pieni kulutus sekä lampaanvillan vähäinen kysyntä. Lammasta ei olekaan markkinoitu samalla tavoin kuin esimerkiksi poroa.

Viljelijöiden korkeasta iästä johtuen jatkajakysymys on Ylä-Kittilässä ajankohtainen monella tilalla. Jatkajaa vailla olevia tiloja on suhteellisesti enemmän kuin millään muulla alueella. Kyselyyn vastanneista 73:stä viljelijästä 25 ilmoitti lopettavansa tilanpidon 10 vuoden sisällä. Vain yksi viljelijä vastasi jatkavansa varmasti vielä 15 vuoden kuluttua.

Ylä-Kittilän viljelijäväestön korkea ikä näkyi myös vähäisenä mielenkiintona tilakohtaista suunnittelua ja koulutusta kohtaan.

Ylä-Kittilän maataloudessa ei tule tapahtumaan suuria muutoksia. Näyttää siltä, että tällä alueella suhteellisen moni maatila tulee lopettamaan maataloustuotantonsa viljelijän vanhuuden ja jatkajan puuttumisen vuoksi seuraavien viiden vuoden kuluessa. Jäljelle jää joukko alle 40-vuotiaita viljelijöitä, jotka jatkavat maidontuotantoa ja lisäävät jonkin verran lihakarjan kasvatusta. Tilojen monitoimisuus ei tule lisääntymään.

3.352 Kittilän kirkonkylä

Kittilän kirkonkylän alueella on vähän pelkästään maataloudesta toimeentulonsa saavia ruokakuntia. Maatalouden ammatissa toimivaa väestöä tällä osa-alueella onkin vain 3.6 % koko ATV:stä. Vuonna 1983 Kittilän kirkonkylän osa-alueella oli runsaat 100 maatilaa. Kyselyyn vastanneista tiloista vain puolella harjoitettiin maataloustuotantoa.

Kuva 13. Ylä-Kittilässä on kymmenkunta suurta lampolaa. Lammastalouden ongelmana on lihan hinnan jälkeenjääneisyys, pieni kulutus ja villan vähäinen kysyntä

Kittilän kirkonkylän maatalojen tuotantorakenne on huomattavasti monipuolisempi kuin muilla alueilla. Kun koko Ounasjokialueella noin 40 % tiloista on maidontuottajia, Kittilän kirkonkylässä maidontuottajien osuus on vain 20 %. Ansiotyössä käynti tilanpidon ohella on tällä alueella selvästi yleisempää kuin muilla osa-alueilla.

Lypsykarjat ovat kirkonkylässä suurempia kuin muilla alueilla, eivätkä viljelijät aio niitä enää kasvattaa. Kehityksen painopiste maataloudessa näyttää tällä alueella olevan lihantuotannon lisäämisessä. Lihautojen määrä tulee kirkonkylän alueella lähitulevaisuudessa kaksinkertaistumaan. Kirkonkylän maatalousyrittäjät toivoivatkin tietoa lihakarjan kasvattamisesta. Tietoa ei kuitenkaan haluttu jaettavaksi kurssimuodossa vaan mieluummin lyhyissä yhden tai kahden illan esitelmätilaisuuksissa.

Kirkonkylän maatalousyrittäjät olivat kiinnostuneita myös lammastaloudesta. Alueelle tulee lähitulevaisuudessa syntymään muutamia uusia lampoloita. Lammastalous olikin yksi toivotuimmista opetuksen aiheista.

Samalla kun kirkonkylän viljelijät suunnittelevat lihakarjan lisäämistä, aikovat he myös kasvattaa pelto- ja laidunalaansa. Peltoala tulee kasvamaan noin 40 %:lla ja laidunala lähes kaksinkertaistumaan. Lisäys on niin suuri, että lehmää kohti laskettu peltopinta-ala tulee ehkä jonkin verran kasvamaan ja samalla rehuomavaraisuus lisääntymään.

Kittilän kirkonkylän maatalousyrittäjistä runsas neljännes on yli 60-vuotiaita ja peräti 60 % jo 50 vuotta täyttäneitä. Tilanpidon jatkuvuus onkin tälläkin alueella useimmiten pahimmaksi ongelmaksi mainittu. Joka toinen alle 5 vuotta jatkavista tiloista on kirkonkylässä vailla jatkajaa. Kirkonkylän maatalousyrittäjät toivoivatkin nopeasti tietoa sukupolvenvaihdoksesta suoraan maataloussihteeriltä. Samalla he esittivät, että yhteiskunta ryhtyisi toimenpiteisiin, joilla maatalousammatin arvostusta voitaisiin kohottaa.

3.353 Ala-Kittilä

Ala-Kittilän maataloilla harjoitettava maataloustoiminta on pääasiallisesti maidontuotantoa. Siihen liittyy kuitenkin useilla tiloilla sekä lihantuotantoa että huomattavassa määrin myös lammastaloutta. Monella tilalla harjoitetaan myös jotakin pienimuotoista yritystoimintaa, koneurakointia, kalankasvatusta sekä turkistarhausta. Tavallista on myös työssäkäynti Kittilän kirkonkylässä.

Ala-Kittilän maatalousyrittäjät toivoivat maatilataloutensa tuotantorakenteen monipuolistamista. Tämä näkyy siinä, että alueen viljelijät toivoivat runsaasti opetusta mainituilta aloilta. Lammastalous oli aloista toivotuin.

Yli 10 toivomusta tuli myös lypsykarjataloudesta, liha-karjan kasvattamisesta, nurmiviljelystä, perunanviljelystä, taloussuunnittelusta, kone- ja työtaloudesta, rakentamisesta sekä marjan- ja vihannesten viljelystä. Myös metsäalalta lisätiedot kiinnostivat. Eniten toivottiin tietoja taimikonhoidosta, metsäverotuksesta, metsänojituksesta sekä puutavaran mittaamisesta ja puun energia-käytöstä.

Ala-Kittilän maatalouden pahimmiksi ongelmiksi mainittiin useimmiten toimeentulo-ongelmat. Ala-Kittilässä on hyvin runsaasti peltopinta-alaltaan pieniä tiloja, minkä vuoksi niiden rehuomavaraisuus on pieni. Lisäksi tuotantorakennukset olivat useilla tiloilla vanhat ja huonokuntoiset. Kun navettojen laajentamista ei oltu ehditty tehdä ennen maidon kaksihintajärjestelmän tuloa, ovat maitokiintiöt jääneet niin pieniksi, ettei niillä pystytä suunnittelemaankaan suurempia investointeja. Ala-Kittilän maatalousyrittäjät mainitsivatkin muita useammin tuotantorajoitusten hankaloittavan tilan kehittämistä.

Samoin kuin Kittilän muillakin osa-alueilla on Ala-Kittilässäkin ongelmana viljelijäväestön korkea ikä. Kyselyyn vastanneista viljelijöistä runsas kolmannes oli jo 60 vuotta täyttäneitä ja peräti 70 % yli 50-vuotiaita. Ala-Kittilän osa-alueella olikin viljelijöiden keski-ikä Ounasjokialueen korkein. Kuitenkaan jatkajatilanne ei näytä aivan niin heikolta, kuin muilla Kittilän osa-alueilla. Niistä 20 tilasta, joilla nykyinen viljelijä aikoi jatkaa alle 5 vuotta, oli jo 15:llä jatkaja tiedossa.

3.354 Sodankylän järvikylät

Järvikylien maataloudella näyttää kyselyn perusteella olevan kaikkein eniten rakenteellisia ongelmia: tilat ovat peltopinta-alaltaan pieniä (4.5 ha/tila), tilakohtaiset eläinmäärät ovat kaikkein pienimmät ja tilojen sijainti on erittäin syrjäinen. Järvikylien maatalous nojaa kaikkein eniten perinteiseen maidontuotantoon, joskin työssäkäyntiä Sodankylän kirkonkylässä esiintyy jonkin verran. Useilla tiloilla harjoitetaan myös pienimuotoista yritystoimintaa.

Noin 45 % järvikylien maitotiloista aikoo lisätä lypsylehmien määrää. Lisäys on kuitenkin lukumääräisesti niin pientä, ettei keskilehmäluku tule yltämään edes Ounasjokialueen nykyiseen keskiarvoon (7.2 lehmää/tila). Neljännes tiloista aikoo lisätä lihanautojen lukumäärää, mutta keskimääräinen karjakoko ei lisäyksen jälkeen tule sekään ylittämään nykyistä karjan keskikokoa. Pahimpana esteenä maatilansa kehittämislle viljelijät pitävät tilan suurta velkataakkaa. Järvikylien maatalousyrittäjät ovatkin painottaneet nykyisen lainoitusjärjestelmän kehittämistä sekä lannoitteiden ja rehujen hinnan alentamista.

Järvikylissä on kuitenkin halua kehittää maatilojen toimintaa. Tilakohtaisia suunnitelmia toivottiin erittäin aktiivisesti, vaikka tälle osa-alueelle näitä suunnitelmia

on suhteellisesti eniten jo tehtykin. Toivotuin oli maatalouden kokonaissuunnitelma. Viljelijät halusivat, että heitä henkilökohtaisesti neuvotaan, mihin suuntaan tilaa tulisi kehittää. Kurssimuotoista koulutusta toivottiin eniten lypsykarjataloudesta, lihakarjan kasvatuksesta, nurmiviljelystä sekä kone- ja työtaloudesta. Järvikylistä tuli myös kaikkein eniten toivomuksia muusta kuin maatalousalan koulutuksesta: toivottuja aiheita olivat yrityksen perustaminen, maatilamatkailu, kankaan kudonta, puukäsityöt sekä turkistarhaus.

3.355 Meltauksen osa-alue

Meltauksen osa-alueella näyttää ainakin kyselyn perusteella maatalous olevan voimakasta, erikois- ja lasinalaisviljelyä harjoitetaan, viljelijät ovat keskimääräistä nuorempia, peltopinta-alat ovat suhteellisen suuria ja karjat ovat keskimääräistä suurempia. Kuitenkin Meltauksenkin osa-alueella on selvästi alueellisia eroja: esim. Niesin kylässä viljelijöiden keski-ikä on yli 8 vuotta korkeampi kuin Meltauksen kylässä.

Viljelijöiden mainitsemisissa ongelmissa painoittuivat edelleenkin maininnat liian pienestä viljelyalasta, toimeentulo-ongelmista sekä tuotantorakennusten huonosta kunnosta. Huomiota oli kuitenkin kiinnitetty jo muita alueita enemmän sosiaaliturvan ongelmiin sekä tuotannon rationalisoinnin ja tilakohtaisen neuvonnan tarpeeseen. Eniten Meltauksen osa-alueen maatalousyrittäjät painottivat viljelyalan lisäämisen ja tilakohtaisen koneistuksen tarvetta.

Meltauksen osa-alueella ei toivottu kovinkaan paljon tilojen toiminnan monipuolistamista, vaan pikemminkin haluttiin keskittyä nykyisen maataloustuotannon kehittämiseen.

Halu kehittää maataloustuotantoa näkyy halukkuutena osallistua maatalousalan koulutukseen. Lähes kaikki mainituista aloista saivat Meltauksen osa-alueelta yli 10 toivomusta. Päinvastoin kuin järvikylissä ei koulutuksen järjestäminen kurssimuodossa näytä Meltauksessa onnistuvan, vaan neuvonta halutaan tilakohtaisena.

Meltauksen osa-alueella on kyselyyn vastanneilla tiloilla joka toisella viljelemätöntä peltoa. Kun lisäpellon tarve on aktiivituloilla tällä hetkellä suuri, voitaisiin alueella vielä lähemmin kartoittaa pellonvuokraushalukkuus ja vuokraamisen mahdollisuus tiloilla. Pellonvuokrausta on Meltauksen osa-alueella harjoitettu selvästi enemmän kuin muilla osa-alueilla, joten pohjaa tämän muotoiselle yhteistyölle alueella on.

Meltauksen osa-alueen maatilojen erikoispiirteenä on lammasalous. Tällä alueella on kaikkein eniten lampoloita. Tosin katraat ovat suhteellisen pieniä, 16 lammasta/tila. Lammasluku tulee kuitenkin näillä tiloilla kasvamaan niin paljon, että katraan keskikoko ylittää 20 lammasta/tila.

3.356 Sinetän osa-alue

Vaikka Sinetän osa-alueellakin prosenttuaalisesti suuri osa väestöstä saa toimeentulonsa maataloudesta, on siellä absoluuttisesti paljon muunkinlaista toimintaa. Alue sijaitsee Rovaniemen kaupungin kupeessa, mistä johtuen elinkeinorakenne Sinetän osa-alueella on suhteellisen monipuolinen. Tämä antaa alueen maataloudellekin erilaisia mahdollisuuksia. Maidon- ja lihantuotannon lisäksi alueella harjoitetaan perunan- ja vihannesten viljelyä sekä marjanviljelyä. Lammastalous ei ole enää niin voimakkaasti mukana kuin pohjoisemmilla alueilla.

Tilat Sinetän osa-alueella ovat pinta-alaltaan samaa suuruusluokkaa kuin Meltauksenkin osa-alueella. Karjojen keskikoko on hiukan suurempi kuin koko Ounasjokialueella keskimäärin. Maatalouden ohessa harjoitetaan runsaasti erilaista pienimuotoista yritystoimintaa, esim. majoitustoimintaa, korjaamotoimintaa sekä käsitöiden valmistusta.

Elinkeinorakenne Sinetän osa-alueella näyttääkin muuttuvan siihen suuntaan, että yhä useammat nuoretkin viljelijät luopuvat maatalouden harjoittamisesta ja ryhtyvät harjoittamaan päätoimisesti tähän asti sivutoimena ollutta yritystoimintaa.

Sinetän osa-alueella on kaikkein eniten toimintaansa supistavia maatiloja. Alueen maatalousyrittäjät ovat saaneet kimmokkeita yritystoimintaan viime vuoden puolella järjestetystä Ounasjokivarren yrittäjäkurssista, josta mainintoja vastauksissa oli. Lisäksi maatalousyrittäjät kertoivat kunnan positiivisen suhtautumisen yritystoimintaan kannustavan myös maatalousyrittäjiä harkitsemaan oman yrityksen perustamista.

Vaikka Sinetässä onkin toimintaansa supistavia maatiloja, löytyy myös niitä tiloja, jotka aikovat laajentaa maataloustuotantoa. Puolet vastanneista maidontuottajista aikoo lisätä lypsylehmiä määrää niin, että karjan keskikoko tulee kasvamaan selvästi. Laidun- ja peltoalaa ei kuitenkaan suunnitella lisättäväksi samassa määrin, jolloin rehuomavaraisuus tulee pienenevän.

Sinetän osa-alueella ei maatalouden koulutusta haluttu siinä määrin kuin esim. järvikylissä tai Meltauksen osa-alueella. Sinettäläisiä maatalousyrittäjiä kiinnosti eniten lypsykarjatalous, lihakarjan kasvattaminen, nurmiviljely sekä taloussuunnittelu. Lisäksi toivottiin lisätietoja puutavaran mittaamisesta, metsänparannuslaeista sekä taimikonhoidosta.

Pahimmaksi ongelmakseen Sinetän osa-alueen maatalousyrittäjät mainitsivat useimmiten toimeentulo-ongelman. Tällä alueella keskimääräistä useampi viljelijä katsoi olevansa rasittavasti velkaantunut. Tämä johtunee siitä, että Sinetän osa-alueella on navetoita uusittu huomattavasti

enemmän kuin muilla alueilla. Sinetän osa-alueella korostui myös peltojen huono kunto. Näyttää siltä, että maatalouden kehittämisen painopiste onkin ollut tuotantokennusten tason kohottamisessa ja nyt huomiota pitäisi kiinnittää peltojen perusparannukseen.

Sinetän osa-alueen maatalousyrittäjät ovat keski-iältään koko Ounasjokialueen nuorimpia. Jatkajakysymys ei ole täällä siinä määrin ongelma kuin muilla osa-alueilla. 13 % kyselyyn vastanneista maatalousyrittäjistä kertoi lopettavansa tilanpidon viiden seuraavan vuoden kuluessa. Kahdella kolmasosalla oli jatkaja tiedossa.

Luonnonolosuhteidensa puolesta Sinetän osa-alue on kaikkein edullisinta maatalouden harjoittamiselle koko Ounasjokialueella. Tällä alueella kuitenkin alkaa esiintyä maatalouden rinnalle kilpailevia maankäyttömuotoja, kuten esim. ranta-alueilla loma-asutus ja kyläalueilla asuminen.

3.4 MUU YRITYSTOIMINTA

3.41 Y r i t y s t o i m i n n a n r a k e n n e

3.411 Toimialarakenne

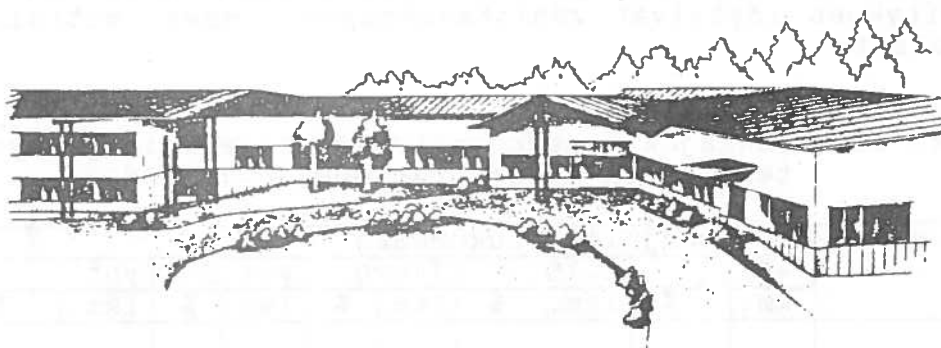
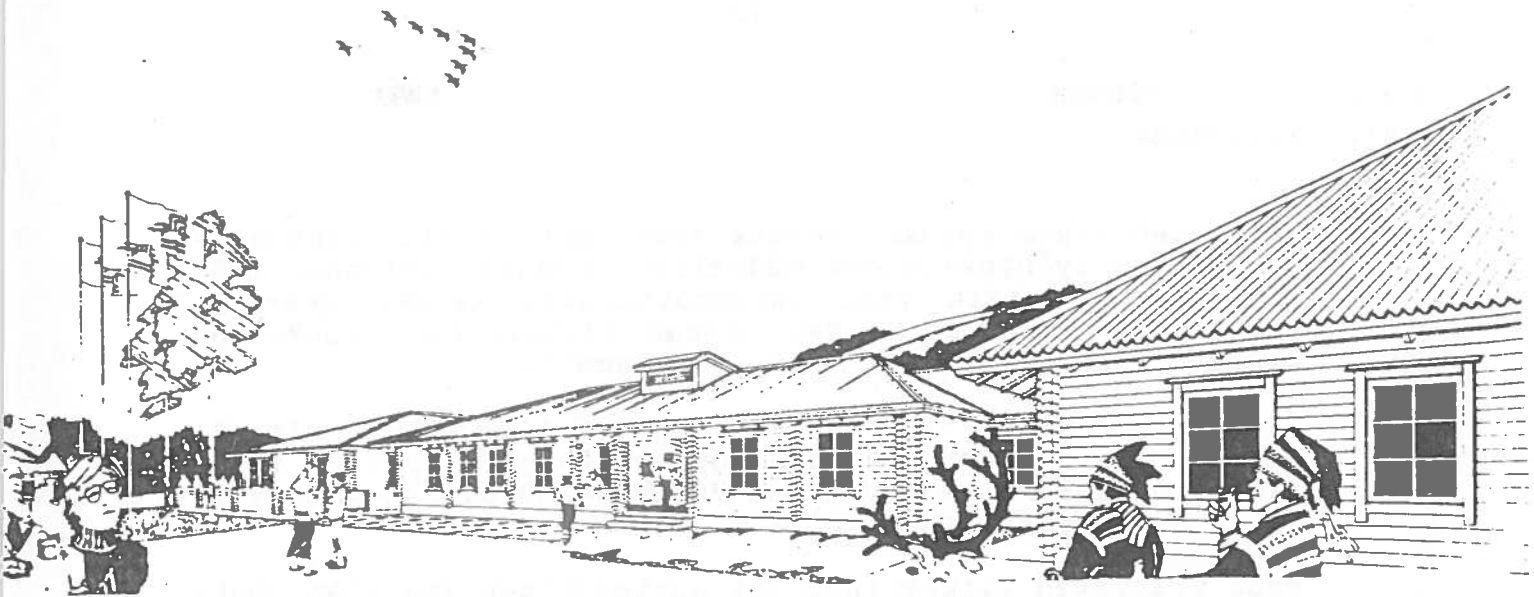
Ounasjokialueen yrityksistä yli puolet (60.0 %) lukeutuu palveluun. Niistä kolmannes on vähittäiskaupan yrityksiä ja kolmannes ammattiautoilijoita. Seuraavaksi suurimman ja työllistäväydydeltään ehkä merkittävimmän palveluyritysten ryhmän muodostavat matkailualan yritykset. Alueella onkin kaksi merkittävää matkailukeskusta: Ylä-Kittilän Sirkka (10 yritystä) sekä Enontekiön Hetta (8 yritystä) (taulukko 25).

Yrityksistä vain vajaa viidennes harjoittaa jalostustoimintaa (yhteensä 70 yritystä); lähes puolet niistä puutavaran valmistusta (sahat ja puusepäntuotanto) ja saman verran koti- ja käsiteollisuustuotteiden valmistusta. Näiden lisäksi alueella toimii 11 muuta valmistajaa: 7 konepajaa, kaksi leipomoa, yksi korujen valmistaja ja yksi keramiikkaesineiden valmistaja. Puutavaran valmistajia lukuunottamatta alueella ei ole yhtään yritystä, joka jalostaisi maatalouden tai muun alkutuotannon tuotteita edelleen.

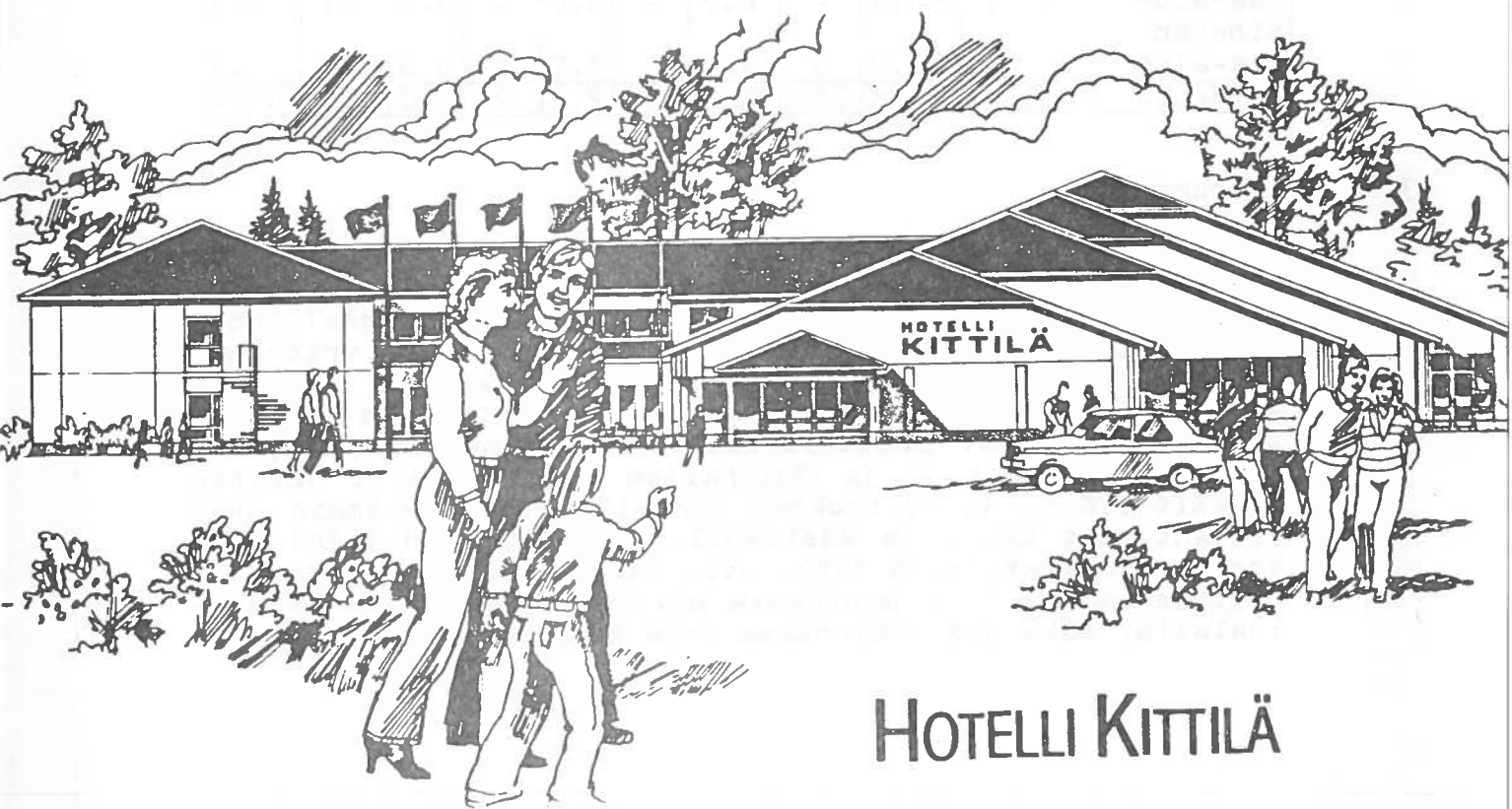
Talonrakennustoimintaan luettiin varsinaisten talonrakennustöiden lisäksi mm. putki- ja sähköasennustyöt sekä maalaus- ja rakennuspeltityöt. Näiden alojen yritykset sijoittuvat luonnollisesti suurimpiin taajamiin, Hettaan ja Kittilän kirkkonkylään. Sen sijaan maa- ja vesirakennustoimintaan lukeutuvia koneurakoitsijoita toimii kaikilla osa-alueilla. Yhteensä rakennusalan yrityksiä oli 53, mikä on 14.2 % kaikista yrityksistä.

Taulukko 25. Ounasjokialueen yritykset toimialan ja sijainnin mukaan v. 1985

	Enon- tekiön osa-alue	Ylä- Kittilä	Kitti- län kk	Ala- Kittilä	Järvi- kylät	Meltauk- sen osa-alue	Sinetän osa-alue	Yhteensä	
								kpl	%
Puutarha- ja kasvihuone- viljely	1	-	1	-	-	-	2	4	
Turkistarhaus	-	-	-	10	2	-	4	16	
Kalanviljely	2	2	-	-	-	1	1	6	
Alkutuotanto yhteensä	3	2	1	10	2	1	7	26	7.0
Elintarvik- keiden valmistus	1	-	1	-	-	-	-	2	
Kotiteolli- suustuotteiden valmistus	19	1	1	-	6	1	-	28	
Puutavaran valmistus	5	10	5	2	2	2	5	31	
Savi-, lasi-, ja kivituottei- den valmistus	1	-	-	-	-	-	1	2	
Metalli- ja konepajatuot- teiden valmis- tus	-	-	3	-	1	-	3	7	
Teollisuus yht.	26	11	10	2	9	3	9	70	18.8
Maa- ja vesi- rakennus- toiminta	3	7	7	5	1	3	3	29	
Talonrakennus- toiminta	5	-	7	2	1	-	9	24	
Rakennus- toiminta yht.	8	7	14	7	2	3	12	53	14.2
Vähittäis- kauppa	11	11	28	7	4	4	6	71	
Ravitsemus- ja majoitus- toiminta	16	16	4	-	-	5	3	37	
Auto- ja kone- korjaamot	4	-	3	-	-	-	-	7	
Muu kotitalouk- sia palveleva toiminta	3	1	12	4	-	1	5	26	
Kuljetus	15	12	10	12	9	7	11	76	
Palvelut yht.	49	40	57	23	13	17	25	224	60.0
Kaikki yht.	85	60	82	42	26	24	53	373	100.0
%	23	16	22	11	7	6	15	100	

Hotel
Hetta
Finland Finnland

HOTELLI KITTILÄ

3.412 Yrityskoko

Yritysten kokoa voidaan mitata sekä vuotuisella liikevaihdolla että työntekijöiden määrällä. Työntekijöidensä määrän ilmoittivatkin yhtä lukuunottamatta kaikki kyselyyn vastanneet yrittäjät. Sen sijaan liikevaihtoa koskevaan kysymykseen joka kolmas jätti vastaamatta.

Alueen yritykset ovat työntekijämääriltään hyvin pieniä; lähes puolet vain yhden henkilön, yrittäjän itsensä, työllistäviä. Ainoastaan kuudessa yrityksessä oli enemmän kuin kymmenen työntekijää (taulukko 26).

Myös yritysten liikevaihto jäi suhteellisen vaatimattomaksi. Vastanneista (107 yritystä) 73 %:lla vuotuinen liikevaihto jäi alle 500 000 markan. Liikevaihdoltaan suurimmat yritykset löytyivät vähittäiskaupan lisäksi matkailu- ja puualalta.

Taulukko 26. Ounasjokialueen yritykset sijainnin ja työntekijöiden lukumäärän mukaan v. 1985.

Osa-alue	Työntekijöiden lukumäärä									
	1-5		6-10		11-20		yli 20		yht.	
	lkm.	%	lkm.	%	lkm.	%	lkm.	%	lkm.	%
Enontekiön osa-alue	38	86.4	5	11.4	-	0.0	1	2.2	44	25.1
Ylä-Kittilä	24	88.9	3	11.1	-	0.0	-	0.0	27	15.4
Kittilän kk	19	61.3	9	29.0	2	6.5	1	3.2	31	17.8
Ala-Kittilä	17	94.4	1	5.6	-	0.0	-	0.0	18	10.3
Järvikylät	14	82.4	2	11.8	1	5.8	-	0.0	17	9.7
Meltauksen osa-alue	11	100.0	-	0.0	-	0.0	-	0.0	11	6.3
Sinetän osa-alue	23	85.2	3	11.1	1	3.7	-	0.0	27	15.4
Yhteensä	146	83.3	23	13.2	4	2.3	2	1.2	175	100.0

3.413 Ikärakenne

Valtakunnallisen aluepolitiikan tehostuminen, kuntien elinkeinopolitiikan aktivoituminen ja työvoimahallinnon uudet keinot ovat synnyttäneet runsaasti uusia yrityksiä Ounasjokialueelle 1970-luvun puolivälin jälkeen. Kyselyyn vastanneista yrityksistä lähes puolet oli iältään korkeintaan 5-vuotiaita. Suhteellisesti eniten nuoria yrityksiä on Sinetän alueella ja Sodankylän järvikylissä, vähiten Ala-Kittilässä ja Meltauksen alueella. Voimakkaimmin ovat lisääntyneet koti- ja käsiteollisuustuotteiden valmistus, korjaamotoiminta sekä 1980-luvun taitteessa turkistarhaus. Vähiten määrällisiä muutoksia näyttää tapahtuneen matkailualalla, rakennustoiminnassa sekä konepajatuotannossa.

3.42 Yritystoiminnan ongelmat

3.421 Rahoitus

Puolet kyselyyn vastanneista 176 yrittäjästä ilmoitti yrityksellään olevan taloudellisia ongelmia. Kahta lukuunottamatta kaikilla ongelmana oli rasittava rahoitusrakenne. Tämä merkitsee sitä, että yrityksellä on runsaasti vierasta pääomaa, suuri osa sen tuloista menee lainojen korkoihin ja kuoletuksiin eikä yritykselle jää riittävästi käyttöpääomaa. Samalla yrittäjän palkka jää toivottua pienemmäksi ja investointivaraukset jäävät tekemättä.

Selvästi muita ikäryhmiä useammin oli vuosina 1979-1982 perustetuilla yrityksillä taloudellisia ongelmia. Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että alkuvaiheen avustukset ovat näiltä yrityksiltä pienentyneet tai kokonaan loppuneet, mutta yritysten rahoitusrakenne ei vielä ole terveellä pohjalla.

Rahoitusongelmista kärsivät yritykset olivat muita useammin Kehitysaluerahasto Oy:n (KERA) asiakasyrityksiä. Yritysten ongelmat eivät kuitenkaan johdu KERA:n mukanaolosta, vaan tilanne osoittaa pikemminkin sen, että KERA on lähtenyt rahoittamaan juuri niitä yrityksiä, jotka eivät ole saaneet kokonaisrahoitustaan järjestymään muualta.

Suhteellisesti eniten rahoitusrakenteen ongelmista kärsiviä yrityksiä oli Sodankylän järvikylissä ja Enontekiön osa-alueella. Toimialoittain taloudellisia ongelmia oli eniten turkistarhoilla, kalanviljelylaitoksilla sekä auto- ja konekorjaamoilla.

3.422 Markkinointi

Lähes joka kolmas (30.3 %) yrittäjä mainitsi markkinoinnin kolmen pahimman ongelman joukkoon. Kotiteollisuustuotteita valmistavista yrityksistä peräti 67 % ja matkailuyrityksistäkin 57.9 % kuului tähän ryhmään. Näillä aloilla markkinointi on mainittu jopa useammin kuin rahoitusongelmat.

Matkailu sekä kotiteollisuustuotteiden valmistus ovat kuitenkin ne toimialat, joita on selvästi eniten markkinoitu. Potentiaalisen asiakaskunnan laajuuden vuoksi nämä alat vaativatkin muita enemmän markkinointiponnisteluja. Nykytilanteessa tulisikin selvittää, onko kysymyksessä markkinoinnin riittämättömyys vai muut markkinointiin liittyvät tekijät kuten esim. mainonnan laatu, kohderyhmän tai menetelmän valinta.

Kaikkiaan Ounasjokialueen yrityksiä oli markkinoitu erittäin vähän: peräti 98 yritystä (56 %) ilmoitti, ettei yritystä ole erityisemmin markkinoitu. Henkilökohtaisten kontaktien ohella lehti-ilmoittelu oli käytetyin markkinointimenetelmä (taulukko 27).

Eri markkinointimenetelmiä arvioitiin asteikolla 1-3 siten, että 3 = ao. markkinointimenetelmälle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet erittäin hyvin, 1 = tavoitteet ovat toteutuneet huonosti. Taulukosta 27 käy ilmi eri markkinointimenetelmien saamat keskimääräiset arvot.

Taulukko 27. Yrittäjien arvio eri markkinointimenetelmien "hyvyydestä" sekä menetelmien yleisyys

	Keski- määräinen arvio	Käyttäjien määrä
Yritysvideo	3.0	1
Henkilökohtaiset kontaktit	2.5	103
Myyntimiestoiminta	2.5	4
Toimialakohtaiset organisaatiot ¹⁾	2.4	7
Esitteet ja kuvastot	2.1	29
Lehti-ilmoitukset	2.0	67
Messut	2.0	14
Suoramyyntikirjeet	1.8	25

- 1 = asetetut tavoitteet toteutuneet huonosti
 2 = " " " kohtalaisesti
 3 = " " " erittäin hyvin

¹⁾esim. Turkistuottajat Oy ja Lapin Matkailu Oy.

Eri menetelmien vertailu näin suoraviivaisesti ei välttämättä anna oikeaa kuvaa niiden tehokkuudesta. Sopiva menetelmä tai menetelmien yhdistelmä riippuu yrityksen toimialasta, sen imagosta, markkinoiden laajuudesta sekä markkinoinnin vaatimista investoinneista. Alueen yritysten markkinoinnin vähäisyys johtuukin osaltaan siitä, että yrittäjät pitivät markkinointikustannuksia erittäin suurina. Lisäksi joka kolmannelta yrittäjältä puuttui aikaa tai asiantuntemusta paneutua yrityksensä markkinointiin.

Kiinnostus ala- tai aluekohtaiseen markkinointiorganisaatioon tai -kampanjaan oli markkinoinnin ongelman yleisyydestä huolimatta pientä. Koko Ounasjokialueen käsittävään matkailun markkinoinnin yhteistyöhön löytyisi kuitenkin kymmenkunta yrittäjää. Lisäksi enontekiöläisyritysten keskuudessa tuntuisi olevan sen verran yhteistyöhalukkuutta, että markkinoinnin yhteistoiminnalle olisi pohjaa.

Yhteistyöelintä/-kampanjaa huomattavasti useammin yrittäjät toivoivat suoraa taloudellista tukea yrityksensä markkinointiin. Yrittäjät olivat myös melko halukkaita saamaan opetusta markkinoinnin ja mainonnan alalta (ks. taulukko 28).

3.423 Toimitilat

Toimitilat mainitsi ongelmakseen 32 (18.3 %) yrittäjää. Ongelma koski erityisesti turkistarhausta ja vähittäiskauppaa sekä jossakin määrin myös korjaamotoimintaa. Keskimääräistä useammin toimitilat oli mainittu Kittilän osaluodeilla; kirkonkylän yrittäjistä joka kolmas. Kirkonkylän yrittäjistä kuitenkin keskimääräistä useampi katsoi hyötyneensä kunnan järjestämistä toimitiloista. Muilla aluodeilla toimitilojen puutteellisuudesta kärsivien yritysten osuus vaihteli järvikylien kuudesta Enontekiön kuuteentoista prosenttiin.

3.424 Laskenta- ja tilitoimi

Laskenta- ja tilitoimi oli ongelma 10-20 %:lle kunkin toimialan yrittäjistä (keskimäärin 14.7 %). Yrittäjät olivatkin havainneet laskenta- ja tilitoimen, yleensä taloussuunnittelun, tärkeyden yritystoiminnan hyvän hoitamisen välttämättömänä edellytyksenä, sillä 47 yrittäjää toivoi tämän alan koulutusta.

3.425 Tuotekehitys

Tuotekehityksen mainitsi ongelmakseen vain 22 (12.6 %) yrittäjää. Ongelma on luonnollisesti tyypillinen tuotteita valmistaville yrityksille. Taulukosta 28 näkyy ongelman yleisyys eri toimialoilla.

Taulukko 28. Tuotekehityksen keskimääräistä useammin ongelmakseen maininneet yritykset toimialan mukaan

Toimiala	Ongelmaksi maininneiden osuus %
Konepajatuotanto	50.0 ¹⁾
Kotiteollisuustuotanto	43.3
Puutavaranvalmistus	30.3
Turkistarhaus	25.0
Korjaamot	14.3 keskim.12.6 %
Matkailu	10.6

1) konepajatuotannosta vastasi vain kaksi yritystä.

Turkistarhauksen kohdalla tuotekehityksen ongelmat tarkoitanevat turkiseläinten jalostuksen sekä turkisten jatkojalostuksen tarvetta. Korjaamoalalla puolestaan tuntui olevan halukkuutta tuotannollisen toiminnan aloittamiseen, jos vain tiedettäisiin, mitä kannattaa valmistaa. Tuotekehitysongelmalla matkailualan yrittäjät tar-

koittivat ohjelmapalveluiden vähyyttä sekä majoituspalveluiden tason puutteita. Näin nimettyinä "tuotekehityksen" ongelmat mainittiin matkailualallakin edellä esitettyä useammin.

3.426 Työvoiman saatavuus

Ounasjokialueen yrittäjistä 18 mainitsi ammattitaitoisen työvoiman saamisen olevan vaikeaa. Työntekijöistä oli jonkin verran puutetta matkailu- ja puualalla, auto- ja konekorjaamoissa sekä erityisesti Kittilän kirkonkylän palvelualan yrityksissä. Vaje ei ole suuri; arviolta noin 30 henkilöä, matkailusesongin aikana kuitenkin huomattavasti suurempi.

3.427 Kuljetus

Kysymykseen julkisten kulkuvälineiden kyvystä tyydyttää yritysten kuljetustarpeita 46 yrittäjää vastasi toivovansa korjauksia. Mitä pohjoisemmaksi alueella mentiin sitä suurempi oli tyytymättömyys. Erityisesti Kittilän ja Enontekiön matkailu- ja puualan yrittäjät sekä elintarvikekauppiat toivoivat korjauksia julkisen liikenteen palveluihin. Toivomukset koskivat pääasiassa alueen sisäistä liikennettä: linja-auto- ja rahtivuoroja toivottiin lisää erityisesti Rovaniemi-Kittilä ja Kittilä-Enontekiö välille etenkin matkailusesonkien aikana. Kittilä-Sirkka-Raattama reitille toivottiin päivittäisvuorojen lisäystä.

3.428 Konekanta

Yrityksistä 95 ilmoitti tarvitsevansa tuotanto- tai palvelutoiminnassaan koneita. Näistä runsaalla neljänneksellä konekanta oli niin uutta, ettei sen uusiminen ollut vielä ajankohtaista.

Lähes puolet vastanneista oli uusinut koneistuksensa äskettäin, eikä todennut siinä olleen ongelmia. Lopuilla 28:lla yrittäjällä oli ongelmia konekantansa saattamisessa ajanmukaiseksi. Ongelmana oli yleensä rahoitus. Konekannan uusimisen ongelmat olivat kohdanneet useimmiten niitä yrittäjiä, jotka olivat lähteneet liikkeelle vaatimattomilla ja jo alunperin vanhentuneilla laitteilla. Uusien koneiden tarve oli käynyt ilmi jo pian aloittamisen jälkeen, mutta rahoituksen saaminen tuolloin oli osoittautunut erityisen ongelmalliseksi.

3.429 Tuotantokapasiteetti

Niillä yrityksillä, joilla kysyntää oli riittävästi, useilla on ongelmana tuotantokapasiteetin riittämättömyys.

Nykyisellä konekannalla ja/tai työntekijämäärällä ei kyetä tuottamaan enempää. Laajentamiseen ei ole halukkuutta, vaikka nykyisellä tuotannolla päästään vain taloudellisen kannattavuuden rajoille.

3.43 Yritystoiminnan kehitysnäkymät

3.431 Muutokset määrässä ja toimialarakenteessa

Yritystoiminnan kehitysnäkymiä kartoitettiin kahdella kysymyksellä: ensimmäinen koski yrittäjän tulevia toimenpiteitä nykyisen yritystoiminnan suhteen ja toinen yrittäjän suunnitelmia kokonaan uudenlaisen toiminnan käynnistämisestä. Taulukosta 29 käy ilmi työntekijöitä lisäävien ja vähentävien sekä toimintansa kokonaan lopettavien yritysten määrä osa-alueittain.

Taulukko 29. Ounasjokialueen yritykset osa-alueen ja toiminnan kehityssuunnan mukaan

	Lisää työn- teki- jöitä	Toiminta pysyy ennal- laan	Vähentää työnte- kijöitä	Lopettaa toimin- tansa	Yht.
Enontekiön osa-alue	7	30	1	6	44
Ylä-Kittilä	5	17	0	4	26
Kittilä kk	8	18	4	0	30
Ala-Kittilä	3	12	1	2	18
Järvikylät	1	14	0	2	17
Meltauksen osa-alue	1	5	4	1	12 ¹⁾
Sinetän osa-alue	5	21	0	2	28
Yhteensä	30	117	10	17	175

1) Yksi yrittäjä jätti vastaamatta.

Työntekijöitään vähentäviä taikka toimintansa kokonaan lopettavia yrityksiä Ounasjokialueella oli lähes yhtä paljon kuin henkilökuntaansa lisääviä yrityksiä. Näin yritystoiminnan työllistävyys ei tule olemassa olevien yritysten puitteissa juurikaan lähitulevaisuudessa muuttamaan. Kehityssuunta näyttää olevan, että työntekijöitä lisäävät ne yritykset, joilla jo entuudestaan on kolme tai useampia työntekijöitä. Supistuksen kohteeksi puolestaan joutuvat useammin jo entuudestaan pienet, yksi tai kaksi henkilöä työllistävät yritykset.

Voimakkaimmin yritykset laajentavat Kittilän kirkonkylässä, Ylä-Kittilässä sekä Sinetän osa-alueella. Olemassa oleva yritystoiminta tulee supistumaan Sodankylän järvikylässä sekä Rovaniemen maalaiskunnan Meltauksen alueella. Laajenevia toimialoja ovat kotiteollisuustuotteiden ja puutavaran valmistus sekä korjaamotoiminta, turkistarhaus ja matkailu. Vähittäiskauppa tulee edelleen keskittymään

suurempiin yksiköihin alueen taajamiin. Supistukset koskevat voimakkaimmin rakennusala ja siinä etenkin maarakennusta.

Positiivista oli uutta toimintaa suunnittelevien yrittäjien suuri määrä (taulukko 30). Uudenlaista toimintaa suunnittelevasta 40 yrittäjästä 30 oli sellaista, joka suunnitteli entisenkin liiketoimintansa laajentamista. Yritystoimintansa lopettavasta 17 yrittäjästä vain 5 suunnitteli uuden toiminnan käynnistämistä.

Taulukko 30. Uudenlaista toimintaa suunnittelevien yritysten määrä osa-alueittain.

Enontekiön osa-alue	11
Ylä-Kittilä	7
Kittilä kk	7
Ala-Kittilä	7
Järvikylä	1
Meltauksen osa-alue	0
Sinetän osa-alue	7
Yhteensä	40

Kehitysaluerahasto Oy:n asiakasyrityksistä yksikään ei aio lopettaa toimintaansa lähitulevaisuudessa. Lisäksi KERA:n rahoittamat yritykset laajentavat toimintaansa suhteellisesti huomattavasti useammin kuin muut yritykset (taulukko 31). Ilmeisesti KERA:n asiakasyrityksilleen tarjoamasta yritystutkinnasta on ollut hyötyä.

Taulukko 31. KERA:n asiakasyritysten ja muiden yritysten kehityssuunnat.

	KERA:n asiakasyritykset		Muut yritykset		Yhteensä	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
lisää työntekijöitä	10	34.4	20	13.7	30	17.2
työntekijöiden määrä pysyy ennallaan	17	58.6	101	68.5	118	69.2
vähentää työntekijöitä	2	7.0	8	5.5	10	5.8
lopettaa toimintansa	0	0.0	17	11.6	17	9.8
yhteensä	29	100.0	146	100.0	175	100.0

Yksi yrittäjä jätti vastaamatta.

3.432 Koulutushalukkuus

Kohtalaisen runsaasta koulutuksen ja neuvonnan tarjonnasta huolimatta näytti alueen yrittäjillä koulutustarvetta vielä olevan. Koulutustarve ilmentää selvästi edellä

kuvattuja yritysten yleisimpiä ongelma-alueita. Taulukossa 32 on esitetty koulutukseen halukkaiden yrittäjien määrä koulutusalan ja osa-alueen mukaan.

Taulukko 31. Koulutusta haluavat yrittäjät osa-alueen ja koulutusalan mukaan

Osa-alue	Laskenta ja tilitoimi	Markkinointi	Tuotekehitys	Johtamistaito	Tuotantotekniikka
Enontekiön osa-alue	9	11	8	6	1
Ylä-Kittilä	6	7	6	2	1
Kittilä kk	8	7	3	5	2
Ala-Kittilä	2	2	3	2	3
Järvikylät	3	5	3	2	1
Meltaus	3	-	1	1	-
Sinettä	15	9	5	2	4
Yhteensä	47	41	28	20	12

Koulutusta haluavia näyttäisi ainakin laskenta- ja tilitoimen sekä markkinoinnin ja mainonnan alalta löytyvän niin paljon, että koulutuksen järjestäminen jossakin muodossa olisi perusteltua. Myös tuotekehitys ja johtamistaito kiinnostavat yrittäjiä siinä määrin että näiden alojen koulutus ainakin Ounasjokialueen pohjoisemmissa osissa olisi mahdollista. Sen sijaan tuotantotekniikka on niin yrityskohtainen asia, ettei yhteisen koulutuksen järjestäminen ole aiheellista. Tuotantotekniikan kehittäminen tulisikin tapahtua joko konsulttitoiminnan avulla tai helpottamalla yrittäjän ja yrityksen työntekijöiden hakeutumista koulutukseen.

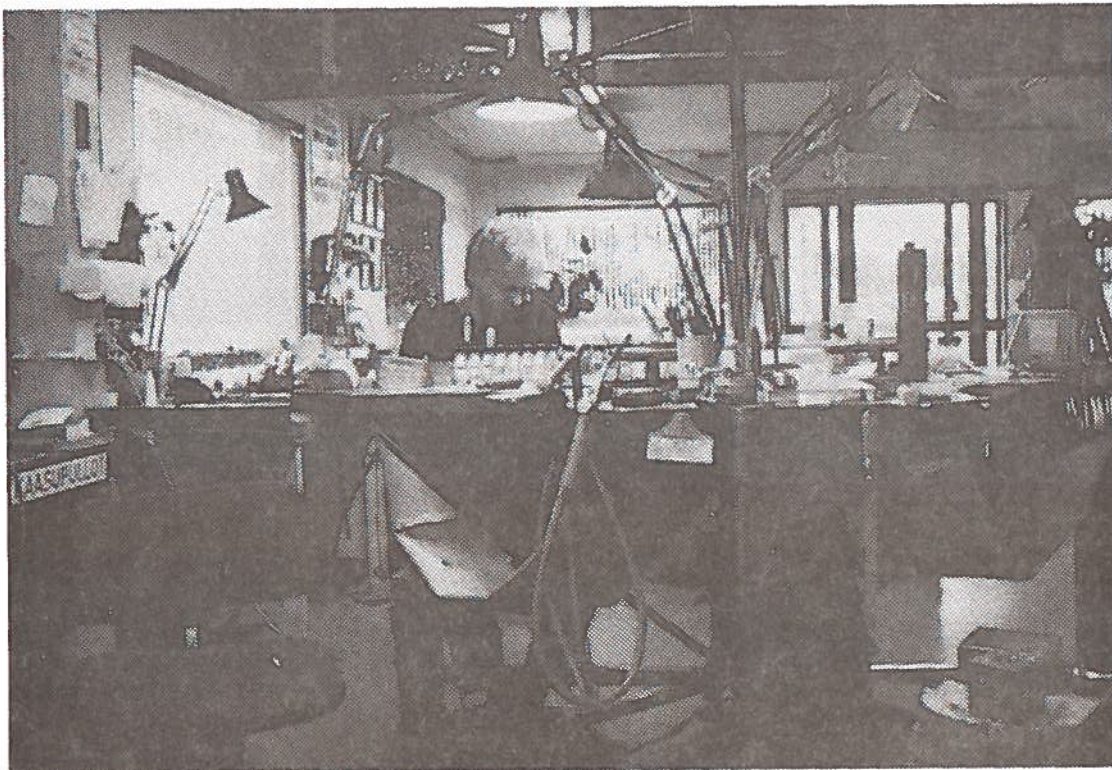
Kyselyllä kartoitettiin myös yritysten työntekijöiden koulutustarvetta yrityksen kannalta. Vastauksena saadut toivomukset hajautuivat usealle eri alalle mm. sirkkelisahaus, ruuanlaitto, vieraat kielet, kirjanpito, henkilösuhteet ja mainonta. Saatujen vastausten perusteella ei voida ajatella minkäänlaisen koulutuksen tuomista alueelle. Kuitenkin yritysten työntekijöistä on mahdollista saada vahvistusta yrittäjille järjestettävään koulutukseen (esim. laskenta- ja tilitoimi sekä markkinointi).

3.44 Y r i t y s t o i m i n n a n k u v a u s o s a - a l u e i t t a i n

3.441 Enontekiön osa-alue

Enontekiöläisen yritystoiminnan toimialarakenne on sen kuntakeskusaseaman huomioonottaen melko yksipuolinen. Vahvimmin edustetut toimialat ovat käsi- ja kotiteollisuus- tuotteiden valmistus sekä matkailu. Alueella sijaitsee myös viidennes koko Ounasjokialueen puualan yrittäjistä; sirkkelisahureita ja puusepänerstaita. Täysin puuttuvia toimialoja ovat turkistarhaus sekä konepajatuotanto.

Kuva 15. Enontekiön Hetassa toimii hopeapaja

Pohjoisimman osa-alueen yritykset ovat nuoria: puolet on perustettu viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana (vuonna 1979 tai sen jälkeen). Kunta onkin panostanut elinkeinojen kehittämiseen aivan viime vuosina perustamalla elinkeinoasiamiehen viran sekä ryhtymällä elinkeinojen kehittämissuunnitelman laadintaan. Kunnan aktivoitunut elinkeinopolitiikka näkyy myös siinä, että yritykset ovat täällä osanneet käyttää hyväkseen tarjolla olevaa aluepoliittista tukea sekä asiantuntija-apua. Osittain tämä johtuu luonnollisesti myös alueen toimialarakenteesta: Enontekiön osa-alueella on suhteellisesti eniten jalostustoimintaa. Kokonsa puolesta enontekiöläisyrietykset ovat sekä liikevaihdoltaan että työntekijämäärältään alueen keskitasoa.

Kyselyn perusteella yritystoiminta ei tule kokonaisuutta tarkasteltaessa jo toiminnassa olevien yritysten puitteissa erityisemmin laajenemaan. Rakenteellisia muutoksia tulee kuitenkin tapahtumaan: käsi- ja kotiteollisuustuotteiden valmistajat, puusepänverstaat sekä matkailualan yritykset laajentavat ja uudistavat toimintaansa muiden alojen supistuessa tai pysyessä ennallaan. Myös työnhakijoille osoitettu kysely osoitti, että yrittämishalukkuutta alueella on: kuusi henkilöä halusi perustaa kauppaliikkeen, kaksitoista palvelualan yrityksen ja yhdeksän ryhtyä pienimuotoiseen tuotantotoimintaan. Yksilöityjä yritysideoita esitettiin viisitoista.

Alueella vahvasti edustetuilla toimialoilla on kullakin tyypilliset ongelmansa: pienteollisuustuotteita valmistavien yritysten ensisijainen ongelma on markkinointi ja siihen selvästi sidoksissa oleva tuotekehitys. Käsityötuotteet eivät ole riittävän omaperäisiä ja niiden markkinointi rajoittuu pääasiassa paikanpäällä tapahtuvaan myyntiin. Markkinointi on myös matkailualan yrityksille tyypillinen ongelma. Kymmenkunta alueen yritystä olisikin valmis liittymään uuteen joko alue- tai alakohtaiseen markkinointikampanjaan.

Enontekiön osa-alueen kaikille yrityksille yhteinen ja tyypillinen ongelma oli raha: 61 % vastanneista ilmoitti yrityksen taloudessa olevan ongelmia. Valtaosalla (88 %) niistä syy oli rasittava rahoitusrakenne. Tämä johtunee siitä, että alueen yritykset ovat nuoria ja niiden toiminta on vielä vakiintumatonta. Lisäksi ne on perustettu runsaalla lainapäällällä, jota on ollut aikaisempaa helpommin saatavissa mm. KERA:lta ja KTM:ltä. Toiminnan vakiintumattomuus ja suuret lainanhoitokulut näkyvät ongelmina taloudessa. Nuorten enontekiöläisyriyritysten toiminnan jatkuvuus ei kuitenkaan tutkimusajankohtana näyttänyt uhatulta.

Enontekiön osa-alueen yrittäjät toivat suhteellisesti eniten esille koulutustarpeitaan. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että enontekiöläisyrittäjien tiedot tai taidot olisivat puutteellisimmat, vaan pikemminkin ehkä sitä, että yrittäjät ovat osanneet hyvin tiedostaa ja tunnistaa ongelmansa.

Enontekiön kunnassa on laadittu suunnitelma kahden hiihtohissin rakentamiseksi Pallas-Ounastunturin kansallispuiston alueella sijaitsevalle Pyhäkerolle. Hankkeen kustannuksiksi on laskettu 8 milj. markkaa. Laskettelurinteet hiihtohisseineen lisäksi Enontekiön matkailullista vetovoimaa, mutta kansallispuiston säännökset kieltävät rakentamisen puiston alueelle.

3.442 Ylä-Kittilä

Ylä-Kittilässä on väestöpohjaansa nähden runsaasti yrityksiä. Koko Ounasjokialueen matkailuyrityksistä täällä on yli 40 %; valtaosa Sirkan matkailukeskuksessa ja Pallas-Ounastunturin kansallispuiston yhteydessä. MEK:n tekemän tutkimuksen mukaan Kittilä on Suomen talvimatkailukohteista neljänneksi suosituin. Kesämatkailukohteena alue ei sijoittunut "pistesijoille". (MEK 1984). Ounasjokialueen puutavaran valmistajista Ylä-Kittilässä on kolmannes (10 yritystä). Myös maarakennusala on voimakkaammin edustettuna kuin muilla alueilla. Haja-asutusalueille yleensä tyypilliset toimialat, turkistarhaus ja käsitöiden valmistus, puuttuvat täältä lähes kokonaan.

Ylä-Kittilässä on muihin alueisiin verrattuna suhteellisesti enemmän yli 5-vuotiaita yrityksiä. Yritystoiminta

on täällä kuitenkin aivan viime vuosina aktivoitunut: yli viidennes yrityksistä on perustettu vuoden 1982 jälkeen. Liikevaihdoltaan Ylä-Kittilän yritykset ovat suurempia kuin muualla. Työntekijämääriltään ne ovat kuitenkin keskimääräistä pienempiä.

Ylä-Kittilän matkailualan yrittäjien tarpeet ja ongelmat ovat samantyyppiset kuin enontekiöläisyrittäjilläkin: markkinointi koetaan ongelmaksi, markkinointiyhteistyötä toivotaan (kuusi yrittäjää) ja "matkailutuotteen" tuotekehitystä pidetään tarpeellisena.

Lähtökohdat matkailun kehittämiseksi ovat sekä maisemallisten tekijöiden, sijainnin ja jo olemassa olevan toiminnan ansiosta erittäin hyvät. Tärkeätä olisikin nyt kirkastaa alueen matkailuilmettä markkinoimalla mieluummin aluetta kuin siellä sijaitsevia yrityksiä. Tällöin markkinointiin voisivat osallistua muutkin kuin matkailuyritykset. Markkinointia pitäisi vielä tehostaa laatua kohottamalla ja määrää lisäämällä. Tämän ohessa tulisi kehittää ohjelmapalveluja ja lisätä harrastusmahdollisuuksia (esim. squash-hallit, ohjaskelkkailurinteet, minigolfit yms.).

Kyselyyn erittäin aktiivisesti vastanneet puusepän tuotteita valmistavat yrittäjät ovat kiinnostuneita saamaan opetusta tuotekehityksen ja tuotantotekniikan alalta. Kittilän kunnassa onkin viime vuonna toteutettu puualan kehittämisprojekti, projektiin osallistuneet yritykset kaipaavat nyt jatkotoimenpiteitä. Puutavaran valmistajien ja matkailuyrittäjien lisäksi Ylä-Kittilän elintarvikekauppiat toivovat parannuksia julkisen liikenteen yhteyksiin.

Samoin kuin Enontekiön osa-alueella Ylä-Kittilässäkin yritykset ovat kokeneet valtion ja kuntien tarjoaman taloudellisen tuen ja asiantuntija-avun hyödyllisemmäksi kuin koko Ounasjokialueella keskimäärin. Ainoastaan työvoimaministeriön ammattikursseista oli hyötynyt keskimääräistä harvempi yrittäjä. Elinkeinoasiamiehen palveluita yrittäjät olivat tällä alueella käyttäneet useammin kuin millään muulla osa-alueella.

Ylä-Kittilä on laajenevan yritystoiminnan aluetta: 7 yrittäjää suunnittelee uudenlaisen toiminnan käynnistämistä ja 3 yrittäjää aikoo laajentaa nykyistä toimintaansa. Toiminnan supistaminen on edessä neljällä yrityksellä. Kehittyviä toimialoja ovat matkailu ja puusepänteollisuus. Koneurakoitsijat ja kuorma-autoilijat ovat muita useammin vaikean työllisyystilanteensa vuoksi supistusten edessä.

3.443 Kittilän kirkonkylä

Kittilän kirkonkylässä on määrällisesti eniten yrityksiä. Alkutuotannon yritykset (kalanviljely, turkistarhaus) puuttuvat, mutta pienten verstaiden, palveluyritysten ja

vähittäiskaupan myymälöiden kirjo on suuri. Uusia yrityksiä on perustettu runsaasti vielä viime vuosinakin.

Liikevaihdoltaan ja työntekijämääriltään kirkonkylän yritykset ovat selvästi suurempia kuin muilla alueilla: kolmanneksella yrityksistä liikevaihto ylittää puoli miljoonaa markkaa vuodessa ja työntekijöitä on enemmän kuin viisi. Suurimmissa yrityksissä on jopa jonkin verran pulaa ammattitaitoisesta myymälähenkilökunnasta (vaje noin 15 henkilöä).

Kirkonkylän yrittäjät ovat hyvin aktiivisesti käyttäneet ulkopuolista asiantuntija-apua sekä rahoituksen että muun toiminnan suunnittelussa. Yksityisiä konsultteja on käytetty selvästi enemmän kuin muilla alueilla. Yrityksiä on myös markkinoitu huomattavasti useammin kuin muualla. Kirkonkylän yrittäjät laajentavatkin ja monipuolistavat yritystoimintaansa voimakkaasti: yhteensä 15 yrittäjää ilmoittaa joko laajentavansa nykyistä toimintaansa tai aloittavansa kokonaan uudenlaista toimintaa.

Kirkonkylän yrityksille ominaisia ongelmia ovat joko puutteelliset tai liian pienet toimitilat. Toimitilat ovat ongelma lähinnä vähittäiskauppaa ja konepaja- ja korjaamotoimintaa harjoittaville yrityksille. Tarvetta olisi sekä teollisuustilalle että liikehuoneistoille.

Keskimääräistä useammin Kittilän kirkonkylän yrittäjät olivat myös ilmoittaneet ongelmakseen laskenta- ja tilityötoimen. Varsinainen yrittäjäkoulutus ei kirkonkylän yrittäjiä kuitenkaan erityisemmin kiinnostanut, vaan yrittäjät toivoivat neuvontatoimia pääasiassa yrittäjäjärjestöiltä. Kunnalta yrittäjät toivoivat ammatillisen koulutuksen kehittämistä puu-, metalli- ja kaupallisilla aloilla (9 mainintaa).

3.444 Ala-Kittilä

Ala-Kittilä poikkeaa toimialarakenteeltaan selvästi Kittilän kunnan muista osista muistuttaen pikemminkin eteläistä naapurialuettaan Rovaniemen maalaiskunnan Meltausta. Ala-Kittilän tunnusmerkillisin toimiala on turkistarhaus: siellä sijaitsee koko Ounasjokialueen kuudesta toista turkistarhasta kymmenen. Alueella harjoittaa yritystoimintaa myös 12 ammattiautoilijaa, mikä on enemmän kuin muilla alueilla. Kummallekin edellä mainitulle toimialalle on ominaista taloudelliset ongelmat: turkistarhaukselle lähinnä vieraan pääoman suuri määrä ja pääoman pitkä kierto, autoilijoille suuret investoinnit sekä työtilaisuuksien vähäisyys. Kuorma-autoilijat ovatkin täällä jääneet yhteiskunnan tukitoimenpiteiden ulkopuolelle. Autoilijoiden määrä tulee Ala-Kittilässä jonkin verran vähenemään ja samalla koko alueen yritystoiminta supistumaan.

Turkistarhauksen tulevaisuudenkuva on valoisampi. Tarhaus tulee alueella laajenemaan, joskaan työllistävää vaikutusta tällä laajenemisella ei juuri ole. Laajentaville

yrittäjille tuottaa kuitenkin uusien häkkien rahoittaminen ongelmia.

3.445 Sodankylän järvikylät

Sodankylän järvikylissä on uusia yrityksiä perustettu suhteellisesti eniten viimeisten viiden vuoden aikana (yli 60 % vastanneista). Yrityspaikkakunnan valintaan oli järvikylässä suhteellisesti eniten vaikuttanut halu pysyä kotipaikkakunnalla ja myös keskimääräistä enemmän halu palata vanhalle kotipaikkakunnalle. Alueen uusimmat yritykset ovat kaikki kotiteollisuustuotteita valmistavia.

Syrjäisestä sijainnistaan huolimatta järvikyläiden yritystoiminnan toimialarakenne on suhteellisen monipuolinen: käsitöiden valmistajien lisäksi alueella on lampaannahkatuotteita valmistava yritys, konepaja, lampola, kaksi turkistarhaa, veneen tekijä jne. Alueen yritykset ovat pääasiassa pieniä, mutta muutama suurempi yritys nostaa järvikyläiden yritykset keskimääräiseltä liikevaihdoltaan ja työntekijämäärältään alueiden keskinäisessä vertailussa korkealle.

Järvikyläiden yrityksistä lähes kolmannes on ns. Lapinlisä-yrityksiä. Kauppa- ja teollisuusministeriön sekä KERA:n asiakasyrityksiä puolestaan on keskimääräistä vähemmän. Asiantuntija-apua onkin saatu pääasiassa elinkeino- ja kyläasiamieheltä sekä pankkien asiantuntijoilta.

Järvikyläiden yrittäjät vastasivat yritystensä pahimmaksi ongelmaksi rasittavan rahoitusrakenteen sekä pienteollisuustuotteiden markkinoinnin. Alueelle perustetut uudet yritykset tarvitsisivatkin nyt pikaisesti apua tuotteistonsa suunnittelussa, hinnoittelussa sekä markkinoinnissa. Huomiota voitaisiin kiinnittää myös paikallisten raaka-aineiden, lampaannahan ja turkisten, käyttöön.

Järvikyläiden yritystoiminta näyttää kyselyn perusteella lähitulevaisuudessa jatkuvan entisessä mittakaavassa taikka supistuvan jonkin verran. Työnhakijoille osoitetulla kyselylläkään ei saatu merkittävästi uudenlaisia ideoita.

3.446 Meltauksen osa-alue

Meltauksen alueella on vähän yritystoimintaa. Sivutoimisia käsitöiden valmistajia on jonkin verran, mutta vain yksi alan ammattilainen. Matkailualan yrityksiä on viisi, kyläkauppoja kolme, autoilijoita seitsemän ja puutavaran valmistajia kaksi. Sekä liikevaihdoltaan että työntekijämäärältään yritykset ovat jokialueen pienimpiä.

Yrityksistä neljännes on perustettu vuosien 1979-1982 välisenä aikana. Sen jälkeen uusien yritysten syntyminen on ollut huomattavasti harvinaisempaa kuin muilla alueilla.

Yritykset ovat käyttäneet KERA:n ja KTM:n asiantuntija-apua sekä elinkeinoasiamiehen ja yksityisten konsulttien apua keskimääräistä useammin. Kuitenkaan yrittäjät eivät ole kokeneet julkisen vallan toimenpiteiden juurikaan hyödyttävän omaa yritystoimintaansa. Ainoastaan kunnan järjestämät toimitilat mainittiin keskimääräistä useammin (3 yrittäjää).

Meltauksen osa-alueen yritystoiminta näyttää lähitulevaisuudessa olemassa olevien yritysten puitteissa supistuvan: viisi yritystä aikoo vähentää työntekijöitään tai lopettaa toimintansa ja vain yksi lisätä työvoimaa. Yksikään yrittäjästä ei ilmoittanut kaavailevansa uudenlaista toimintaa. Alueen "lamaantunutta yrittämishenkeä" osoittanee ehkä myös alhainen vastausprosentti sekä yrittäjien vähäinen kiinnostus yhteiseen koulutukseen.

Meltauksen alueen yritysten ongelmat ovat moninaiset. On vaikea nimetä mitään nimenomaan tälle alueelle tunnusmerkillistä ongelmakenttää. Meltauksen osa-alueella olisikin tarpeellista saattaa yrittäjät henkilökohtaisen neuvonnan piiriin; jokainen yritys olisi erikseen analysoitava.

3.447 Sinetän osa-alue

Sinetän osa-alueella yritystoiminta on virinnyt vilkkaasti aivan viime vuosina. Vastanneista yrityksistä 29 % oli perustettu vuoden 1982 jälkeen. Alueella on erilaisten verstaiden lisäksi huomattavasti palveluliikkeitä, mikä johtuu Ylikylän ja Nivankylän korkeasta taajama-asteesta. Kooltaan yritykset ovat pieniä: vain neljänneksessä on työntekijöitä enemmän kuin viisi. Liikevaihdoltaan useimmat yritykset (62 %) sijoittuvat luokkaan 100 000-500 000 markkaa vuodessa.

Sinetän osa-alueen yrittäjät ovat käyttäneet ulkopuolista asiantuntija-apua keskimääräistä vähemmän, KERA:n tai KTM:n asiakkaina on vain noin 10 % yrityksistä ja julkisen vallan toimenpiteetkin on tällä alueella koettu keskimääräistä harvemmin hyödyllisiksi. Sen sijaan koulutuksesta, sekä työvoimaministeriön järjestämistä ammattikursseista että Lapin korkeakoulun järjestämästä Ounasjokivarren yrittäjäkurssista, Sinetän osa-alueen yrittäjillä on hyviä kokemuksia. Koulutus on antanut yrittäjille käytännön valmiuksia yritystoiminnan harjoittamiseen. Niinpä Sinetän osa-alueen yrityksillä onkin vähän vähemmän taloudellisia ongelmia kuin muilla alueilla ja niissä suunnitellaan runsaasti sekä laajennuksia että uudenlaisen toiminnan käynnistämistä. Lisäksi halukkuus koulutukseen on selvästi suurempaa kuin muilla alueilla.

Useimmille Ounasjokialueen eteläisimmän osa-alueen yrityksille ongelmana on rahoitusrakenne sekä markkinointi, ei kuitenkaan siinä määrin kuin muilla osa-alueilla. Sinetän osa-alueen yrityksille tyypillisiä ovat laskenta- ja tilitoimen ongelmat ja juuri tältä alalta yrittäjät koulutusta haluavatkin. Sinetän osa-alue muistuttaa pohjois-

sempia kirkonkyliä siinä, että muutamassa yrityksessä on jopa työvoimapulaa.

Kaikkiaan yritystoiminnan tulevaisuus Sinetän osa-alueella näyttää hyvin valoisalta: laajentavia ja toimintaansa uudistavia yrityksiä on enemmän kuin supistavia taikka lopettavia yrityksiä. Huomiota tällä alueella tulisikin nyt kiinnittää hyvän yrittäjähengen ylläpitämiseen.

4 KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Tässä työn kehittämissuositusosassa on käsitelty aluksi kaikille elinkeinoille yhteisten yleisten toimintaedellytysten parantamista. Tämän jälkeen kunkin elinkeinoalan kehittämistä on käsitelty erikseen. Suosituksia ja ehdotuksia ei ole esitetty kiireellisyysjärjestyksessä, mutta kunkin esityksen toteuttamiselle on pyritty laatimaan karkea aikataulu. Useat esitykset ovat vielä tässä työssä niin yleisluontoisia ettei niistä ole voitu laatia kustannusarvioita.

4.1 YLEISTEN TOIMINTAEDELLYTYSTEN PARANTAMINEN

4.11 Teknisen huollon kehittäminen

4.111 Enontekiön energihuollon järjestäminen

Elinkeinojen kehittämisen kannalta teknisen huollon ehkä kiireellisissä kohde on Enontekiön energihuollon järjestäminen. Enontekiön kunnan tulisi heti VTT:n selvityksen valmistuttua tehdä ratkaisu sähkönhankintamenetelmästä.

4.112 Haja-asutusalueiden vesihuollon järjestäminen

Ounasjokialueella on noin 30 kylää keskitetyn vesihuollon ulkopuolella. Enontekiön ja Kittilän kunnat ovat ehdottaneet 3 miljoonan markan suuruista vuotuista määrärahaa viiden vuoden ajaksi. Normaalin rahoituksen lisäksi valtion tulisi myöntää kunnille varat vesihuoltotöiden suorittamiseen.

4.12 Yhdysverkon parantaminen

4.121 Meltaus-Unari

Lapin tie- ja vesirakennuspiirin tulisi liittää Meltaus-Unari välisen maantiesuuden perusparantaminen tienpidon toimenpideohjelmaan siten, että työ voidaan aloittaa jo kesällä 1986. Alustava kustannusarvio on 7,2 miljoonaa markkaa.

4.122 Tepasto-Raattama-Ketomella-Peltovuoma

Tiesuuden rakenteen parantaminen on Lapin tie- ja vesirakennuspiirin alustavassa toimintasuunnitelmassa esitetty toteutettavaksi 1986-1988 välisenä aikana. Tien parantamisen kustannusarvio on 58,4 miljoonaa markkaa. Tie- ja

vesirakennuspiirin tulisi ottaa tieosuus myös tarkistettuun toimintasuunnitelmaan. Suunnitelmaan tulisi sisällyttää siitä tällä hetkellä kokonaan puuttuva Ketomellan lossin korvaaminen sillalla. Sillan rakentamisen kustannusarvio on 2.8 miljoonaa markkaa, joten koko tieosuuden parantaminen tulisi maksamaan runsaat 60 miljoonaa markkaa.

Ao. kuntien tulisi tehdä tieviranomaisille aloite polkujen tieluokan nostamisesta maantieksi esimerkiksi vuodesta 1990 lähtien.

4.123 Kittilän lentoliikenne

Etenkin Ounasjokialueen matkailuelinkeinolle olisi erittäin tarpeellista, että Kittilän kunnan lentokenttä palvelisi säännöllisesti matkustajaliikennettä. Kunnan esityksen mukaisesti ilmailuviranomaisten ja Finnairin tulisi laatia suunnitelma säännöllisen reittiliikenteen käynnistämistä Kittilän lentokentälle vuoden 1986 aikana.

4.124 Enontekiön lentokenttä ja lentoliikenne

Koko Länsi-Lapin matkailulle olisi erittäin positiivista, jos Enontekiön kunnan lentokenttä kykenisi palvelemaan henkilöliikennettä. Ilmailuviranomaisten tulisi hyväksyä Enontekiön lentokentän laajennus- ja korjaussuunnitelmat sekä laatia yhdessä Finnairin kanssa suunnitelma säännöllisen reittiliikenteen aloittamisesta Enontekiön kentälle vuoden 1987 alusta lähtien. Valtion tulisi myöntää varat Enontekiön kunnan lentokentän kunnostus- ja laajennustöihin.

4.13 Henkilöressurssien lisääminen elinkeinoasioiden hoidossa

Elinkeinoasiat ovat nousseet Ounasjokialueen kunnallispolitiikassa yhä tärkeämmiksi. Se näkyy myös kunnallishallinnossa. Alusta pitäen elinkeinoasiamiesten tehtäväkenttä on ollut varsin laaja. Myös Ounasjokialueen kunnissa on käynyt ilmi etteivät yhden henkilön voimavarat riitä kaikkien tehtävien hoitoon. Kuhunkin kuntaan tulisi saada elinkeinotoimisto, jonka minimihenkilöstö olisi elinkeinoasiamies, elinkeinoneuvoja sekä yksi toimistovirkailija. Tämä merkitsee sitä että Enontekiöön tulisi saada elinkeinoneuvojan ja yhden toimistovirkailijan virat. Kittilän kuntaan tarvittaisiin päätoiminen elinkeinoneuvoja. Kunnassa on tällä hetkellä kyläasiamies, joka ei tämän toimensa tehtäviä väliaikaisena ja osatoimisena ehdi hoitaa.

Sodankylän kunnan elinkeinoasioita hoitaa elinkeinoasiamiehen apuna kyläasiamies. Laajassa kunnassa olisi kuitenkin vielä elinkeinoneuvoja tarpeen.

Rovaniemen maalaiskuntaan on vuonna 1985 perustettu elinkeinoneuvojan virka. Kuitenkin koko kunnan alueellista kehittymistä seuraamaan ja välittävänä elimenä toimimaan tarvitaan laajassa kunnassa myös erityinen kyläasiamies.

4.14 K o u l u t u s m a h d o l l i s u u k s i e n k e h i t t ä m i n e n

Viimeisimpien tutkimusten mukaan työttömyys koettelee pahiten vähän tai ei lainkaan koulutusta saaneita henkilöitä. Koulutus onkin avainasemassa työhön sijoittumisessa, työssä menestymisessä sekä omatoimisessa työllistämisessä. Suomen koulutusjärjestelmä on ripeästi kehittynyt palvelemaan elinkeinoelämässä äkillisesti ilmenneitä tarpeita (esimerkiksi työllisyyskurssit ja yrittäjäkurssit). On kuitenkin havaittu, että jatkuva koulutus, oppilaitokset, luovat ajanmukaisina ympärilleen aktiivista elinkeinotoimintaa. Niiden vaikutus on pysyvämpi ja pitkäaikaisempi kuin satunnaisilla kursseilla.

4.141 Yrittäjäkoulutus

Kehittyvän palvelukeskuksen, Kittilän kirkonkylän, yrittäjät toivat esiin kaupallisen koulutuksen saamisen tarpeen alueella. Lapin lääninhallituksen kouluosaston tulisi tutkia mahdollisuudet perustaa Kittilään uusi oppilaitos (esimerkiksi kauppaopisto), jonka erikoisaloja olisivat matkailu (kotimaan matkailu ja ohjelmapalvelut), ATK sekä markkinointi ja mainonta. Oppilaitokseen voitaisiin iltalinjana sisällyttää "yrittäjäopisto", joka antaisi koulutusta pienten ja keskisuurten yritysten omistajille kaupan ja palvelusten alalta.

Selvitystyön tulisi käynnistyä vuoden 1986 alussa ja uuden oppilaitoksen tulisi aloittaa toimintansa jo tämän vuosikymmenen lopussa.

Yrittäjäkoulutuksesta on Ounasjokivarren yrittäjillä positiiviset kokemukset. Yrittäjäkoulutusta tulisi myös Ounasjokialueella edelleen jatkaa. Kursseja tulisi järjestää säännöllisin väliajoin (joka kolmas-viides vuosi) ja niiden sisällön tulisi uudistua kehityksen myötä.

Laaja-alaisten yrittäjäkurssien lisäksi tulisi lyhyempien ja johonkin erikoisalaan paneutuvien kurssien tarjontaa lisätä runsaasti. Ounasjokialuetta varten tulisi vuosittain laatia koulutusohjelma, jonka koordinoinnista vastaisi Lapin lääninhallitus. Keväällä 1986 tulisi järjestää markkinointia ja mainontaa käsittelevä kurssi, syksyllä -86 laskenta- ja tilitoimen kurssi ja tavella 1986-87

yrittäjyyskurssi. Lapin korkeakoulun lisäksi koulutusta voivat järjestää kauppaoppilaitokset ja teollisuuspiiri. Kurssien järjestämisessä elinkeinoasiamiehet toimivat yhdyshenkilöinä.

4.142 Maatalouskoulutus

Nuorten lappilaisten viljelijöiden sekä peruskoulutus että ammattikoulutus on nykyisin yleensä hyvä. Sen sijaan vanhempi viljelijäpolvi on harvemmin saanut maatalousalan koulutusta. Tämä näkyy epärationaalisina työmenetelminä ja myös tilan heikompana kannattavuutena, mikä puolestaan saattaa vähentää nuoremman polven halukkuutta jatkaa tilanpitoa.

Ounasjokivarressa viljelijöiden keski-ikä on huomattavan korkea ja tilat ovat moniongelmaisia. Aktiivisen neuvontatyön ohella olisi viljelijöiden ammattitaitoa kohotettava runsaalla koulutuksen tarjonnalla. Koska maatalouden peruskoulutus on Kittilän maatalousoppilaitoksen toimesta kunnossa, tulisi koulutusta suunnata nimenomaan vanhemmalle viljelijäpolvelle lyhytaikaisina kursseina.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kyselyyn perustuva ehdotus koulutuksen järjestämisestä Ounasjokialueen osaluilla. Taulukossa esitetyt opetusalat ovat laaja-alaisia, joten niistä tulisi tarpeen mukaan valita sellaisia erikoisaiheita, jotka voidaan viedä läpi lyhyinä kursseina.

Taulukko 38. Ehdotus maatalouskurssien aiheiksi Ounasjokialueella v. 1986-1987

	Ylä- Kit- tilä	Kit- tilän kk	Ala- Kit- tilä	Järvi- kylät	Mel- tauk- sen osa- alue	Sine- tän osa- alue
Lypsykarjatalous			X	X	X	
Lihakarjankasvatus	X			X	X	
Nurmiviljely	X		X	X	X	
Sukupolvenvaihdos	X	X	X	X	X	X
Rakentaminen					X	
Taloussuunnittelu					X	X
Kone- ja työtalous					X	
Perunanviljely			X	X	X	X
Lammastalous			X			
Marjan- ja vihan- nesten viljely						X
Maatilatmatkailu	X					
Kasvihuoneviljely						X

Kurssit tulisi ajoittaa siten, että ne sopivat sekä vuoden- että kellonajaltaan maatalojen toimintaan. (Toivottuina kurssiaika oli kevättalvi klo 15-17, 19-21). Maatalouskurssit järjestäisi Lapin Läänin Maatalouskeskus yhdessä työvoimaministeriön kanssa.

Lammastalous on voimakkaasti elpymässä Ounasjokivarressa. Alueella on järjestetty muutamia lammastalouskursseja. Jotta lammastaloudella olisi elinkeinona jatkuvaa tulevaisuutta, voitaisiin Kittilän maatalousoppilaitokseen liittää varsinainen lammastalouslinja.

4.143 Muu koulutus

Työllisyyskoulutusta tulisi kehittää siten että se toisaalta lisää jo työelämässä olevien henkilöiden ammattitaitoa ja toisaalta antaa työttömänä oleville henkilöille uusia valmiuksia. Tämä pitäisi ottaa huomioon koulutuksen suunnittelussa. Täydennyskoulutukseksi tarkoitettut kurssit tulisi järjestää yrittäjäkurssimuotoisiksi ts. kurssiaikataulu tulee laatia niin, että kurssin voi suorittaa oman työn ohessa. Uusia taitoja antavat, työttömille työnhakijoille tarkoitettut kurssit saattavat olla täysipäiväisiä ja hyvinkin intensiivisiä.

4.15 A l u e p o l i i t t i s e t t o i m e n p i t e e t

Laki tasapainoisen alueellisen kehityksen edistämisestä sekä aluepolitiikkaa toteuttava organisaatio antavat hyvät lähtökohdat tehokkaan aluepolitiikan harjoittamiselle. Ounasjokialueella jako kehitysalueisiin tuntuu hyvältä. Nykyinen erityisaluejärjestelmä tarjoaa periaatteessa riittävät edellytykset toteuttaa ns. ongelmapaikkakuntien vaatimat erityistoimenpiteet. Ounasjokialueen elinkeinon kehittämissuunnitelman laadinnassa tuli kuitenkin esille muutamia aluepolitiikan toteuttamistapaa ja painopisteitä koskevia kehittämisehdotuksia.

Yrittäjä- ja työnhakijakyselyistä kävi selvästi ilmi aluepoliittisesta tuesta ja rahoituksesta käytettävissä olevan tiedon riittämättömyys. Kehitysalueerahasto Oy:n lainoitus toiminta tunnettiin hyvin. Sen sijaan kauppa- ja teollisuusministeriön avustukset, Lapin lääninhallituksen Lapin kehittämismääräraha ja nk. työttömän starttiraha olivat vastaajille tuntemattomampia. Koska lehdistön kautta tapahtuva informointi ei näytä riittävältä tulisi aluepoliittisesta tuesta ja rahoituksesta vastaavien organisaatioiden markkinoida paremmin tarjoamiaan tukimuotoja.

Kehitysalueilla toimiville yrittäjille ja yrityksille tarjotaan lainoja ja avustuksia monesta eri organisaatiosta ja koulutusta järjestävät useat eri tahot. Hallinnonalojen välistä yhteistyötä tulisikin kehittää alueelliseen

kehitykseen vaikuttavien toimenpiteiden koordinoinnin parantamiseksi ja näiden toimenpiteiden vaikutuksen tehostamiseksi.

Aluepoliittisen rahoituksen painopistettä tulisi siirtää yritystoiminnan kehittämisen edistämiseen siten että aluepoliittisen rahoituksen sisällä saataisiin aikaan rahoituksen siirtymistä investointiavustuksista kehittämistä avustuksiin. Investointi-, käynnistys- ja kehittämisavustukset tulisi myöntää pienyrityksille enimmäismääräisinä.

Uuden teknologian käyttöönoton edistämiseksi tulisi kehitysalueilla pyrkiä edistämään tietopalvelujen tarjontaa ja käyttöä aluepoliittisin toimenpitein ensisijassa koulutuksen ja neuvonnan avulla mutta myös aluepoliittisen rahoituksen turvin.

Ounasjokialueen ja koko Lapin teollisuuden tuotantorakenteen yksipuolisuuden vuoksi tulisi VTT:n tuotekehitysyksikön TEKES:n Lapin toimipisteen resursseja lisätä siten, että koulutus- ja neuvontatoimintaa voidaan voimaperäisesti kehittää.

4.16 T u o t a n t o - j a t o i m i t i l a t

Tuotanto- ja toimitiloista oli yrittäjille tehdyn kyselyn mukaan pulaa Kittilän kirkonkylässä ja Sinetän osa-alueella. Kuntien tulisi ryhtyä toimenpiteisiin, jotta yrittäjät saisivat käyttöönsä tarvitsemansa tilat.

Kauppa- ja teollisuusministeriön teollisuuden vastaanottiloihin myöntämän täysimääräisen rahoituksen lisäksi tulisi kunnille osoittaa työllisyyslain mukaista ylimääräistä avustusta. Lisäksi kunnille tulisi osoittaa työllisyysvaroja eri käyttötarkoituksiin muunneltavien tilojen rakentamiseen ja kunnostamiseen.

4.2 MAATALOUDEN KEHITTÄMINEN

4.21 K o k o j o k i a l u e t t a k o s k e v a t e h d o t u k s e t

4.211 Sukupolvenvaihdosten edistäminen

Jokialueen maatalouden keskeinen ongelma on maatilojen lukumäärän jatkuva väheneminen ja jatkajien puuttuminen tiloilta. Sukupolvenvaihdoksia tulisi nopeuttaa korottamalla nuorille viljelijöille tarkoitettua käynnistysrahaa (starttirahaa) nykyisestä 50 000 markasta 100 000 markkaan. Kun Ounasjokivarressa on noin 300 tilaa, joilla sukupolvenvaihdos on ajankohtainen ja jossa uusi viljelijä on alle 35-vuotias, olisivat nuoren viljelijän starttirahamenot noin 6 000 000 markkaa. Vuoden 1985 valtion budjetissa tarkoitukseen on koko maassa varattu 98 miljoonaa

markkaa, mikä osoittautunee viime vuoden tapaan riittä-mättömäksi.

Kuntatasolla sukupolvenvaihdoksia tulisi edistää lisää-mällä siitä tiedottamista. Kuntien tulisi kutsua vuosit-tain kaikki 54-vuotiaat ja sitä vanhemmat viljelijät puo-lisoineen sekä jatkajat yhteisille teemapäiville, jossa jaetaan tietoa sukupolvenvaihdoksesta. Tämän lisäksi 50-55-vuotiaille viljelijöille lähetettäisiin vuosittain postitse tietopaketti tilakaupan rahoituksesta ja eläk-keestä.

4.212 Tuotantorajoitusten poistaminen

Maidon kaksihintajärjestelmä rasittaa Ounasjokivarren pieniä maitotiloja. Eduskunnan tulisi poistaa Lapin läänin osalta maidon kaksihintajärjestelmä. Jo vuonna 1986 tulisi vapautuvaa tuotantokiintiötä ohjata Lapin syrjäalueille.

4.213 Rehuomavaraisuuden lisääminen

Ounasjokivarren niin kuin koko Lapinkin maataloille on tyypillistä hyvin pieni peltoala. Tämän vuoksi tilojen rehuomavaraisuus ja taloudellinen kannattavuus ovat alhaisia.

Ounasjokivarressa tavoitteena voisi olla jokaisen maatilan peltopinta-alan kasvattaminen vähintään 10 hehtaariin (2 hehtaaria/nauta). Maatilatalouden kehittämisrahaston varoja olisi ohjattava etenkin tuotannon rehuomavaraisuuden parantamiseen. Yhtenä kehitysehdotuksena onkin esitetty luvussa 4.225 peltopinta-alan lisäämiseen tähtäävää kokeiluprojektia.

4.214 Maatalousneuvonnan ja tiedottamisen lisääminen

Jotta maatalouden neuvontatyötä voitaisiin tehostaa, Lapin maatalouskeskuksen voimavaroja tulisi lisätä kolmella maatalousneuvojalla.

4.215 Juuresten viljelyn lisääminen

Maaperänsä ja pienilmastonsa puolesta Ounasjoen rantata-santeet sopivat erinomaisesti vihannesten ja juuresten viljelyyn. Maaperä on hienoa ja karkeaa hietaa ja tulvat tuovat ravinnerikasta liettettä. Etenkin suvanto-osuudet ovat lähes hallattomia.

Koska useat vastaajat toivoivat tiedon muutoin kuin kurs-simuodossa, tulisi Lapin Läänin Maatalouskeskuksen laatia

yhteistyössä Kittilän maatalouskeskuksen kanssa juuresten (etenkin puikulaperunan) viljelyä, varastointia ja markkinointia esittelevä opas.

4.216 Metsien kunnostamistoiminta

Kyselyn mukaan Ounasjokialueella on lähes neljännes yksityismetsistä kokonaan hoitotoimenpiteiden ulkopuolella. Lisäksi metsien käytöstä toivottiin runsaasti tietoa. Kullakin osa-alueella tulisikin järjestää metsäiltoja, joissa käsiteltäisiin taimikonhoitoa, metsäverotusta, metsänparannuslakeja, puutavaran mittausta, metsänviljelyä ja -lannoitusta, hakkuutapoja sekä puukauppaa.

4.22 O s a - a l u e i t t a i s e t e h d o t u k s e t

4.221 Puikula-projekti (keski- ja alajuoksu)

Ehdotetun puikula-projektin tavoitteena olisi saada aikaan Ounasjokivarteen 5-10 viljelijän muodostama sopimusviljelyrengas. Projektiin osallistuville viljelijöille opetettaisiin puikulaperunan viljelytekniikkaa (n. 3 päivää) sekä valittaisiin perunanviljelyyn sopivat pellot. Markkinointi järjestettäisiin solmimalla viljelijöiden yhteinen sopimus jonkin (etelä-suomalaisen) suurtalouden tai marketin kanssa. Projekti voitaisiin viedä läpi kevään 1987 aikana. Sen toteuttaisivat Kittilän maatalousoppilaitos ja Lapin Läänin Maatalouskeskus yhdessä kuntien maatalous- tai elinkeinotoimistojen kanssa. Projektille voidaan anoa rahoitusta Lapin kehittämismäärärahoista.

4.222 Lihakarjankasvatus (Ylä-Kittilä)

Ylä-Kittilään ehdotetun lihakarjankasvatus-projektin tavoitteena on lisätä lihakarjankasvatukseen erikoistuneita tiloja. Projektiin tulisi valita mukaan noin 15 tilaa niiden nykyisestä tuotantosunnasta riippumatta. Projekti sisältäisi sekä koulutusta että tilakohtaista suunnittelua. Projektin toteuttaisivat Kittilän kunta yhdessä Kittilän maatalousoppilaitoksen ja Lapin Maatalouskeskuksen kanssa. Kurssin rahoittaisi valtio ja se toteutettaisiin syksyllä 1986.

4.223 Maatalous-projekti (Sodankylän järvikylät)

Järvikyliin kaavaillun maatalousprojektin tarkoituksena olisi kehittää laajasti ja kokonaisvaltaisesti alueen maataloustuotantoa. Tavoitteena olisi nykyisen maataloustuotannon taloudellisen kannattavuuden parantaminen ja uusien tuotantosuintien lisääminen. Projekti etenisi vaiheittain:

1. Aluksi kartoitettaisiin kunkin maatilan tuotannon ja talouden nykytilanne sekä viljelijäväestön koulutus-tarve.
2. Kullekin tilalle laadittaisiin sekä tuotanto- että taloussuunnitelma. Tuotantosuunnitelma käsittäisi optimaalisen tuotantorakenteen, tuotantosuuntien va-linnan sekä kasvinviljelysuunnitelman (ml. pellonli-säys- ja parannussuunnitelma). Taloussuunnitelma kä-sittäisi sekä maksuvalmius- että investointisuunni-telmat.
3. Koulustarpeen kartoituksen pohjalta laadittaisiin järvikylille sopiva koulutusohjelma, joka sisältäisi tarpeen mukaan sekä pitkiä kursseja että lyhyitä kou-lutus- tai seminaaripäiviä.

Projekti ajoittuisi kolmen vuoden ajalle. Sitä toteut-taisivat Lapin Läänin Maatalouskeskus maa- ja metsätalous-ministeriön rahoituksella. Kun Sodankylän järvikylissä on yhteensä 227 maatilaa (aktiivituotannon ulkopuolella ole-vat tilat mukaan luettuina), voidaan kustannuksiksi ar-vioida karkeasti 250 000 markkaa vuodessa. Koulutus- ja kurssijärjestelyt tulisi mahdollisuuksien mukaan järjestää käyttäen hyväksi olemassa olevaa koulutusjärjestelmää mm. työllisyyskursseja.

4.224 Lammasprojekti (Ala-Kittilä)

Ala-Kittilän osa-alueelta tuli runsaasti toivomuksia lam-mastalouden kurssin saamiseksi alueelle. Lammastalous-kurssi tulisi järjestää työllisyyskoulutuksena ja se pal-velisi koko Kittilän kunnan aluetta.

Lammastaloustuotantoon paneutuvan koulutuksen ohella tu-lisi Ala-Kittilässä antaa myös lammastuotteiden jalostuk-sen koulutusta. Lampaannahan käytöstä onkin olemassa työllisyyskurssiohjelma joka lähtee liikkeelle lampaan nahan muokkauksesta ja päättyy aina turkispukineiden val-mistukseen asti. Kurssin tulisi sisältää myös yrittämi-seen liittyvää perustietoutta.

4.225 Pelto-projekti (Meltaus)

Kyselyn mukaan Meltauksen osa-alueen lehmäluku tulee voi-makkasti kasvamaan lähitulevaisuudessa. Pelto-alakin kasvaa, mutta ei samassa suhteessa eläinluvun kanssa. Tämä merkitsee rehuomavaraisuusasteen pienenemistä. Lisäksi pellon uusraivausta hankaloittaa erityisesti tällä alu-eella sarkajaon peruien hajanainen tilusjako.

Ehdotetun pelto-projektin tavoitteena on saada projektiin osallistuville tiloille (n. 15 ha) kullekin suunnitelmat pellon lisäyksestä (1,5-2 ha/nauta). Keinoina olisivat uusjaon toteuttaminen; tilusten vaihdot ja tiluskaupat sekä pellonraivaussuunnitelmat.

4.3 POROELINKEINON KEHITTÄMINEN

4.31 Porotutkimusasema

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokseen tulisi perustaa toimiva porotutkimusasema. Valtion tulisi varata vuoden 1987 tulo- ja menoarvioon määräraha poroaseman suunnitellutöitä varten. Porotutkimusasemalla tulisi olla keskeinen sijainti Suomen poronhoitoalueella. Lisäksi sen tulisi sijaita alueella, jossa luonnonolosuhteet ovat monipuoliset (sekä tunturi- että metsäluontoa). Kittilä täyttää hyvin esitetyt edellytykset. Kittilässä sijaitessaan porotutkimusasema tukisi siellä annettavaa poronhoidon koulutusta.

Tutkimustyössä tulisi porotalouden tuotannontekijöihin ja tuotantoon liittyviä tutkimuksia lisätä. Tutkimuksessa olisi keskityttävä ensisijaisesti poronhoidon taloudellisten ja elinkeinollisten kysymysten tutkimiseen ja selvittämiseen.

4.32 Poro- ja metsätalouden tarpeiden yhteensovittaminen

Poro- ja metsätalouden väliset ristiriidat Ounasjokialueella kävivät selvästi ilmi porotilakyselystä. Kuitenkin kumpikin elinkeino, sekä porotalous että puuntuotanto ja metsäteollisuus, ovat Ounasjokialueelle elintärkeitä. Kummallekin elinkeinolle on taattava harjoittamisen mahdollisuus jokialueella.

Lapin läänin alueellisen kehittämissuunnitelman luonnoksessa lääninhallitus esittää projektia, jonka tarkoituksena olisi Lapin metsien puuntuotantomahdollisuuksien selvittäminen ja moninaiskäytön yhteensovittaminen. Projektiin ehdotetaan muodostettavaksi mm. metsien moninaiskäyttöä käsittelevä työryhmä, jonka tehtävänä olisi selvittää eri metsäkäyttömuotojen (puuntuotanto, porotalous, riisitalous, marja- ja sienitalous, metsien virkistyskäyttö ja ympäristönsuojelu) kohdentuminen alueittain, käyttötarpeet ja yleiset ristiriitaisuudet käyttömuotojen välillä. Johtoryhmässä edustaisi porotaloutta Paliskuntainyhdistys. Projektin tavoitteena on syksyn 1986 aikana laatia projektiraportti, joka sisältäisi nykytilaselvityksen lisäksi suosituksia metsätalouden toimenpideohjelmaksi sekä ehdotuksen koko läänin kattavaksi yleispiirteiseksi metsätalouden maankäyttösuunnitelmaksi.

Jotta em. suunnitelma hyödyttäisi myös porotaloutta tulisi suositusosassa esittää toimenpiteitä, joilla estetään nykyisten laidunalueiden siirtyminen muuhun käyttöön. Porotalouden häiriötön kehittäminen edellyttäisi mm. maankäyttötarkoituksen muutoskiellon aikaansaamista, mikäli kysymyksessä on porolaidunten käyttö muuhun kuin maatalouden tarpeisiin.

Kuva 16. Vimpa on poromiehen apuväline. Sen avulla to-
kasta pyydystetään omaksi tunnistettu vasa.

Kuva 17. Vasan korvaan leikataan omistajan merkki.

4.33 Y l i l a i d u n t a m i s e n e h k ä i s e m i n e n

Ounasjokialueen porolaitumet ovat rajallisia niin pinta-alan kuin tuotantokyvyinkin suhteen. Luonnonolot ja säätekijät vaikuttavat suuresti niiden hyödyntämiseen. Jotta tuo hyödyntäminen voisi olla jatkuvaa, tulisi porolukujen pysyä asetettujen maksimimäärien sisällä. Lapin lääninhallituksen tehtävänä on valvoa, että näin tapahtuu. Poroluku tulee pitää sallituissa rajoissa vapaaehtoisin teurastuksin. Lisäksi voitaisiin syys- ja talvilaitumia säästää maksamalla syksyllä korkein hinta poronlihasta. Tämä houkuttelisi varhaisiin erotuksiin ja teurastuksiin.

4.34 T e u r a s t a m o t

Teurastamot ovat tärkeä osa poronlihan tuotantoa. Nykyisten kenttäteurastamoiden taso pitää saada nousemaan. Paliskuntien tulee ryhtyä toimiin, jotta kullekin paliskunnalle saadaan tarkoituksenmukainen teurastamo.

Päättyneen poronhoitovuoden aikana Kemin-Sompion paliskuntaan Naltion erotusaidalle on valmistunut maan ensimmäinen poronlihan vientiteurastamo. Parhaillaan rakennetaan samanlaista teurastamoa myös Inariin. Nämä teurastamot maksavat kumpikin noin 1.2 miljoonaa markkaa. Paliskuntain yhdistyksen toiminnanjohtaja Veikko Huttu-Hiltunen on ehdottanut vientiteurastamoita mm. Enontekiön Näkkälän paliskuntaan Talvaduksen erotusaidalle sekä Sodankylään. Vientiteurastamon pitää pystyä käsittelemään vähintään 5 000 teurasporoa vuosittain, ennenkuin sen rakentaminen on kannattavaa.

Maatalousministeriön ja Ounasjokialueen paliskuntien tulisi ryhtyä yhdessä suunnittelemaan edellä mainittuja vientiteurastamoita.

4.4 MATKAILUN KEHITTÄMINEN

4.41 K o k o j o k i a l u e t t a k o s k e v a t e h d o t u k s e t

4.411 Liikenneyhteyksien parantaminen ja Ounasjokitie

Erityisesti matkailuelinkeinoa ajatellen sekä teiden kunnolla että tieverkoston kattavuudella on suuri merkitys. Alueen saavutettavuuden parantamista on käsitelty jo luvussa 4.12 Yhdysverkon parantaminen. Asia on kuitenkin vielä tässä yhteydessä otettu esille, koska yhdysverkko on eräs matkailuelinkeinon kehittämisen perusedellytyksistä.

Ounasjoen luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman yhteydessä laaditussa Ounasjokivarren matkailusuunnitelmassa on ehdotettu Rovaniemi-Kittilä-Sirkka-Köngäs-Tepasto-Raattama-Ketomella-Peltovuoma-Hetta -välisen tien nimeämistä Ounasjokitieksi. Perusteeksi on esitetty käsitteen helpottavan markkinointia ja yhdistävän yrityksiä. Myös Ounasjokialueen kunnat ovat tehneet Valtioneuvostolle vastaavanlaisen aloitteen. Tässäkin suunnitelmassa suositellaan mainitun tievälin nimeämistä Ounasjokitieksi.

4.412 Markkinointiyhteistyö

Yrittäjäkyselyn perusteella kävi ilmi että markkinointi on jokivarren matkailuyritysten pullonkaula. Tähän asti käytetyt keinot ovat olleet riittämättömiä ja mainonnan taso on ollut laadultaan vaihtelevaa. Korkeiden kustannusten vuoksi monikaan yrityksistä ei ole kyennyt lisäämään markkinointikapasiteettia tai käyttämään korkealatuuisempia mainoksia.

Vaikka Levi ja Hetta matkailukeskuksina tunnetaankin, on Ounasjoki kokonaisuudessaan vielä matkailijoille tuntematon kohde. Majoitusliikkeiden käyttökapasiteetin kohottamiseksi tulee alueen matkailuyritysten saada aikaan markkinointikysymyksiin keskittynyt yhteistyöelin, yhdistys tai yhtiö. Tuon elimen tehtävänä olisi suunnitella koko jokialueen matkailullinen markkinointi, teettää mainonnassa tarvittava materiaali (esim. video, julisteet, esitteet ja pr-esineet) sekä sopia kustannusten jaosta. Tällaisen matkailun markkinointielimen luonnollinen yhteistyökumppani on Matkailun edistämiskeskuksen Rovaniemen aluetoimisto.

Kehittämisehdotusten esittelykierroksella Ounasjokialueen pohjoisosan matkailuyrittäjät esittivät matkailun markkinoinnin yhteistyöalueiksi mieluummin Luoteis-Lapin kuin Ounasjoen aluetta. Luoteis-Lappi onkin luonteeltaan omailemainen ja varmasti sopiva markkinoitava alue. Kuitenkin jos "villiä ja vapaata" Ounasjokea aiotaan käyttää matkailuvalttina, markkinoinnin lähtökohtana, tulee yhteistyön alueeksi ottaa nimenomaan koko Ounasjokialue ja sen yritykset.

4.413 Markkinoinnin tehostaminen

Markkinointia suunniteltaessa olisi aluksi määriteltävä se kohderyhmä tai ne kohderyhmät, joille aluetta, matkailutuotetta, halutaan myydä. Kohderyhmä voidaan rajata esimerkiksi väestön koulutustason tai rakenteen mukaan, sosioekonomisen aseman mukaan, ikäryhmittäin, tulotason mukaan, perherakenteen mukaan sekä alueellisesti. Markkinoinnissa ja mainonnassa käytettävät välineet riippuvat siitä, miten kohderyhmä on määritelty.

Toiseksi matkailuyrittäjien tai aluetta markkinoivien on määriteltävä se tuote, jota he markkinoivat. Ounasjoki-alueella näitä ovat esimerkiksi veneilysafarit, erävaellukset, laskettelumatkat, lomamökit ja luonnonrauha sekä kunto- ja terveyslomat. Yritysten yhteistyöorganisaatio on välttämätön mm. reittien ja ohjelmoitujen retkien suunnittelussa.

Yhteistyötä tarvittaisiin myös hintapolitiikan suunnittelussa. Tarjottujen matkailutuotteiden kysyntä riippuu paljolti niiden hinnasta.

Mainonnassa olisi käytettävä yhteistä teemaa, "villiä ja vapaata" Ounasjokea, riippumatta siitä, mitä mediaa käytetään tai mille kohderyhmälle mainostetaan. Toisena mainoksia yhdistävänä punaisena lankana voisivat olla lyhyet iskulauseet. Mainonnan tavoitteena voisi olla saada aikaan korkeatasoinen Ounasjokea kuvaava esitesarja, julistesarja sekä videofilmi. Hankkeen toteuttamiseen on mahdollista saada Kehitysaluerahasto Oy:n kehittämisavustusta ja -lainaa sekä rahoitusta Lapin kehittämismäärärahasta.

Vaikka mainonnan suunnittelu onkin alan ammatti-ihmisten työtä, olisi matkailuyrittäjien hyvä tuntee markkinoinnin ja mainonnan perusteet. Ounasjokialueen matkailuyrittäjille tulisikin järjestää markkinoinnin perusteisiin paneutuva kurssi (ks. luku 4.141).

4.414 Ounasjokiopas

Ounasjokivarren matkailusuunnitelmassa ehdotetaan laadittavaksi vesiretkeilijöitä palveleva Ounasjokiopas. Jotta opas saavuttaisi suuremman yleisön, tulisi sen sisältää laaja kuvaus siitä, mitä palveluluja, harrastusmahdollisuuksia, nähtävyyksiä, majoituspalveluja jne. koko Ounasjokialue matkailijalle tarjoaa. Oppaan tulisi sisältää myös automatkailijoita varten ainakin kaksi Ounasjokitietä käyttävää autoreittiä. Opas tulisi laatia kesään 1987 mennessä Lapin vesipiirin toimesta.

4.415 Ohjelmapalvelukoulutus

Länsi-Pohjan ammatillinen kurssikeskus on kouluttanut itsenäisiä ohjelmapalveluiden vetäjiä sekä ns. lomaohjajia kesällä 1984 Kolarissa. Koulutuksen tavoitteena oli kehittää kurssilaisten luovia kykyjä niin että he pystyisivät rakentamaan jokaiseen tilanteeseen ja vuodenaikaan sopivia ohjelmapaketteja. Ohjelmapalvelut ovat ajankohtainen asia tällä hetkellä myös Ounasjokivarressa. Vastaavanlainen kurssi tulee järjestää mahdollisimman nopeasti esimerkiksi Enontekiön Hetassa tai Kittilän Levillä. Kursseille tulisi valita etupäässä jo yrityksessä toimivia henkilöitä (7-10), heidän lisäksi myös matkailualasta kiinnostuneita henkilöitä.

4.416 Veneily- ja vesiretkeilysuunnitelman toteuttaminen

Ounasjoen luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman yhteydessä on Lapin vesipiirissä laadittu veneily- ja vesiretkeilysuunnitelma, joka sisältää suositukset leiri- ja taukopaikoista. Leiripaikan varusteisiin kuuluvat keittokatos, käymälä ja nuotiopaikka sekä järjestetty jäte- ja polttopuuhuolto. Taukopaikalla puolestaan on jäteastia, nuotiopaikka ja käymälä.

Suunnitelmassa esitetyt rakennelmat palvelisivat vesillä omalla veneellään tai kanootillaan liikkuvia matkailijoita sekä veneretkiä järjestäviä yrittäjiä. Polttopuu- ja jätehuollon järjestäminen ehkäisisi luvatonta puunottoa ja rantojen roskaantumista. Samalla varustettu reitti lisäisi joen matkailullisista vetovoimaa ja helpottaisi markkinointia. Jokialueen kuntien tulisikin ottaa huolehtiakseen alueiden huolto ja kunnossapito.

4.42 Osa-alueittaiset ehdotukset

4.421 Ulkoilureitit Kittilään ja Enontekiölle

Ulkoilureitit ovat olennainen osa Lapin matkailupalvelujen tarjontaa. Kittilän kunnan ehdotuksen mukaan tulisi Levin alueen lähireitit (noin 70 km) kunnostaa, kustannusarvio 0.5 miljoonaa markkaa sekä rakentaa Levi-Pallas -reitti (noin 80 km), kustannusarvio 0.5 miljoonaa markkaa. Enontekiön kunnan ehdotuksesta tulee ulkoilureittisuunnitelma laatia Hetan ja Ylikyrön ympäristöön. Kustannukset jäänevät alle 0.5 miljoonaa markkaa.

4.422 Kittilän kirkonkylän ympäristösuunnitelma

Kittilän kirkonkylä on jokialueen suurin keskus. Kylän keskustaa on rakennettu vielä aivan viime aikoinakin ja viimeksi kesällä 1985 ryhdyttiin rakentamaan kesätoria istutuksineen. Kirkonkylä ei kuitenkaan ulkonäöltään poikkea sanottavasti Lapin vastaavista keskuksista. Kunnan tulisikin laadituttaa kirkonkylään ympäristösuunnitelma, joka sisältää mm. vihersuunnitelman, uimarannat, venevalkamat ja leikkipaikat, myymälämökkien ja -kojujen sijoituspaikat sekä esim. minigolf-kentän ja liikennepuiston. Suunnitelman laadinnalla pyritään toisaalta saamaan alueen yrittäjille uusia sopivia toimitiloja ja toisaalta lisäämään alueen matkailullista vetovoimaa kohottamalla sen yleisilmettä.

4.423 Levin alueen kesämatkailun kehittäminen

Kittilän Levitunturi ja koko Sirkan kylä on talvimatkailualueena valtakunnallisesti tunnettu. Alueen kehittämises-

sä tuleekin nyt painopiste siirtää kesämatkailuun. Kesämatkailua kehitetään tarkoitusta varten käynnistettävän projektin puitteissa. Tarkoituksena olisi ideoida esimerkiksi perheystävällistä vesi- ja eräretkeilyä, suunnitella kulttuurinähtävyyksiin perustuva "kulttuuripolku" ja ideoida luonnonnähtävyyksien matkailullista käyttöä. Alueelle tulisi laatia myös oma matkailun markkinointisuunnitelma, joka sisältäisi sekä lyhyen tähtäimen (1 vuosi) että pidemmän tähtäimen (esimerkiksi 3-5 vuotta) markkinointitoimenpiteet. Projektiryhmään tulisi alueen matkailuyrittäjien lisäksi kuulumaan edustajat myös MEK:stä ja KTM:stä. Projektin rahoitukseen voidaan anoa Lapin kehittämismäärärahaa.

4.424 Porotilamatkailun kehittäminen Ylä-Kittilässä

Pienet matkailuyrittäjät voivat yhä edelleen käyttää hyväkseen Levitunturin alueelle tuomaa turistijoukkoa. Porotilalla yöpyminen ja poronhoitotöiden seuraaminen ovat suomalaisillekin matkailijoille eksoottinen kokemus. Kunta voisi lähettää alueen talouksiin tiedotteen siitä, mitä porotilamatkailu on ja samalla kartoittaa yrityksen perustamisesta kiinnostuneita henkilöitä. Mikäli riittävästi kiinnostusta on, niin kuin tämän työn yhteydessä tehty kysely antaa olettaa, voitaisiin kiinnostuneista muodostaa projekti- tai koulutusryhmä. Tälle ryhmälle järjestettäisiin tarpeellinen koulutus ja annettaisiin neuvontaa yrityksen perustamisesta ja pitämisestä. Toimeenpanevana elimenä toimisi kunta, esim. työllisyysvaroin voitaisiin palkata projektin vetäjä ja projektille voitaisiin myös anoa Lapin kehittämismäärärahaa. Projekti on mahdollista viedä läpi myös erityisalueprojektina.

4.425 Raattaman leirikoulukokeilu

Raattamassa toimineen leirikoulun kehittäminen on viime ajat ollut pysähdyksissä. Lapin lääninhallituksen tuki on mennyt Inarin Saariselällä tapahtuvaan leirikoulutoimintaan. Kuitenkin inarilainen leirikoulutoiminta on toiminta-ajatukseltaan hiukan toisenlainen kuin mitä Raattamassa olisi. Saariselällä on tarkoituksena antaa peruskoululaisille kouluopetusta myös vanhempien loman aikana. Raattamassa leirikoulu toimisi koululaisten lukujärjestyksestä riippumattomana pääasiallisena tarkoituksena tutustuttaa oppilaat lappilaiseen luontoon ja kulttuuriin.

Lapin lääninhallituksen tulisi käynnistää uudelleen Raattaman leirikoulukokeilu. Kokeilua varten tulisi laatia tarkka suunnitelma. Tilojen saneeraamista ja henkilökunnan palkkaamista varten tulee myöntää tarvittavat varat.

4.426 Meltauksen ja Sinetän osa-alueiden matkailututkimus

Ounasjokialueen eteläisimmillä osa-alueilla ei matkailulla ole samaa merkitystä kuin yläjuoksulla. Matkailulla on täällä kuitenkin nähty olevan vielä kehittymisen varaa. Alueella toimii jo puolisen tusinaa matkailuyritystä. Näiden yritysten toiminnan kehittämiseksi olisi hyödyllistä kartoittaa alueella lomailevien matkailijoiden mielipiteet alueesta lomailu- ja retkeilykohteena. Työ voitaisiin antaa esimerkiksi opinnäytetyönä tehtäväksi. Työn kuluessa voitaisiin alueen matkailuyrittäjät saattaa yhteen pohtimaan elinkeinon kehitystoimia ja yhteistyökohteita.

4.5 KOTI- JA KÄSITEOLLISUUSTUOTTEIDEN VALMISTUKSEN KEHITTÄMINEN

4.51 Osa-alueittaiset ehdotukset

4.511 Turkis- ja lammastuotteiden valmistus

Jo kappaleessa 4.224 Lampaan kasvatus sivuttiin lammastuotteiden valmistuksen koulutusprojektia Ala-Kittilässä. Kun ammattikasvatushallituksessa on valmis koulutusohjelma lampaannahan käytöstä, tulisi sitä käytännössä soveltaa Ala-Kittilän alueella. Ohjelma alkaa nahan muokkauksesta ja päättyy lopulta turkispukineiden valmistukseen. Kurssi tulisi voida toteuttaa aikuiskoulutuksena, jolloin siihen ei välttämättä tarvita viittätoista kurssilaista. Kurssiin tulisi liittää myös yrittäjäkoulutusta.

Myös järvikylissä oltiin huomattavan kiinnostuneita turkis- ja lammastuotteiden valmistuksesta. Kunnan toimesta onkin tuolle alueelle jo saatu turkistarhauskoulutusta. Sen oheen aiotaan liittää myös turkispukineiden valmistuksen koulutusta.

4.512 Poromateriaalien käytön lisääminen

Porosta sanotaan, että se on maailman hyödynnetyin eläin: siitä käytetään sekä liha että talja, sarvet, luu sekä sorkat. Kuitenkin tällä hetkellä näistä materiaaleista valmistetut tuotteet ovat lähes yksinomaan perinteisiä matkamuuistoesineitä. Kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta tulisikin käynnistää projekti, joka tutkii poromateriaalin käytön sovellutuksia (esimerkiksi nahan käyttöä huonekaluissa ja pukineissa jne.).

4.513 Jaspiksen käyttömahdollisuuksien tutkiminen

Kittilän mineraalivaroja hyödynnetään nykyisin hyvin satumanvaraisesti. Kuitenkin Kittilän punainen jaspis on

kautta maan tunnettu puolijalokivi. Jaspiksen käyttömahdollisuuksia tulisi edelleen tutkia. Projektin käytännön toteuttajina voisivat olla Rovaniemen taide- ja käsiteollisuusoppilaitos yhteistyössä Tervolan kotiteollisuuskoulun kanssa. Tavoitteena olisi suunnitella ja valmistaa jaspiksesta edustava koriste-esinesarja.

4.514 Käsiteollisuustuotteiden tuotekehitys- ja markkinointiprojekti

Ounasjokialueella on runsaasti käsityötuotteita valmistavia pienyrittäjiä. Useasti nämä toimivat sivutoimisesti. Enontekiöllä on käynnistynyt näitä yrittäjiä varten tuotekehitys- ja markkinointiprojekti. Rovaniemen maalaiskunta puolestaan on palkannut kuntaan työllistämisvaroin tuotesuunnittelijan. Myös Sodankylän järvikylissä toimivat käsitöiden valmistajat kaipaisivat kipeästi neuvontaa nimenomaan tuotteidensa kehittelyssä ja markkinoinnissa. Esim. työllisyysvaroin voitaisiin kuntaan palkata henkilö vetämään tuotekehitysprojektia tai toimimaan tuotekehitysneuvojana. Mikäli toiminta osoittautuu kannattavaksi voidaan ajatella jopa vakituisen viran perustamista.

4.515 Matkamuuistojen valmistaminen

Ounasjokialueella vierailee vuosittain kymmeniä tuhansia matkailijoita. Varsinaista matkamuuistojen valmistusta ei alueella kuitenkaan harjoiteta muualla kuin Enontekiöllä. Sekä Rovaniemen maalaiskunnassa että etenkin Kittilän kunnassa ja siellä Levin ympäristössä olisi mahdollista markkinoida paikan päällä valmistettuja matkamuuistoja runsaamminkin. Lappilainen matkamuuistovalmistus kaipaa kuitenkin uusia ideoita. Tehdyssä kyselytutkimuksessa ei ilmennyt runsaasti kiinnostusta matkamuuistojen valmistusta kohtaan, mutta koska selvää markkinarakoa näyttäisi olevan, voisivat alueen kunnat järjestää esimerkiksi ideakilpailun Ounasjokeen liittyvien matkamuuistoesineiden tuoteideoiksi. Tuon matkamuuistoesineen tulisi olla sellainen, että sen tuotantokustannukset eivät nouse suuriksi ts. se tulisi olla kohtalaisen halvasta materiaalista helposti valmistettavissa. Sen tulisi olla myös sellainen, että se soveltuu eri materiaaleista valmistettuna esimerkiksi matkailualayritysten pr-esineiksi tai korkealuokkaisemmiksi lahjaesineiksi.

4.6 PUUSEPÄNTEOLLISUUDEN KEHITTÄMINEN

4.61 P u u s e p ä n t u o t t e i d e n t u o t e k e h i - t y s - j a m a r k k i n o i n t i p r o j e k t i t

Puusepäntuotteita valmistetaan erityisesti Kittilän alueella, minkä vuoksi tässä ehdotettu tuotekehitys- ja markkinointiprojekti tulee toteuttaa Kittilässä. Projektin

tavoitteena on selvittää alueen yritysten työnjako, siten ettei valmisteta keskenään kilpailevia tuotteita. Tuotteistoja kehitettäisiin siten, että yritykset tukisivat toisiaan. Tuotekehityksen tulisi tapahtua markkinatutkimukseen tukeutuen. Markkinatutkimuksen pohjalta valittaisiin kullekin projektiin osallistuvalla yritykselle sille sopiva tuotteisto, joka voi koostua esim. alihankintakomponenteista.

Projektiin osallistuvia yhteisöjä voivat olla Kittilän kunta alkuunpanevana elimenä, Rovaniemen taide- ja käsiteollisuusoppilaitos toteuttavana tahona, ulkopuolinen konsultti tai esimerkiksi kehitysaluerahasto, KTM tai teollisuuspiiri markkinatutkimuksen suorittajana sekä edustettuina valvontaelimessä. Rahoitusta hankkeelle voidaan hakea kehitysaluerahastosta, kauppa- ja teollisuusministeriöstä sekä Lapin lääninhallituksesta Lapin kehittämisrahasta. Projekti olisi mahdollista toteuttaa myös erityisalueprojektina.

4.7 TURKISTARHAUKSEN KEHITTÄMINEN

4.71 U u s i e n t a r h o j e n p e r u s t a m i n e n

Vaikka turkistarhaus on viimeisten kymmenen vuoden aikana Lappiin voimalla tullut elinkeino, on se täällä vielä hyvin pienimuotoista verrattuna esimerkiksi Pohjanmaan vastaavaan tuotantoon. Koko maan turkistuotannosta Lappi tuottaa vain muutaman prosentin verran. Ounasjokialueella on hyvät edellytykset lisätä turkistarhausta. Tämä edellyttää turkistarhauskoulutuksen tuomista alueelle. Sodankylän järvikylissä alkaakin turkistarhausopetus jo vuoden 1985 syksynä. Kursseja tulee järjestää myös Ala-Kittilässä ja Enontekiön osa-alueella.

Sekä Lapin lääninhallitus että Kehitysaluerahasto Oy suhtautuvat myönteisesti turkistarhauksen kehittämiseen. Tämän vuoksi alan yrityksiä on tällä hetkellä suhteellisen helppo perustaa. Koska ala on altis kausivaihteluille, tulisi erityistä huomiota kiinnittää turkiseläinlajien valintaan.

Mikäli Sodankylän järvikylien, Ala-Kittilän ja Rovaniemen maalaiskunnan osa-alueille perustetaan uusia turkistarhoja runsaasti, tulee ajankohtaiseksi oman rehusektamin rakentamisen suunnittelu. Tällä hetkellä alueen rehuhuolto toimii hyvin Pellostä käsin.

4.72 V a n h o j e n t a r h o j e n k e h i t t ä m i - n e n

Jo toimiville turkistarhaajille tulisi pikaisesti järjestää taloussuunnittelun perusteita käsittelevä kurssi. Runsaalla vieraalla pääomalla perustetut yritykset joutuvat helposti taloudellisiin vaikeuksiin, ellei niillä ole selkeätä maksuvalmiussuunnitelmaa.

4.8 KALATALOUDEN KEHITTÄMINEN

4.81 K a l a t a l o u s s u n n i t e l m a

Ounasjokivarren asukkaat ovat pitäneet joen kalataloudellisen käytön kehittämistä ensiarvoisen tärkeänä. Ounasjoen luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman yhteydessä valmistuukin joen kalataloudellinen käyttö- ja hoitosuunnitelma, jonka tavoitteena on kalantuotannon, kalastuksen ja kalaravinnon hyväksikäytön kehittäminen vesistölle luontaisen kalatuotannon pohjalta. Kalanviljelyä käsitellään suunnitelmassa yhtenä kalatalouden osa-alueena.

Koska kalataloudesta valmistuu oma erillisselvitys, ei tässä työssä anneta kalataloutta koskevia kehittämissuosituksia. Koska kalatalous on kuitenkin Ounasjokialueen väestölle tärkeä tulonlisa, joillekin pääelinkeinokin, toivotaan kalataloussuunnitelmalle sitä toteuttavissa organisaatioissa myönteistä suhtautumista.

4.82 K a l a t a l o u s n e u v o n t a

Ounasjokialueen kalataloutta kehittämään tulisi jokialueen kuntien palkata kalatalousneuvoja. Henkilökohtaisen neuvonnan lisäksi kalatalousneuvojan tehtäviin kuuluisi koulutustilaisuuksien järjestäminen ja suunnitteluavun antaminen.

4.9 LUONNONTUOTTEIDEN JALOSTAMISEN KEHITTÄMINEN

Tähän asti kaikki luonnontuotteet puuta lukuunottamatta on kuljetettu Ounasjokialueelta pois jalostamattomina. Nyt kuitenkin Enontekiön kunnassa on vireillä hanke, jonka tavoitteena on löytää sopiva yrittäjä jalostamaan pohjoisen kunnista saatuja luonnontuotteita. Kysymykseen tulisivat niin marjat, sienet, kalat kuin poronlihakin. Hanke on teknisesti suunniteltuna pitkälle valmis. Samanaikaisesti Enontekiöllä suunnittelee vastaavanlaista hanketta myös yksityinen yrittäjä.

Vaikka alueelle syntyisikin kaksi luonnontuotteita jalostavaa yritystä, olisi täällä tilaa vielä useammallekin. Ounasjokialueella voitaisiin Kiirunan mallin mukaan kouluttaa paikallista väkeä jalostamaan marjat ja sienet itse (mehut, tuoremehut, hillot, hyydykkeet jne.). Tavoitteena olisi saada aikaan pieniä marja- ja sieniyrityksiä useille kylille. Myyntivalttina voi olla tuotteiden puhtaus. Kiirunalainen kurssi on noin vuoden mittainen. Oppilaita sille otetaan 12-16 kappaletta. Ounasjokialueelle ehdotetaan samantyyppistä kokeilua kauppa- ja teollisuusministeriön rahoituksella.

4.10 ELINKEINOTOIMINTOJEN VESISTÖVAIKUTUKSIEN HUOMIOONOTTAMINEN

Kaikki joen valuma-alueella tapahtuva toiminta vaikuttaa tavalla tai toisella jokiveden laatuun ja/tai veden hydrologiseen kiertoon. Elinkeinotoiminnan vesistövaikutuksista puhuttaessa tarkoitetaan yleensä vesistöön tulevaa jätevesikuormitusta, sen laatua ja määrää.

Ounasjoen luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman osaselvityksessä Vesiensuojelu Ounasjoen käytön kehittämisessä tullaan selvittämään mm. vesistöön tulevan kuormituksen laatu, määrä ja sijainti. Erityisten vedenlaatumallien avulla tutkitaan eri kuormitusvaihtoehtojen vaikutuksia Ounasjoen veden laatuun ja selvitetään vesistön tavoitetilan eri käyttömuodoille asettamia rajoituksia. Selvityksen perusteella tullaan mm. kalankasvatus- ja viljelylaitosten sijoittamista suosittelemaan sellaisille alueille, joilla veden laatu on tähän tarkoitukseen sovelias ja kuormituksesta aiheutuva haitta vähäinen.

Koska elinkeinotoimintojen vesistövaikutuksia selvitetään em. osatutkimuksessa, ei niihin puututa tässä selvityksessä enempää.

TIIVISTELMÄ

Selvitys Ounasjoen elinkeinoista ja niiden kehittämistä on osa Ounasjoen luonnontaloudellista kehittämissuunnitelmaa. Se perustuu Ounasjokialueen maatalousyrittäjille, poromiehille, yrittäjille ja työntekijöille tehtyyn kyselytutkimukseen sekä kirjallisuusselvitykseen. Selvityksen tarkoituksena on ensisijaisesti tuoda esiin alueellisia elinkeinojen kehittämistarpeita. Annetut kehittämissuosituksot tähtäävät etupäässä nykyisen elinkeinotoiminnan mahdollisuuksien ja edellytysten parantamiseen.

Lähinnä maataloudessa tapahtuneen koneellistumisen ja työvoiman tarpeen pienenemisen seurauksena on työttömyys jokialueella kasvanut aina viime vuosiin asti. Ounasjokialueella työttömyysprosentti on liikkunut 20 %:n tuntumassa ollen selvästi suurempi kuin Lapin läänissä keskimäärin.

Maatalouden kehitys Ounasjokialueella on ollut saman suuntaista kuin muualla Lapissa. Maataloustyöpaikkojen voimakasta vähentymistä on seurannut tilojen autioitumista sekä koulujen ja kauppojen lopettamista. Kyselyyn vastanneiden maanviljelijöiden mielestä maatalouden pahin ongelma on heikko kannattavuus. Tämä johtuu pienestä tuotantoalasta tai pienestä karjasta, velkaantuneisuudesta, tuotantorajoituksista, huonolaatuisista pelloista, raskaasta verotuksesta tai putoamisesta tukijärjestelmien ulkopuolelle. Myös jatkuvuuden epävarmuus nähtiin erääksi pahimmista ongelmista. Maatalousammatti ei kiinnosta nuorta polvea, mikä puolestaan johtuu etupäässä heikosta kannattavuudesta, ammatin heikosta arvostuksesta sekä lyhytjänteisestä maatalouspolitiikasta. Kyselyaineiston mukaan lähes neljännes alueen aktiivituloista lopettaa maataloustuotannon viiden vuoden sisällä, tämä merkitsee sitä että vuonna 1990 aktiivituloja on enää 550 kappaletta kun niitä nyt on noin 720.

Maatalouden kehittämisen painopisteitä ovat sukupolvenvaihdosten edistäminen, tuotantorajoitusten poistaminen, rehuomavaraisuuden lisääminen, maatalousneuvonnan ja tiedottamisen lisääminen, juuresten viljelyn lisääminen sekä metsien kunnostamistoiminta.

Poronhoidon merkitys elinkeinona kasvaa mentäessä Ounasjokialuetta pohjoiseen päin. Ounasjokialueen paliskunnissa oli poronhoitovuonna 1983-84 yhteensä 1 342 poronomistajaa. Lukuporojen määrä on vuosi vuodelta lähentynyt korkeinta sallittua porolukua (40 000). Poronhoidon pahimmaksi ongelmaksi kyselyyn vastanneet poromiehet mainitsivat useimmiten metsätalouden toimenpiteet. Avohakkuut vaikeuttavat talvisin porojen jäkälän kaivua. Auraaminen puolestaan vaikeuttaa poromiesten ja porojen kulkua maastossa. Myös talvilaitumien vähäisyys mainittiin useasti ongelmaksi. Etenkin Ounasjokialueen eteläisimmissä paliskunnissa lupon saanti kevättalvella on erityisen ongelmallista.

Paljon keskustelua viime aikoina on herättänyt porotutkimustoimikunnan esittämä porotutkimusasema. Ounasjoki-alueen kunnat ovat olleet kiinnostuneita tästä asemasta. Vuoden 1984 lopulla Enontekiön ja Kittilän kunnat kehoittivat yhtenä Ounasjoen suojelusta aiheutuneiden menetysten korvausesityksenä valtioneuvostoa tekemään periaatepäätöksen porotutkimusaseman perustamisesta Enontekiön tai Kittilän kuntaan. Poroelinkeinon kehittämisessä etusijalla ovat poro- ja metsätalouden tarpeiden yhteensovittaminen esim. Lapin lääninhallituksen metsäprojektin yhteydessä, ylilaiduntamisen ehkäiseminen sekä porotutkimusaseman ja vientiteurastamoiden rakentaminen Ounasjoki-alueelle.

Aluepoliittisten toimenpiteiden suuntaamista varten maa on jaettu neljään perusvyöhykkeeseen. Ounasjokialueen kunnista Enontekiö, Kittilä ja Sodankylä kuuluvat ensimmäiseen perusvyöhykkeeseen ja Rovaniemen maalaiskunta toiseen perusvyöhykkeeseen. Lisäksi Enontekiö ja Kittilä ovat ns. erityisaluekuntia. Valtaosa Ounasjokialueelle tulleesta aluepoliittisesta tuesta on ollut investointitukea, mikä on tehnyt yritysten perustamisen houkuttelevaksi, mutta samalla synnyttänyt jossakin määrin ylikapasiteettia ja käyttöasteiden alenemista.

Ounasjokialueen yrityksistä yli puolet lukeutuu palvelu-alaan. Yleisimmät toimialat ovat vähittäiskauppa, kuljetus, rakennustoiminta, ravitsemus- ja majoitustoiminta sekä kotiteollisuustuotteiden valmistus. Sekä vuotuisilla liikevaihoilla että työntekijöiden määrällä mitattuna jokialueen yritykset ovat pieniä.

Yritysten ongelmat riippuvat paljolti toimialasta. Kuitenkin joka kolmas yrittäjä mainitsi markkinoinnin kolmen pahimman ongelman joukkoon. Erityisesti markkinoinnin ongelma koski kotiteollisuustuotteita valmistavia yrityksiä ja matkailuyrityksiä. Puolet kyselyyn vastanneista yrittäjistä ilmoitti pahimmaksi ongelmakseen rasittavan rahoitusrakenteen. Tämä merkitsee sitä, että yrityksillä on runsaasti vierasta pääomaa, suuri osa sen tuloista menee lainojen korkoihin ja puolitukseen eikä sille jää riittävästi käyttöpääomaa. Yritystoiminnan tulevaisuuden kuva vaihtelee alueellisesti: taajama-alueilla se tulee laajenemaan, mutta laita-alueilla supistumaan.

Matkailu on eräs Ounasjokialueen tulevaisuuden elinkeinoista. Sen kehittämisedellytyksiä parantaa liikenneyhteyksien parantaminen jokivarressa, yrittäjien välinen markkinointiyhteistyö ja markkinoinnin tehostaminen, Ounasjokioppaan laatiminen, ohjelmapalvelukoulutuksen järjestäminen sekä veneily- ja vesiretkeilysuunnitelman toteuttaminen.

Ounasjokivarren asukkaat ovat pitäneet joen kalataloudellisen käytön kehittymistä ensiarvoisen tärkeänä. Ounasjoen luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelman yhteydessä valmistuukin joen kalataloudellinen käyttö- ja hoitosuunnitelma, jonka tavoitteena on mm. kalatuotannon, kalastuksen ja kalaravinnon hyväksikäytön kehittäminen.

Elinkeinotoimintojen yleisten edellytysten parantamisessa etusijalla ovat Enontekiön energiahuollon ja jokialueen haja-asutusalueiden vesihuollon järjestäminen, Meltaus-Unari -tien ja Tepasto-Raattama-Peltovuoma -tien peruspantaminen sekä Kittilän ja Enontekiön lentokenttien kehittäminen. Lisäksi tulisi kuntien elinkeinoasioiden hoitoa tehostaa ja lisätä jokialueen koulutusmahdollisuuksia.

LÄHTEET:

1. Alarinta Juha 1984. Kylän asuttuna säilyttäminen ja suunnittelu. Suunnittelumaantieteen yhdistyksen julkaisuja 18. Helsinki.
2. Ammattikasvatushallitus 1984. Ammatilliset koulut ja opistot 1985. Helsinki
3. Asetus yrittäjäksi ryhtyvän työttömän tukemiskokeilusta.
4. Asp Erkki, Matti Luostarinen, Hannu Mäkinen 1977. Ounasjoen sosiaalis-taloudellinen tutkimus. Selvitys rakentamisen yksityistaloudellisista vaikutuksista. Oulun ja Turun yliopistot. Tutkimuksia n:o 1. Oulu.
5. Enontekiön kunta (1984). Ounasjoen suojelusta aiheutuneiden menetysten korvaaminen. Enontekiö.
6. Enontekiön kunta (1983). Yritysluettelo -83. Moniste.
7. Enontekiön poronhoidon ja muun elinkeinoelämän mietintö 1982. Rovaniemi.
8. Granberg, Hakatie, Heikkilä, Pihlatie, Salonen, Toivanen, Vänskä. 1982. Maatalouden tuet ja tulot. Selvitys alueellisen ja tilakoon mukaisen tuen vaikutuksesta maatalojen tuloihin. Maatilahallituksen julkaisuja n:o 7. Helsinki.
9. Helle Timo 1984. Porotalous. Artikkelit teoksessa Lappi. Pohjolan luonto, luonnonvarat ja ihminen. Osa 3. Hämeenlinna.
10. Huttu-Hiltunen Veikko 1984. Ajankohtaista Poromies 6/1984. Rovaniemi.
11. Juusela Jukka (1985). Aluepoliittisen tuen kohdentamista matkailun osalta syytä tarkistaa. Matkailusilmä 1/85. Helsinki.
12. KERA 1985. Yritystoiminnan aluepoliittinen rahoitus ja tuki. Kuopio.
13. Kittilän kunta (1984). Ounasjoen suojelusta aiheutuneiden menetysten korvaaminen. Kittilä.
14. Kittilän palveluhakemisto 1984. Rovaniemi.
15. Komiteamietintö 1983:8. Porotutkimustoimikunnan mietintö. Helsinki.
16. Komiteamietintö 1984:50. Kemijokikomiteamietintö. Helsinki.

17. Lapin lääninhallitus 1985. Lapin lääninhallituksen päätös Lapin läänin elinkeinotoiminnan tukemiseen osoitetun määrärahan käytöstä. Rovaniemi.
18. Lapin läänin maatalouskeskus 1984. Muonio, Maatila-
talouden kehittämissuunnitelma. Muonio.
19. Lapin seutukaavaliitto 1980 a. Lapin turvevarat.
Julkaisu A:31. Rovaniemi.
20. Lapin seutukaavaliitto 1980 b. Lapin metsätalouden
vyöhykkeet. Julkaisu A:35. Rovaniemi.
21. Lapin seutukaavaliitto 1981. Tieverkko- ja tieliik-
kennealue selvitys. 1981. Julkaisu A:37. Rovaniemi.
22. Lapin seutukaavaliitto 1982. Vesistö rakentamisen
vaikutukset Ounasjokialueen porotalouteen. Julkaisu
A:55.
23. Lapin seutukaavaliitto 1983. Lapin seutusuunnitelma
1984. Rakennusosa. Rovaniemi.
24. Lapin seutukaavaliitto 1984 a. Lapin soravarat ja
niiden käyttö 1980-2000. Julkaisu A:71. Rovaniemi.
25. Lapin seutukaavaliitto 1984 b. Lapin maatalous. Jul-
kaisu A:72. Rovaniemi.
26. Lapin seutukaavaliitto 1984 c. Elinkeinopolitiikka
Lapin läänin kunnissa. Julkaisu A:74. Rovaniemi.
27. Maatilalaki 1977.
28. Maatilarekisteri 1981. Helsinki.
29. Maatilarekisterin haastattelulomakkeet vuodelta 1983.
30. Matkailun edistämiskeskus 1984. Vetovoimaisimmat
talvimatkailukohteet. Julkaisu A:47. Helsinki.
31. Mäkinen K, M. Maunu 1984. Pohjois-Suomen sora- ja
turvevarat. Acta Lapponica Fenniae 12:85-100.
Rovaniemi.
32. Mölläri Anna-Kaisa. 1985. Luonnos raporortiksi Ou-
nasjoen ranta-alueiden käytöstä. Rovaniemi.
33. Nieminen Mauri 1984. Porotalous ja metsänhoito.
Poromies 51/84. Rovaniemi.
34. Ojala Markku 1983. Luonnos raportiksi Ounasjokivarren
matkailututkimus ja kehittämissuosituksia. Rovaniemi.
35. Poromies 2/1985. Tilasto paliskuntien poromääristä ja
taloudesta poronhoitovuodelta 1983-1984.
36. Rovaniemen maalaiskunta 1984. Yritysrekisteri. Monis-
te.

37. Saastamoinen Olavi. 1977. Economics of forosh uses in Finnish Lapland. Seloste: Lapin metsien käyttömuotojen taloudellinen merkitys. Silva. Fenn.
38. Simonen A. 1960. Suomen kallioperä. Kartta 1:2 000 000 Geol. Surrey of Finland.
39. Sodankylän kunta yritysluettelo 1984. Moniste.
40. Vesihallitus (1984). Lapin vesienkäytön kokonaissuunnitelma. Helsinki.
41. Vesihallitus 1984 b. Leskinen Antti. Ounasjoen veneily- ja vesiretkeilysuunnitelma. Ounasjoen luonnontaloudellinen kehittäminen, osaselvitys. Vesihallitus, tiedotus 246. Helsinki.
42. Viitala Liisa. 1984. Luonnos raportiksi Ounasjoki-alueen luonnosta ja luonnonvaroista. Rovaniemi.
43. Välitalo Martti . 1980. Ounasjoen rakentaminen ja lähinnä paikallisten elinehtojen muutokset. Pro gradu -tutkielma. Joensuu.

LIITE 1: Kysymyslomake - yrityskysely

TAUSTATIEDOT

1. Yrityksen kotikunta ja -kylä _____
2. Yrityksen toimiala (ympyröikää sopivan vastausvaihtoehdon kirjaintunnus)
  - a) puutarha/kasvihuoneviljely
  - b) turkiseläinten hoito
  - c) kalanviljely
  - d) turpeennosto ja muokkaus
  - e) elintarvikkeiden valmistus
  - f) tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja/tai kenkätuotteiden valmistus
  - g) puutavaran valmistus
  - h) paperin ja graafisten tuotteiden valmistus
  - i) kemian tuotteiden valmistus
  - j) savi-, lasi- ja/tai kivi tuotteet
  - k) metalli- ja konepajatuotanto
  - l) auto- ja/tai konekorjaamo
  - m) matkailu
  - n) vähittäiskauppa
  - o) muu, mikä? _____

3. Yrityksen perustamisvuosi _____

4. Yrityksen nykyinen liikevaihto _____

5. Mitkä seikat vaikuttivat päätökseenne aloittaa yritystoiminta juuri tällä paikkakunnalla, tässä kylässä? (numeroikaa kolme tärkeintä)
  - halu pysyä kotipaikkakunnalla
  - halu palata vanhalle kotipaikkakunnalle
  - saitte täättä sopivat toimitilat
  - tuotteenne/työllenne oli tällä runsaasti kysyntää
  - yritys on tällä lähellä lähellä työntekijöitään
  - kunnan kehitysalue-etuudet houkuttelivat sijoittumaan tänne
  - jokin muu syy, mikä? _____

6. Yrittäjä tarvitsee monenlaisia taitoja ja taitoja. Oletteko itse halukas saamaan opetusta jollakin seuraavista aloista? Merkitkää myös sopiva ajan- kohta (esim. kevät -65).
  - Sopiva ajankohta _____

- a) tuotekehittely _____
- b) laskenta/tilitoimi _____
- c) markkinointi/mainonta _____
- d) johtamistaito _____
- e) tuotantotekniikka _____
- f) jokin muu, mikä? _____

TYÖVOIMA

7. Montako henkilöä yrityksessänne työskentelee? _____
8. Kuuluuko henkilökuntaan itseenne lisäksi oman perheenne jäseniä?
  - a) kyllä kuuluu _____ henkilöä
  - b) ei kuulu _____

9. Ympyröikää seuraavasta ne työntekijäryhmät, joista yrityksessänne on tällä hetkellä puutetta
  - a) ammatitaitoinen tuotantotyövoima, minkä alan? _____

- b) laskentatoimen henkilökunta (ml. kirjanpito) _____
- c) markkinointihenkilöstö _____
- d) tuotekehittelyn asiantuntijat _____
- e) joku muu, mikä? _____

10. Minkälaisen koulutuksen järjestäminen olisi nykyisen henkilökuntanne kannalta tarpeellista?
  - koulutusala _____ mahdollisten osallistujien lukumäärä _____
  - sopiva ajankohta _____

KONEKANTA JA RAAKA-AINEET

11. Onko tuotantotoimintaan tarvittavan konekannan ajamukaistamisessa ollut ongelmia?
  - a) ei ole ollut _____
  - b) on ollut, mitä? _____
  - c) konekannan uudistaminen ei ole vielä ollut ajankohtaista _____

12. Mistä hankitte tarvitsenne raaka-aineet?
  - materiaali _____ hankintapaikkakunta _____

13. Onko raaka-aineiden hankinnassa mahdollista suusia yritysaiikkakuntaa?
  - a) ei ole, miksi? _____
  - b) kyllä on seuraavilla edellytyksillä _____
  - c) en osaa sanoa _____

MARKKINAT JA MARKKINDINTI

14. Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen markkina-alueenne?
  - a) oma kunta _____
  - b) lähiikunnat _____
  - c) koko Lapin läänin alue _____
  - d) muu Suomi, mitkä alueet? _____
  - e) ulkomaat, mitkä? _____

RAHOITUS

15. Onko markkina-alueen laajentamiselle esteitä? Numeroikaa kolme tärkeintä.
- yrityksen nykyisen henkilö- ja/tai konekapasiteetin puutteissa tuotantoa ei voida lisätä
  - yrityksessä ei ole markkinointiin perehtyneitä henkilöitä
  - kysyntää ei ole tullut riittävästi, vaikka markkinointityötä on tehty
  - yrittäjällä ei ole riittävästi aikaa paneutua markkinointiin
  - markkinoinnin vaatimat investoinnit ovat tällä hetkellä vaikeat toteuttaa
  - jokin muu syy, mikä? _____
  - vaikea sanoa _____

16. Millä tavoin olette markkinoineet tuotteitanne/yritystänne? Antakaa myös arvio siitä, kuinka hyvin käytetty markkinointimenetelmä on täyttänyt sille asetetut tavoitteet (ympyrä: soovi kirjaintunnus)
- menetelmä
	tavoitteet toteutuneet	
	erittäin hyvin	huonosti
a) henkilökohtaiset kontaktit	a	b
b) lehdistöilmoitukset	a	b
c) eritteet/kuvastot	a	b
d) suoramyynnin kirjeet	a	b
e) messut	a	b
f) yritysvideo	a	b
g) myyntimies toiminta	a	b
h) jokin muu, mikä? _____	a	b
- i) tuotteita/yritystä ei ole erityisemmin markkinoitu _____ a b c

17. Oletteko kiinnostunut liittymään alue- tai alakohtaiseen markkinointi-organisaatioon/kampanjaan?
- a) kyllä aluekohtaiseen organisaatioon/kampanjaan
  - b) kyllä alakohtaiseen organisaatioon/kampanjaan
  - c) olen jo kysytynlaisen organisaation jäsen
  - d) en osaa sanoa
  - e) ei, en ole kiinnostunut

KULJETUS

18. Pystyvätkö julkiset liikennevälineet tyydyttämään yrityksenne kuljetustarpeet?
- a) kyllä
  - b) eivät, mitkä korjaukset olisivat oleellisia? _____

19. Numeroikaa yrityksenne kolme tärkeintä rahoituslähdetä
- oma rahoitus
  - pankit
  - kaupp- ja teollisuusministeriö (KTM)
  - kehitysalue rahasto (KERA)
  - muut erityisluottolaitokset
  - muut, mitkä? _____

Onko yrityksenne taloudessa ongelmia?
 a) ei ole _____
 b) on, mitä? _____

JULKISEN VALLAN TOIMENPITEET

20. Mitkä seuraavista julkisen vallan toimenpiteistä ovat olleet hyödyksi yrityksellenne?
- a) työvoimaministeriön ammatin- ja koulutuskurssit
  - b) Lapin korkeakoulun ja työvoimaministeriön yrittäjäkurssit
  - c) elinkeinoasiamestointi
  - d) Lapin lisä
  - e) KTM:n investointiaavustus
  - f) KTM:n käynnistysavustus
  - g) kehitysalueiden kuljetustuki
  - h) kehitysalueiden verohelpotukset
  - i) kunnan järjestämät toimitilat/teollisuusohalli

21. Merkitkää seuraavaan luetteloon käyttökäyttöne asiantuntija-apu ja arvioi-kaa senalla saamane avun merkitystä yrityksellenne

	erittäin merkittävä	merkittävä	ei merkittävä	ei kovin merkittävä	vaikaa
a) pankkien asiantuntijat	a	b	c	d	e
b) KERA:n yritystutkijat	a	b	c	d	e
c) KTM:n asiantuntijat	a	b	c	d	e
d) elinkeinoasiames	a	b	c	d	e
e) yksityiset konsultit					
- markkinointi, hallinto	a	b	c	d	e
- tuotantotekniikka	a	b	c	d	e
f) yrittäjäjärjestöt	a	b	c	d	e
g) muu, mikä? _____					
h) en ole käyttänyt mitään ulkopuolista asiantuntija-apua	a	b	c	d	e

LIITE 2: Kysymyslomake - maatilakysely

12. Jos aiotte vähentää eläinten määrää, niin mistä syystä?

13. Tilan pinta-ala

omaa peltoa _____ ha metsää I-IV _____ ha
vuokrapeltoa _____ ha muuta maata _____ ha

14. Pellon käyttö

peltoa viljelyssä _____ ha
pois vuokrattu _____ ha
pölkkiä _____ ha, minä vuonna pölkkiä
muuten viljelyssä _____ ha puretaan 19 _____

nykyinen aiotaan aiotaan
viljelyala lisätä vähentää

rehuvilja _____ ha _____ ha _____ ha

kuiva heinä _____ ha _____ ha _____ ha

säilörehunurmi _____ ha _____ ha _____ ha

laidunnurmi _____ ha _____ ha _____ ha

peruna _____ a _____ a _____ a

vihannekset _____ a _____ a _____ a

puutarhamarjat _____ a _____ a _____ a

muut _____ a _____ a _____ a

15. Aiotteko muuttaa tai monipuollistaa tilan tuotantorekennetta?

16. Mistä asioista toivoisitte saavanne lisää tietoja?

Merkittävä myös missä muodossa tiedon mieluiten haluaisitte.

	nykyinen kursseilla	henk.koht. maatalous- sihteeriltä	esite/mä- tilai- suuksissa	oppaista, esitteistä
lypsykarjatalous	a	b	c	d
liihakarjan kasvatus	a	b	c	d
lammaatalous	a	b	c	d
nummiljely	a	b	c	d
perunanviljely	a	b	c	d
taloussuunnittelu	a	b	c	d
kone- ja työkalut	a	b	c	d
rakentaminen	a	b	c	d
kasvihuoneviljely	a	b	c	d
merjan- ja vihannes- ten viljely	a	b	c	d
maatilamatkailu	a	b	c	d
sukupolvenvaihdos	a	b	c	d

Ympyröikää sopivan vastausvaihtoehdon kirjaintunnuksen tai kirjoittakaa vastaus
sille varattuun tilaan. Viihtäviä yli ne kysymykset, jotka eivät liity koske.

1. Kyiä ja kunta, jossa tilanne sijaitsee _____

2. Viljelijän ikä _____ vuotta

3. Puolison ikä _____ vuotta

4. Ketä muita perheeseen kuuluu?

- 18 vuotta täyttäneitten lasten lukumäärä _____

- 15-17-vuotiaitten _____

- alle 15-vuotiaitten _____

5. Kuinka moni lacsistamme asuu pysyvästi muualla?

6. Merkittävä seuraaville riveille muualla asuvien lasten asuinpaikkakunnat ja
ammatit.

nykyinen asuinpaikkakunta _____ ammatti _____

7. Kuinka moni aikuinen perheenjäsen saa toimeentuloonsa tilalta?

8. Perheen tärkeimmät toimeentuloalajit. Merkittävä viivalla kunkin toisen-
tulolähteen osuus perheen kokonaistuloista, esim. 50 % tai 1/2.

osuus tuloista osuus tuloista

maatalous _____ maatilamatkailu _____

maatalous _____ turkistamisuus _____

kalatalous _____ käsintöiden myynti _____

luonnontuotteiden keräily _____ ansiotyö _____

muu, mikä? _____ eläke _____

9. Saatteko kansaneläkkeen työkyvyttömyyseläkettä? a) kyllä b) en

10. Onko joku perheen 15 vuotta täyttäneistä lapsista tällä hetkellä työttö-
mänä?

a) kyllä, kuinka monta _____

b) ei ole _____

11. Kuinka paljon tilallanne on eläimiä? Merkittävä myös, jos suunnittele-
eläinten lisäämistä tai vähentämistä.

	nykyinen lukumäärä	aiotaan lisätä	aiotaan vähentää
lypsylehmiä	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
lihanautoja	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
työhevosiä	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
mitä tuotantoläimiä, mitä?	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
_____	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
_____	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl
_____	_____ kpl	_____ kpl	_____ kpl

17. Mikä olisi Teille sopivin kurssijänkohta? Merkitkää esim. kevät -85, myös kellonaika, mikäli sillä on merkitystä.
-
18. Miten metsätyöt tilallanne suoritetaan?
- oman tilan voimin kaikki puunkorjuutyöt
  - oman tilan voimin osa puunkorjuutöistä
  - ostaja suorittaa kaiken puunkorjuutyön
  - tilalla ei suoriteta lainkaan puunkorjuutöitä
19. Kuka suorittaa tilanne metsänhoitotyöt
- oman tilan voimin kaikki metsänhoitotyöt
  - oman tilan voimin osa metsänhoitotyöistä
  - metsänhoitotyöt suoritetaan kokonaan ulkopuolista työvoimaa käyttäen
  - tilalla ei suoriteta metsänhoitotyöitä
20. Ympyröikää seuraavasta ne aihepiirit, joista haluaisitte saada lisätietoja
- hakuuutavat
  - h) puukauppa
  - metsänviljely
  - i) puutavaran mittaus
  - taimikohoitto
  - j) metsänperannuslait
  - metsänlannoitus
  - k) metsäverotus
  - metsänhoitotus
  - l) metsätalouden suunnittelu
  - metsätalouden järjestöt
  - m) puun energiakäyttö
  - metsäyhteistyö
  - n) lisätietoja ei tarvita
  - o) joku muu, mikä _____
21. Haluatteko tilallanne jonkun seuraavista suunnitelmista. Merkitkää myös, jos tilallanne on jo kysyntynlainen suunnitelma.
	halutaan	on tehty	ei haluta
viljavuustutkimus	a	b	c
viljelyskartta	a	b	c
taloussuunnitelma	a	b	c
lannoitusuunnitelma	a	b	c
perusruokintasuunnitelma	a	b	c
karjanjalostussuunnitelma	a	b	c
metsätaloussuunnitelma	a	b	c
meätalouden kokonais suunnitelma	a	b	c
22. Kuinka monta vuotta arvioitte jatkavanne tilan hoitoa?
- alle 5 vuotta
  - 6-10 vuotta
  - 11-15 vuotta
  - yli 15 vuotta
  - en osaa vielä sanoa
23. Kuka todennäköisesti jatkaa tilan hoitoa?
- oma lepsi
  - lähisukulainen
  - jatketaan perheyhtiönä
  - asia ei ole vielä ajankohtainen
  - en tiedä vielä
24. Jatkajan ikä _____ vuotta
25. Luovuttuunne itse tilapidosta, eikä tilalla ole jatkajaa, haluatteko
- vuokrata pellot
  - myydä pellot
  - myydä koko tilan
  - myydä koko tilan, mutta jättää asuntontontin itselle
  - vaihtaa pellot metsään
  - metsittää pellot
  - en osaa sanoa
26. Montako henkilöä arvioitte tilalla asuvan viiden vuoden kuluttua?
-
27. Mihin poismuuttavat aikovat lähteä?
- kirkonkylään
  - johonkin toiseen Lapin jäähin kuntaan
  - Etelä-Suomeen
  - Ruotsiin
  - jonnekin muulle, mihin? _____
28. Voisitteko vielä lyhyesti kertoa, mitkä ovat oman tilanne pahimmat ongelmat tällä hetkellä?
-
-
-
-
-
29. Mitä toivoisitte yhteiskunnan tekevän maatalousyrittäjien hyväksi?
-
-
-
-
-

KIITOS:

LIITE 3: Kysymyslomake - porotilakysely

9. Mitkä kysymyksessä 7. mainituissa elinkeinoaloissa ovat sellaisia, jotka eivät sovi harjoitettaviksi yhdessä poronhoidon kanssa? Esittäisitkö myös perustelusi, miksi eivät sovi.
10. Mitkä elinkeinot sopivat mielestäsi hyvin yhteen poronhoidon kanssa nimenomaan omalla tilallasi harjoitettaviksi. Perustelaitko jälleen.
11. Suunnitteletko muuttavasi toimeentulorakennettasi lähivuosina?
a) kyllä, miten?
b) en
12. Onko suunnitelmiesi toteuttamisen tiellä esteitä (esim. rahoituksen puute, sopivien tilojen puuttuminen, tiedon puute tms.)?
a) porojen ruokinta f) lammastalous
b) poronhoidon tekniset g) perunanviljely
apuvälineet h) kasvihuoneviljely
c) poron jalostus i) turkistarhaus
d) porojen sairaudet j) yrityksen perustaminen
e) porovahinkojen k) kalanviljely
korvaukset l) maatilamatkailu
m) jokin muu, mikä?
13. Millä aloilla haluaisit kehittää taitojasi tai hankkia lisätietoja?
a) kursseilla
b) oppaista ja esitteistä
c) henkilökohtaisesti porotalousneuvojalta, maataloussihteeriltä tai muilta asiantuntijoilta
d) opintopiirissä
e) muulla tavoin, miten?
14. Missä muodossa haluaisit tiedon?
a) kursseilla
b) oppaista ja esitteistä
c) henkilökohtaisesti porotalousneuvojalta, maataloussihteeriltä tai muilta asiantuntijoilta
d) opintopiirissä
e) muulla tavoin, miten?
15. Mikä olisi sinulle sopivin kurssiajankohta (merkitse esim. kevät -85 sekä kelloaika, jos sillä on merkitystä)?

Ympyröi sopivien vastausvaihtoehtojen kirjaintunnus tai kirjoita vastaus sille varattuun tilaan. Viivaa yli ne kysymykset, jotka eivät koske sinua.

1. Vastaaajan siviiliasäätty
a) naimisissa c) eronnut/asumuserossa
b) naimaton d) leski
2. Vastaaajan ikä _____ vuotta
puolison ikä _____ vuotta
3. Vastaaajan ammatti _____
4. Oletteko saanut jotakin ammatillista koulutusta?
a) kyllä, mitä?
b) en
5. Kotona asuvien lasten lukumäärä _____ ja heidän ikänsä _____ v., _____ v., _____ v., _____ v., _____ v., _____ v.
6. Muualla asuvien lasten ammatti ja asuinpaikkakunnat
ammatti _____ nykyinen asuinpaikkakunta _____
7. Mistä tulolähteistä saatte toimeentulon? Merkitkää myös kunkin toimeentulolähteen osuus kokonaistuloistanne (esimerkiksi noin 50 % tai 1/2)
Toimeentulolähde	Osuus tuloista	Toimeentulolähde	Osuus tuloista
a) porotalous	_____	g) kalatalous	_____
b) maatalous	_____	h) porotilamatkailu	_____
c) metsätalous	_____	i) luonnontuotteiden keräily	_____
d) matkamuistojen valmistus ja myynti	_____	j) ansiotyö	_____
e) käsitöiden valmistus ja myynti	_____	k) eläke	_____
f) turkistarhaus	_____	l) lammastalous	_____
m) joku muu, mikä?	_____		
8. Lukuporojen määrä _____
Tarhauksessa olevien porojen lukumäärä _____
Keskimääräinen tarhaus aika _____

16. Mitkä ovat mielestäsi paliskuntasi poronhoidon pahimmat ongelmat täällä heikelillä?

17. Onko muista elinkeinoista ollut haittaa poronhoidolle Ounasjoki-alueella?

a) kyllä, miten ja missä?

b) ei

18. Onko jollekin seuraavista metsänhoitotoimenpiteillä ollut selvästi haitallisia vaikutuksia poronhoidolle paliskunnan alueella?

On ollut huomatta-	On ollut jonkin verran	Ei ole haitannut	En osaa sanoa
haittaa	haittaa	haittaa	haittaa

Soiden ojitus	a	b	c	d
Metsien auraus	a	b	c	d
Vesakontorjunta-	a	b	c	d
ruiskutukset	a	b	c	d

Millä alueilla ja miten haittavaikutukset ovat ilmenneet?

19. Onko sinulla havaittu moottorikelkan käytöstä johtuvia sairauksia?

20. Onko sinulla ehdotuksia porotalouden kehittämiseksi Ounasjoki-alueella?

21. Minkälainen merkitys porotiloilla on ollut porotalouden kehittämiseksi?

22. Mitä huonoja puolia on porotilajärjestelmässä?

23. Kuinka kauan aiot jatkaa poronhoitotyötä?

a) alle 5 vuotta
d) yli 15 vuotta
b) 6-10 vuotta
e) en osaa vielä sanoa
c) 11-15 vuotta

24. Kuka todennäköisesti jatkaa tilallanne poronhoitoa?

a) oma lapsi
c) asia ei ole vielä ajankohtainen
b) lähisukulainen
d) en osaa sanoa

25. Olisiko valmis luopumaan poronhoidosta jatkajan hyväksi, mikäli Sinulla olisi maatalousyrittäjien tapaan mahdollisuus päästä sulu-pölvävaihdoseiäkkeelle?

26. Jos sinulla on vielä poronhoitoa koskevia ajatuksia tai mielteitä, voit kirjoittaa ne seuraaville riveille.

Täytä osoitetiedot halutessasi

Vastoojan nimi

Osoite

Puhelinnumero

LIITE 4: Saatekirje ja kysymyslomake - työnhakijakysely

ONKO SINULLA IDEA

TIESITKÖ, ETTÄ

- tämän vuoden marraskuun alusta lähtien on jokaisen itsensä työllistävän työttömän ollut mahdollista saada 2 500 markkaa kuukaudessa kahdenkymmenen kuukauden ajan,
- Lapinlisä on tarkoitettu pienyritystoiminnan käynnistämiseen,
- kauppa- ja teollisuusministeriö myöntää avustuksia yritystoiminnan aloittamista ja laitteiden hankkimista varten.

TIETOJA JA TAITOJA VOI HANKKIA

- erilaisilla työvoimaministeriön ammattikursseilla
- yrittäjäkursseilla
- kansalaisopistossa
- elinkeinoasiamieheltä

V A I H T O E H T O J A O N ! !

TULEVAISUUTESI ON NYT OMISSA KÄSISSÄSI

MIETI

- mitä haluat tehdä
- mitä osaat tehdä
- mitä tarvitset

Seuraavilla sivuilla on esitetty muutamia kysymyksiä, joiden pohjalta Sinulle voidaan mittatilaustyönä tehdä suunnitelma oman yritystoiminnan käynnistämistä varten. Voit halutessasi tulla täyttämään lomakkeen yhdessä elinkeinoasiamiehen kanssa. Soita ja varaa aika puh. 13221. Voit palauttaa lomakkeen myös postitse oheisessa vastauskuoressa. Postimaksu on jo maksettu puolestasi. Odotamme vastaustasi 15.12.1984 mennessä.

Lomakkeessa antamasi tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti virkamiehiä sitovan vaitiolovelvollisuuden mukaisesti. Antamasi tiedot tulevat myös Lapin seutukaavaliiton Ounasjokialueen elinkeinon kehittämissuunnitelmaa laativan tutkimusryhmän käyttöön. Siellä tiedot tulostetaan tilastollisesti eikä ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa.

ODOTAMME VASTAUSTASI!

Matti Mäkinen

KYSYMYKSET

Ympäri sopivien vastausvaihtoehtojen kirjaintunnukset tai kirjoita vastaus sille varattuun tilaan. Vedä henkselet niiden kysymysten yli, jotka eivät koske Sinua.

1. Sukupuolesi a) nainen b) mies
2. Ikäsi vuosina _____
3. Osoitteesi _____
4. Peruskoulutuksesi
  - a) kansakoulu
  - b) keski- tai peruskoulu
  - c) lukio
5. Muu koulutuksesi
  - a) ammatikoulu, mikä linja? _____
  - b) opistotasoinen koulutus, mikä? _____
  - c) korkeakoulututkinto, mikä? _____

- pääaine _____
6. Työkokemuksesi? Mainitse kolme pitkäaikaisinta työpaikkaasi sekä työtehtäväsi ja työn kestoaika.

	työn kestoaika (esim. 1 v 3 kk)
7. Haluaisitko ryhtyä yksityisyrittäjäksi?
  - a) kyllä
  - b) en
  - c) en osaa sanoa
8. Minkä tyyppinen yrittäminen kiinnostaa Sinua?
  - a) valmiiden tuotteiden myyminen; vähittäiskauppa
  - b) tuotteiden valmistaminen
  - c) ammatitaitosi myyminen; palveluliikkeen perustaminen
9. Jos Sinulla on jo vähän pitemmälle kehitelty yritysidea, kertoisitko siitä tarkemmin (kaavailenasi yrityksen toimiala, työvoiman tarve, sijainti, tarvitsenasi tilat ja toiminta-/markkina-alue yms.).

10. Esittäisitkö lyhyesti tämänhetkiset mahdollisuutesi toteuttaa ideasi. Onko Sinulla tarvittava(t)
  - tilat _____
  - ammatitaito _____
  - rahoitus _____
  - kokenusta alalta _____

11. Mistä seuraavista asioista haluaisit lisätietoja?
  - a) rahoitusmahdollisuudet _____
  - b) verotus _____
  - c) lainopilliset kysymykset kuten yritysmuoto, luvat, ilmoitukset ym. _____
  - d) yritysideoan tutkiminen ja testaus _____
  - e) markkinoinnin suunnittelu _____
  - f) jotkut muut, mitkä? _____

12. Missä muodossa haluaisit em. tiedot?
  - a) kurseilla ja seminaaritilaisuuksissa _____
  - b) opaskirjoista ja esitteistä _____
  - c) henkilökohtaisesti elinkeinoasiamieheltä _____
  - d) muulla tavoin, miten? _____

13. Miten kunnan pitäisi mielestäsi edistää yrittämistä?

14. Nimesi _____
- Osoitteesi _____
- Puhelinnumero _____

Palauta tämä lomeke viimeistään 15.12.1984.

KIIITOS:

Ammatissa toimiva väestö Ounasjokialueella vuonna 1980 elinkeinon ja osa-alueen mukaan

Osa alue	% Alkutuo- tanto	% Jalostus	% Palvelut	% Yhteensä
Enontekiön osa-alue	19.0	23.4	57.6	100.0
Ylä-Kittilän "	45.9	15.0	39.1	100.0
Kittilä kk:n "	35.7	24.3	40.0	100.0
Ala-Kittilän "	59.7	10.1	30.2	100.0
Järvikeylien "	61.2	10.4	28.4	100.0
Meltauksen "	57.1	12.1	30.8	100.0
Sinetän "	20.8	23.5	55.7	100.0
Ounasjokialue	39.5	17.8	42.7	100.0
Lapin lääni	15.6	28.3	56.0	100.0
Koko maa	12.6	34.3	53.1	100.0

LIITE 6

Arvio Ounasjokialueen riistanhoitoyhdistyksen (Rovaniemen seudun, Kittilän ja Enontekiön) riistasaaliista keskimäärin vuosina 1972/73-1980/81 ja hirven kaatoluvat vuonna 1984 sekä saaliin arvo. Saaliin arvo on laskettu kevään 1982 paitsi hirven arvo kevään 1984 hintatason mukaan (1) Eskola suull. ilm. 1984)

Riistalaji	Riistasaaliit	kpl	arvo mk	% arvosta
Metsäkanalinnut	Metso	3 714		
	Teeri	6 845		
	Pyy	2 116		
	Riekko	11 856		
	Yht.	24 531	938 340	9.5
Peltolinnut	Kyyhky	263		
	Peltopyy	42		
	Fasaani	8		
	Yht.	313	4 998	0.0
Vesilinnut	Hanhi	360		
	Haahka	35		
	Alli	236		
	HeinäSORSA	6 840		
	Koskelo	806		
	Telkkä	4 515		
	Tavi	4 795		
	Muut	3 103		
	Yht.	20 690	456 650	4.6
Jänikset	Metsäjänis	182 219	657 222	6.6
Turkiseläimet	Majava	0		
	Kettu	578		
	Supikoira	185		
	Näätä	341		
	Villiminkki	1 313		
	Piisami	1 207		
	Yht.	3 624	228 627	2.3
Hirvieläimet ¹⁾	Hirvi	2 222	7 711 860	77.0
Kaikki yht.		69 599	9 997 607	100.0

Ounasjokialueen väestö 1.1.1984

Osa-alue	Henkilöä	%
Lehtojärvi	24	
Marraskoski	233	
Mäntyjärvi	74	
Nivankylä	346	
Norvajärvi	83	
Sinettä	479	
Sonka	221	
Tapio	390	
Ylikylä	749	
SINETÄN OSA-ALUE	2 599	21.6
Lohiniva	142	
Marrasjärvi	161	
Meltaus	343	
Niesi	73	
Patokoski	246	
Perttaus	93	
Porokari	95	
Tolonen	128	
MELTAUKSEN OSA-ALUE	1 281	10.6
Kaukonen	505	
Alakylä	877	
Kallo, Jauhojärvi	260	
ALA-KITTILÄ	1 642	13.6
Kirkonkylä	2 695	
KITTILÄ KK	2 695	
Köngäs	297	
Tepasto, Lompolo, Pulju	285	
Raattama	116	
Kiistala	419	
Sirkka	458	
YLÄ-KITTILÄ	1 575	
Riipi	231	
Syväjärvi	268	
Sassali	106	
Hinganmaa	127	
Unarin-Luusua	130	
Uimaniemi	117	
Kierinki	213	
Kukasjärvi	66	
SODANKYLÄN JÄRVIKYLÄT	1 258	10.4
Hetta	408	
Nunnanen	160	
Vuontisjärvi	188	
Peltovuoma	254	
ENONTEKIÖN OSA-ALUE	1 010	8.4
YHTEENSÄ	12 060	100.0

Maatilakyselyn vastausvilkkaus kunnanosittain

Alue	lähetettyjä lomakkeita	palautettuja lomakkeita	vastaus%
Kittilä	310	177	57.1
Sodankylä	206	120	58.3
Rovaniemen maalaiskunta	265	195	73.6
Ounasjokialue	781	492	63.0

Yrityskyselyn vastausvilkkaus kunnanosittain

Alue	lähetettyjä lomakkeita	palautettuja lomakkeita	vastaus%
Enontekiö	66	43	65.2
Kittilä	152	76	50.0
Sodankylä	27	17	63.0
Rovaniemen maalaiskunta	78	40	51,3
Ounasjokialue	323	176	54.5

Porotilakyselyn vastausvilkkaus kunnanosittain

Alue	lähetettyjä lomakkeita	palautettuja lomakkeita	vastaus%
Enontekilö	29	9	31.0
Kittilä	23	16	69.4
Sodankylä	15	12	80.0
Rovaniemen maalaiskunta	15	12	80.0
Ounasjokialue	82	49	59.7

Maatalouden¹⁾ työllinen ATV Ounasjokialueella v. 1980 osa-
alueittain

Osa-alue	Koko ATV	Maatalouden ATV		Maatiloja ²⁾	
		lkm	%	lkm	%
Enontekiön osa-alue	479	85	17.7	84	7.0
Ylä-Kittilä	435	91	20.9	198	16.5
Kittilän kk	1 178	42	3.6	110	9.2
Ala-Kittilä	644	110	17.1	227	18.9
Järvikylät	466	134	28.2	168	14.0
Meltauksen osa-alue	544	178	32.7	206	17.2
Sinetän osa-alue	756	151	20.0	207	17.2
Ounasjokialue	4 502	791	17.6	1 200	100.0 (1 200)

1)Maatalous sisältää maa- ja porotalouden, ei metsätaloutta.

2)Yli 1 peltohehtaarin tilat vuonna 1983.

Lähde: VAL 1980
Maatilarekisteri 1983

Ounasjokialueen kuntien alueella vuonna 1981 sijainneet maatilat pel-
topinta-alan mukaan

Kunta	Peltoala ha					
	1.0-5.0	5.1-10.0	10.1-15.0	yli 15.0	Yhteensä	
	%	%	%	%	%	abs.
Enontekiö	86.8	11.1	2.1	0.0	100.0	(190)
Kittilä	54.1	40.4	4.4	1.2	100.0	(736)
Sodankylä	46.9	42.7	7.8	2.8	100.0	(707)
Rovaniemen mlk	49.0	37.6	8.9	4.7	100.0	(1 522)
Kunnat yht.	51.9	37.8	7.2	3.1	100.0	3 155
Lapin lääni	46.4	39.4	9.2	5.0	100.0	12 094

Lähde: Maatilarekisteri